2770

2770. Nr 10- P

ЗВІТ

ДИРЕКЦИЇ Ц. К. ҐІМНАЗИЇ

З РУСКОЮ ВИКЛАДОВОЮ МОВОЮ

в Перемишли

за шкільний рік 1912/1913.

НАКЛАДОМ НАУКОВОГО ФОНДУ.

ПЕРЕМИШЛЬ.
З друкарні гр. кат. Капітули — 1913.

Звіт

ДИРЕКЦИЇ Ц. К. ҐІМНАЗИЇ

З РУСКОЮ ВИКЛАДОВОЮ МОВОЮ

В ПЕРЕМИШЛИ

за шкільний рік 1912/1913.

НАКЛАДОМ НАУКОВОГО ФОНДУ.

ПЕРЕМИШЛЬ.
З друкарні гр. кат. Капітули. — 1913.

Nr inwent. 2770.

MUZEUM W PRZEMYŚLU 37

ЗМІСТ:

I. Др. Стефан Балей: Експеримент в науцї психольоґії.

II. а) Директор Григорий Цеглиньский. — Некрольоґ.

б) Розвиток заведеня в перших 25 лїтах єго істнованя. Уложив Дир. А. Алиськевич.

III. Шкільні вісти Дирекциї.

Експеримент в науці психольоґії.

Др. СТЕФАН БАЛЕЙ.

§ 1. Вступні замітки.

Що експеримент і демонстрация повинні найти місце в рамцях навчаня психольоґії в ґімназиї, се не підлягає нині у фахових кругах ніякому сумнівови. Сам факт, що сучасна психольоґія є наукою наскрізь експериментальною, вистарчає вповні на умотивованє потреби введеня досьвіду при подаваню ученикам єї елєментів; бо чи можливо познакомити когось дїйсно, хотяйби навіть в елєментарний тільки спосіб, з якоюсь галузию знаня, не даючи єму пізнати сего, що є головним орудєм єї дослїдів? А власне тим оружем є для психольоґії експеримент. Тому усяка дискусия на тему психольоґічного експерименту в ґімназиї може ставити собі за мету рішати не про се, чи взагалї признати єму місце в ґімназияльній науці, а тільки хиба про се, в яких межах та в який спосіб се дасть ся найкрасше перевести. І тут власне доперва лежить точка, де зачинають ся трудности. Вони найяркійше виступають тодї, коли з теориї перейдемо до практики, та зачнемо ся укладати подрібний плян демонстраций та експериментів, можливих до переведеня в умовинах шкільної науки в наших ґімназиях. Усунути сї трудности переходить часто сили учителя пропедевтики; і в тім лежить вина, що експериментальне трактованє науки психольоґії не піднеслось єще на сей уровень, на якім воно повинноб станути, і на який бажали би видвигнути єго сї, що мають завданє учити психольоґії в ґімназиї.

Я хочу обговорити найважнїйші з сих трудностий, щоби дійти до сформулованя посгулятів, подаючих способи на їх усуненє. А при тій нагодї бажавби я діткнутись єще иншого питаня.

Трудности психольоґічного досьв'іду в школї звязані в великій мірі з єго питомими прикметами, якими він в своїй породї ріжнить ся приміром від фізичного експерименту. З сим остає в звязи факт, що й хосен, який він може принести, як чинник образованя, переходить границї сего, що дає в тім зглядї фізикальний досьвід Про ті власне можливости, що лежать в психольоґічнім експериментї, я хочу також висказати при нагодї кілька уваг.

§. 2. Трудности навчаня психольоґії спричинені ріжнородностию сучаснкх напрямів психольоґічних.

Зачну від одної трудности експериментованя і демонстрованя при науцї психольоґії, яка сама по собі не належить вправдї до найбільших, та яка заслугує на згадку тому, що остає в звязку з загальнїйшим педаґоґічно-дидактичним проблємом; наука психольоґії робить єго, в більшій може мірі чим инші предмети ґімназияльної науки, актуальним в области образованя в середних школах.

Психольоґія находить ся в противенстві до много инших галузий знаня в тім положеню, що на богато питань, які торкають ся єї основних проблємів, не подає однозначної відповіди. Ті відповіди вправдї є, однак відповідно до сего, з якої походять психольоґічної „школи", вони звучать доволї ріжно. Для поступу психольоґії як галузи знаня сей факт не дуже відємний; противно, змаганє між собою протилежних становищ є ферментом, що прискорює єї розвиток. Та инакше маєть ся річ з навчанєм психольоґії. Учитель стає тут перед доволї трудним із дидактичного боку інтересним проблемом: як має зглядом сих ріжних становищ ставитись він при навчаню предмету? чи має обовязок інформувати ученика про суперечні погляди ріжних психольоґічних „шкіл", чи противно має станути при навчаню лиш на однім з них, а в тім случаю на котрім?

Найпростїйший на перший погляд ока вихід з сеї трудности, а саме сей, щоби при навчаню прямо виминати усї спірні точки, а подавати ученикам лише се, що є безсумнївним здобутком науки, не є можливий до здїйсненя в психольоґії; бо тут непорішеними остають і такі основні питаня, яких без згадки не можна поминути навіть при елєментарнім подаваню предмету.

Так на приклад неможливе не подати ученикови якогось поділу явищ психічних, а власне спосіб поділу психічних явищ є питанєм спірним. В звязи з тим остають єще такі питаня, як характеризованє сути осуду (чи осуд є явищем психічним sui genesis чи тільки синтезою инших явищ, приміром зображень), аналїзи явищ волї (чи бажаня і рішеня є окремими явищами психічними, чи синтезою зображень і почувань і т. д.). Подібно маєть ся річ з психічними полудами, особливо оптично-ґеометричними (фіґура Міллєра-Лїєра, полуда Цельнера і пр.). Для учеників сї полуди дуже інтересні і вони самі, як се знаю з досьвіду, приходять до учителя з прошенєм о поясненє. Та тут знов психольоґія находить ся у тім положеню, що на ті полуди дає пояснень.... за много, а сї поясненя не конче годять ся з собою.

Инший можливий спосіб переможеня трудности видаєть ся сей, щоби учитель не поминав у викладї таких непояснених ще цїлком точок, а представляв їх в сьвітлї, яке єму видаєть ся найвідповіднїйшим. По сїй рецептї учитель поясняв би психічні явища зі становиска сеї „школи", до котрої він сам належить. Більшість істнуючих тепер ґімназияльних підручників психольоґії йде сею дорогою (Єрузалєм, Гефлєр). Однак таке трактованє предмету не є властиво строго обєктивним; бо воно викликує в ученика переконанє, неначеби подавані єму при науцї психольоґії пояснення і твердженя були так само загально приняті як ті, які подають єму приміром на годинї природничих наук, а се не відповідає дїйсности.

Не мож назвати вповнї удачним і такого способу розвязаня трудности, щоби з правила подавати ученикови при таких спірних точках погляди ріжних таборів, лишаючи вибір між ними єму самому. Поминаючи сю обставину, що такий вибір звичайно переходить сили ученика, то того рода спосіб трактованя предмету може легко викликати в умі ученика хаос і прикре почутє непевности і дезоріентациї.

На мій погляд тут взагалї неможе поставити якоїсь одної рецепти, після якої малоби ся поступати при таких спірних точках; тут треба при кождій точцї рішати з окрема узгляднюючи все входячі в ґру педаґоґічно-дидактичні та річеві моменти. Однак я не маю наміру входити детальнїйше в сей проблєм, що заслугує безперечно на точнїйший розслїд; натякаю тільки на него тому, бо і психольоґічна демонстрация інтересована в єго розвязцї; і в тій области натрафить ся на згадану трудність. Так на приклад моделї, що ілюструють взаїмні відносини між красками,

мусять бути ріжно сконструовані відповідно до сего, на якій вони основують ся теорії красок. А та теория инша приміром у Вундта а инша у Герінґа і Міллєра; тому й моделї системи красок сконструовані на основі вказівок тих авторів не вийдуть однаково. Проте учитель стає перед питанєм: котрий з тих моделїв повинен він придбати для заведеня, в якім учить? Ми мусимо однак признати, що специяльно при надбаню приладів та моделїв ся трудніеть не так часто стане перед учителем, та що вона більше пекуча, як ми се бачили, в области подаваня психольоґічної теорії. По тій причині ми не будемо довше при нїй задержувати ся.

§. 3. Трудність придуманя психольоґічних досьвідів, які надавалиби ся до переведеня в клясї на годинї науки предмету.

Перейдемо тепер з черги до иншої трудности, яка передусїм вимагає точнїйшого обговореня; вона полягає в обдуманю і переведеню таких досьвідів і демонстраций, які справдї можна би назвати шкільними. О що тут розходить ся, се стане зараз ясне, коли возьмемо наперед під увагу котрий небудь з типових фізикальних досьвідів, які переводять ся при навчаню фізики в ґімназиї. Учитель хоче приміром показати ученикам, що під впливом тепла тїла збільшають свій обєм.

Він бере в тій цїли металеву кулю і демонструє, що вона неогріта переходить легко через металевий перстень, а по огрітю на нїм задержуєть ся. Сей типовий досьвід заслугує вповнї на назву шкільного досьвіду. Бо він є легкий до обсервованя і контролї рівночасно великою скількістю учеників, не забирає много часу, не вимагає також великих і довгих приготовлень з боку учителя; ужитий до досьвіду прилад є простий, не дорогий, та, так сказатиб, самоозначений; а саме спосіб переведеня досьвіду є вказаний ясно єго конструкциєю; він не ставить демонстратора в клопотливе положенє, щоб сей дїставши апарат перший раз в руки, не знав, як властиво зображав собі переведенє досьвіду апаратом єго конструктор. Отсї вичислені прикмети досьвіду роблять єго дїйсно шкільним, таким, що подаєть ся до переведеня в клясї підчас лєкций предмету; він є справдї „Schulversuch“, як каже нїмецка педаґоґічна термінольоґія.

Коли пересїчний досьвід фізикальний, переводжений в ґімназиї, мусить мати у собі більшість із вичислених прикмет, то инакше маєть ся річ з пересїчним досьвідом психольоґічним в тім видї,

в якім поручають єго теперішні нечисленні підручники методики і техніки психольоґічного досьвіду.

На сім місци треба нам згадати одиноку в своїм роді книжку, яка ставить собі метою піддати учителеви психольоґії низку *шкільних* досьвідів психольоґічних.

Маю на гадці „Hundert Psychologische Schulversuche“ Гефлєра і Вітасека, що вийшли тепер уже в третім виданю.[1]) Книжка се дуже пожиточна і я зовсім не маю наміру применшати єї заслуг, коли на кількох прикладах зілюструю недостачу „шкільности“ у значній скількости поданих там досьвідів.

При однім типі досьвідів лежить їх нездатність до переводженя їх у клясї підчас години предмету в тім, що придуманий до них прилад припускає до досьвіду і до обсервациї одну тільки особу. Возьмім на приклад, що учитель хоче демонструвати ученикам затрату виразности предметів положених в бічнім поли видженя мимо великої вразливости ока на зміни, які там заходять. У згаданій книжці находить ся опис досьвіду, яким се явище мож ученикови показати, з рівночасним поданєм потрібного до сеї цїли апарату. Апарат складає ся з таблиці з дїрочками, через які мож експонувати сїрі або пестрі платки, та з примішеної на дротї марки (значка) до концентрованя зору. Підчас коли ученик фіксує марку, вставляють ся таблицю в єго бічне поле видженя і кажеть ся єму орієнтувати ся про се, що на таблиці находить ся, та які там відбувають ся зміни. — Досьвід се безперечно інструктивний, легкий до переведеня, а апарат до него нескомплїкований. А преціньсей досьвід годї назвати справдї шкільним; бо в нім може фактично брати участь оден тільки ученик на раз, а не цїла кляса; требаби хиба по черзї кликати до апарату одного ученика за другим, що при більшій фреквенциї виповнило би цїлу годину (учитель психольоґії розпоряджає тільки двома годинами в тижні). Так отже сказати мусимо: сей досьвід є добрий на курсї експериментальної психольоґії, де участь бере 10—20 людий, а істнує кілька екземплярів того самого апарату. В ґімназиї у нас, де не легко придбати один прилад, а учеників буває до 50, з такого досьвіду і такого апарату не много можна собі обіцювати хісна; і тому сей досьвід далекий від ідеалу *шкільного* експерименту. Того рода досьвідів найдеть ся в книжцї Гефлєра більшу скількість.

[1]) Hundert Psychologische Schulversuche mit Angabe der Apparate von Alois Höfler u. Stephan Witasek. Dritte Auflage. Leipzig, Borth 1911.

О много більше надають ся до ужитку при шкільній науцї уже ті досьвіди і демонстрациї, де учитель не потребує кликати кождого ученика з осібна до приладу і повторювати те саме більше разів, а де вистарчить пояснити коротко спосіб досьвіду, а опісля передати потрібний прилад ученикам, так щоби вони передаючи єго з рук до рук могли самі без дальшого проводу учителя робити обсервациї. Тодї учитель мавби уже свобідні руки, та мігби підчас курсованя по клясї апарату продовжати виклад чи екзаміноване. Річ ясна, що і величина приладу і єго техніка мусять бути в тім случаю сего рода, щоб таке курсоване було можливе. Як приклад мож тут навести досьвід, що показує вплив акомодациї на виразність видженя. До сего вистарчить маленький кусник оправленої в рамцї сїтки, через який треба в відповідний спосіб дивити ся на предмет окруженя; техніка досьвіду є така проста, що ученик почувши подану цїлій клясї інструкцию, легко сам уже переведе досьвід. А преціньгодї не признати, що властиво і така форма переводженя досьвіду не є при науцї в клясї зовсїм ідеальною. Бо вона приневолює ученика на якийсь час принайменше відірвати увагу від сего, що говорить учитель і в загалї від ходу лекциї, а забсорбувати свою увагу в цїлости приладом, коли сей прийде до єго рук; є се будь що будь з дидактичного боку невластива річ. Учитель вносить в сей спосіб сам мимохіть в хід науки момент, що розсїває увагу кляси, місто єї концентрувати. Як виїмок така річ не зашкодить, як правило вона мати може відємні наслїдки. Так отже і ся категория досьвідів до взірцево „шкільних“ не належить.

Як легко психольоґічнний досьвід сам по собі дуже поучаючий, інтересний і легкий до переведеня, може з побічних зглядів не мати кваліфікациї шкільного досьвіду, се мож бачити на инших прикладах, узятих також з Гефлєра. Щоби доказати, як тїсно звязані зі собою вражіня смакові і нюхові, подає Гефлєр слїдуючий експеримент: ученикови, що має завязані очі та затканий ніс, вкладаєть ся в уста кусник цибулї і жадає ся, щоби він згадав, що має в устах; з причини виелїмінованя в тім случаю вражінь нюхових ученик з правила помилить ся і буде приміром думати, що кусає бараболю. Здавало би ся, експеримент дуже добрий, та є він таким тільки на один раз; коли учитель має психольоґію ще у другім віддїлї кляси, то там сей досьвід буде вже не можливий, бо ученики сего віддїлу довідають від своїх товаришів про него скорше, заки вміє єго задемонструвати учитель; а через те удача досьвіду є уже з гори виключена.

Чим більше франтантний буде сего рода досьвід, що основує ся на несьвідомости піддапої експериментови особи, тим більша імовірність, що стане він скоро популярним серед учеників усїх кляс; буде се поява зовсїм природна і в великій мірі відрадна; та не зміняє се факту, що через неї такий досьвід перестане надавати ся до переводженя в клясї; і коли учитель не знаючи, що „штука", яку він хоче зробити, звісна уже, спробує такий досьвід на котрімсь з учеників, то сей очевидно не дасть ся „злапати", а тим, що „злапав ся" буде сам учитель. При таких досьвідах, які лекко „ідуть в курс", експериментатор наражуєть ся в сей спосіб легко на невдачу, яка з дидактичного боку буде промахом. З того згляду я того рода психольоґічних досьвідів не зачисливби до шкільних. (Я взяв тут на примір один такий досьвід; в книжці Гефлєра-Вітасека найде ся їх більше).

Коли ми так вказували на ті прикмети деяких типів психольоґічного досьвіду, що применшають, а в части навіть зовсїм зносять їх здатність до шкільної практики, то не хотїли ми через се робити закиду авторам книжки, з якої ми брали приміри сих типів; бо дїйсно добір таких психольоґічних досьвідів, які попри легкість переведеня лучилиби у собі усї ті дидактичні прикмети, що характеризують пересїчний фізикальний досьвід, зовсїм не легкий. Се лежить по части уже в самім характері психічного досьвіду в противенстві до фізикального. Досьвід фізикальний ставить своєю метою, викликати в означених условинах подане явище *фізичне;* досьвід психольоґічний знова старає ся викликати, також в означених условинах, бажане *психічне* явище. Та коли фізичне явище, викликане досьвідом, є, принайменше з правила доступне рівночасній обсерваціï більшої скількости одиниць, то психічне явище є з своєї природи доступне обсерваціï лиш сеї одної особи, в якій зістало витворене. І коли більша скількість осіб схоче обсервувати рівночасно викликане в цїли досьвіду психічне явище, то на се не вистарчить, так сказатиби, один єго екземпляр, а треба викликати єго рівночасно у кождого з обсервуючих; значить, воно мусить бути витворене на раз в такій скількости екземплярів, кілько учасників досьвіду. Психольоґічний експериментатор стає тут отже перед задачею, яка для фізики не істнує. Для психольоґії як галузи знаня ся трудність не має більшого значіня; бо при строгих научних експериментах нїчо не стоїть на перешкоді, в случаю неможности перевести їх на більшій скількости осіб на раз, робити се по черзї, повтаряючи з окрема сей сам досьвід з одною особою по другій. Для цїлий

наукових навіть не є вказане, переводити психольоґічний досьвід з більшою скількостию осіб на раз. Тому й не дивниця, що наукова психольоґія не була приневолена до обдумуваня такої техніки досьвідів, яка уможливлювала би рівночасно обсервацию більшої скількости учеників. І коли учитель спробує вибрати з богатства усїх досьвідів, якими розпоряджає теперішна психольоґія сї, що мають вийти в обсяг елєментарної науки психольоґії, то він найде їх зразу понайбільше у формі, котра допускає до обсервациї одну лиш особу. І тепер доперва стає він перед задачею, обдумати і перевести таку їх модифікацию, яка уможливлювала би втягнути в обсервацию рівночасно не одного ученика, а цїлу клясу і через те приміняти ті досьвіди до вимогів школи. Та задача се зовсїм не легка і в віднесеню до великої скількости експериментів та демонстрациї до нині ще не розвязана, через то й сї досьвіди, (як ми се бачили на узятих з Гефлєра прикладах) годї назвати взірцево шкільними. Тут лежить одна з причин, що в школї не могли вони найти до тепер ширшого узглядненя. Учитель маючи до вибору переважно такі тільки форми експериментів та демонстраций, яких введенє до науки в клясї має з педаґоґічно-дидактичного боку нераз сумнївну вартість, мусить завагати ся, чи в загалї робити з них який ужиток.

На ту потребу, виробити для психольоґічного досьвіду форму відповідаючу вповнї вимогам шкільної науки, ми звертаємо особливо увагу; бо при дискусиї на тему психольоґічного досьвіду в школї наводить ся як один з аргументів pro „легкість їх виконаня“. Та легкість досьвіду як такого не ґарантує ще, як ми се бачили, єго дидактичної вартости у школї; і нераз такий „легкий“ досьвід показує при пробі ужитя єго при шкільній науцї найбільші трудности.

§. 4. Недостачі шкільних приладів психольоґічних.

Звернїм тепер єще на хвильку увагу на самі прилади, потрібні при шкільнім псих. експериментї. Бо хотя істнує у психольоґії цїлий ряд т. зв. експериментів без приладів, або з приладами так простими, що їх без осібних старань мож мати під рукою, то не дасть ся заперечити, що навіть у ґімназияльній науцї ними нїяк не мож вдоволити ся, коли при нїй не мають бути неузгляднені найосновнїйші річи. І тут з психольоґічними прила-

дами нова трудність. Учитель пропедевтики находить ся в тім зглядї в гіршім без порівнаня положеню від учителя природничих наук. Сей має до розпорядимости окремий ґабінет, до якого в міру потреби спроваджує прилади; при їх виборі має задачу улекшену ілюстрованими богато катальоґами, де при кождім апаратї находить ся єго рисунок і опис ужитку. Инакше учитель пропедевтики. Він не має до розпорядимости свого ґабінету та призначуваних постійно фондів на потрібні до него закупи. Та припустїм навіть, що він дістане фонди, то дальше справа самого закупу зовсїм не легка. Ілюстрованих катальоґів з психольоґічними приладами, сконструованими специяльно до ужитку в ґімназиї і заосмотреними в точний опис їх ужитя, до сеї пори нема. На науцї психольоґії відбиваєть ся тут в відємний спосіб факт, що вона не війшла єще у всїх державах в обсяг середного образованя. З сеї причини фабричний промисл, маючи перед собою меншу перспективу збуту, не йде тут в такій мірі на зустріч вимогам ґімназияльної науки, як се маєть ся річ. пр. при фізиці, де механїки не тільки скоро реалїзують та оголошують у своїх ціннках подані з фахових кругів проєкти нових приладів, але навіть самі працюють над придуманєм нових.

Те, що має до розпорядимости учитель пропедевтики, се катальоґи фірм, що доставляють прилади до психольоґічних робітень університетских; се прилади, як ми вже згадали, не узглядняючі специяльно вимогів ґімназияльної науки, а до того з причини великої прецизности і малого збуту дуже дорогі. Тому й вибір для учителя не легкий. Сю трудність зрозуміли добре автори згаданої книжки, спонукуючи одну з австрийских фірм, щоби вона сконструувала та держала у себе постійно на складї певну скількість приладів, котрі не маючи претенсиї до дуже великої екзактности, відповідали би вимогам шкільної науки. Спис сих приладів долучений до згаданої книжки. Та хотя сї прилади призначені до досьвідів у книжцї передше обговорених, а через те приміщуванє у списї точнїйшого їх опису та припису ужитя може видавати ся злишним, то в дїйсности і тут учитель психольоґії рішаючись на спровадженє апарату не буде стояти на певнім ґрунтї. Те, що зможе він довідати ся з відтам про хід досьвіду і про прилад, не в силї забезпечити єго перед евентуальним пізнїйшим розчарованєм. Щоби сю точку, яка мимо своєї позірної маловажности не є на дїлї без великого значіня, докладнїйше розяснити, не від річи буде усьвідомити собі слїдуючу обставину. Коли-б учитель пропедевтики мав підчас своїх університетских

студий нагоду при викладї психольоґїї познакомити ся практично з ріжними типами апаратів та з технїкою можливих до переведеня ним досьвідів і демонстраций, то тодї він і при неточнім описї найденого в списї апарату мігби лекше виробити собі осуд про єго евентуальні квалїфікациї. А коли унїверситетскі студиї не дають єму до сего можности і коли він при иншій нагодї, приміром при працї у фізичнім інститутї, не вмів запізнати ся з технїкою обслугуваня ріжних приладів, то тодї при виборі психольоґічних апаратів він найдеть ся в тяжкім доволї положеню. Я позволю собі навести тут приклад, узятий з мого власного досьвіду. Будучи в тернопільскій ґімназиї я спровадив поданий у списї згаданої книжки прилад до мішаня красок через оборот (Farbenkreisel). Коли по спровадженю приладу показав я єго директорови заведеня, сей завважив зараз, що те саме, що дасть ся демонструвати сим приладом, можна так само добре зробити на центрифуґальній машинї з фізикального ґабінету. Так воно й дїйсно було. Однак чи міг я знати, що прилад, сконструований специяльно до психольоґічного ужитку, не буде мати в собі модифікаций та улїпшень, що зроблять єго до психольоґічної демонстрациї придатнїйшим від звичайної центрифуґальної машини? Ручний прилад до мішаня красок, здатний до психольоґічних досьвідів, мусить мати сю прикмету, щоби при головнім оборотї корби можна дістати дуже скорий оборот оси, на якій наложені кружки з красками. Бо тодї тілько можна не томлячи дуже вправляючої апарат в рух руки, викликати на доволї час цїлковите змішанє находячих ся на кружку красок, вільне від блиманя (Flimmern); а се при ріжних досьвідах психольоґічних необхідне. Я власне в надїї переводженя сих досьвідів рішив ся сей апарат спровадити. Чи міг я, не маючи перед тим нїколи нагоди працювати сим апаратом і не находячи у цїннику точнїйшого опису, догадувати ся наперед, що спровадженый прилад не буде мати сеї прикмети? І чи міг я знати, що долучені до апарату паперові кружки будуть того рода, що зложити їх разом більшу скількість (4—5) в цїли мішаня кількох красок разом, не дасть ся як слїд? Не винна сему фірма, бо як я пізнїйше довідав ся, за ті ґроші, які апарат коштує, він лїпший не може бути, а троха прицизнїйший прилад, що мав би сї прикмети, має висшу цїну. Однак і я в тім случаю не можу собі приписати вини; щоби знати ті річи, на се треба було мати більше практики, як міг я тодї єї мати мимо моєї найлїпшої волї.

Се треба зазначити виразно; підручник, котрий подає вибір

придатних до науки в школї досьвідів і потрібних до сего апаратів, тільки тодї сповнить дїйсно своє завданє, єсли подавати буде точний опис і самих досьвідів і апаратів. Не вистарчить назвати і зазначити в найзагальнїйших чертах даний досьвід та вичислити потрібні до сего прилади, а треба крок за кроком подати перебіг досьвіду і потрібну при тім манїпуляцию з апаратом. Тодї доперва учитель, що спроваджує апарат, буде міг виробити собі докладнїйший осуд про се, чого він може надїяти ся від апарату, чи обслуженє єго і переведенє з ним експерименту тяжке чи легке, чи евентуально не вимагає воно ще яких додаткових уряджень, якими він не розпоряджає, та чи сам експеримент доволї інструктивний. Що се не є потрібне при кождім досьвідї і кождім апаратї, се ясна річ; та йде о се, щоби без необхідних вказівок не лишити учителя там, де рід досьвіду й апарату сего вимагають. Для учителя, який передше не мав нагоди докладно запізнати ся і з технїкою ужитя апарату і з методичним способом переведеня дотичних експериментів, будуть такі вказівки дуже пожадані; вони ощадять єму богато часу і труду, якого ужити мусїв би він, щоби доходити до практики власними, нараженими часто на невдачу, пробами, та дошукувати ся таких вказівок в лїтературі психольоґічно-дидактичній, розкиненій та тяжко доступній.[1]) І коли находять своє повне оправданє твори, що будучи доповненєм підручника шкільного, подають точно в подробицях, як зображає собі автор оброблене в клясї материялу поданого в шкільнім підручнику (сам Гефлєр зладив, як звісно такий твір для природничих наук), то з поданих тут причин такий методичний і технїчний дорадник психольоґічний є конечностию необхідною. Се повинно би бути щось в родї знаменитої книжки Тіченерае: „Experimental Psychology et Manual of Laboratory Praktice“,[2]) що зложена з двох частий, одної призначеної для ученика, котра подає єму опис апарату і спосіб єго функционованя, а дальше заключає подрібний припис переведеня експерименту — і з другої части, призначеної для учителя, що подає потрібні для него вказівки. Тільки щс сей твір призначений для ужитку університетских ляборатории, тому трактує

[1]) Найбільше материялу може дати в тім зглядї англїйска психольоґічно-дидактична лїтература, та дотичних творів не ма на жаль навіть в більших бібліотеках, а переводи їх на инші мови певно не скоро єще появлять ся.

[2]) New York 1901—1905.

предмет з методичного і річевого боку в спосіб, що переходить рамці ґімназияльної науки. Будь що будь скористати много для своїх ціли моглаби з сеї книжки також ґімназияльна наука пропедевтики; тільки що ціна єї, з огляду на обєм (4 томи), доволї висока.[1])

Психольоґія сучасна працює усильно, майже горячково над конструкциєю приладів, що мають їй дати можність екзактних розслїдів. Мож сказати, що майже нема праці з обсягу експериментальної психольоґії, якої автор не бачив би себе приневоленим, придумувати для своїх ціли нового експериментального урядженя. І так, як нинїшна психольоґія уже за велика, щоби одному чоловікови мож було опанувати основно всї єї царини, так і скількість тих приладів та уряджень за богата, щоби навіть найбільші психольоґічні інститути могли мати їх усїх до розпорядимости. Експериментальні урядженя психольоґічні мають однак понайбільш ту добру сторону, що можна їх зложити з приладів, що находять ся в фізиольоґічних і фізикальних ґабінетах. Психольоґія експериментальна, що виросла в значній части з фізиольоґії і фізики, найшла в тих обох ґалузях знаня готові богаті експериментальні урядженя, які вистарчило їй в многих случаях з деякими модифікациями переймити для своїх потреб. І тому там, де є готовий ґабінет фізикальний або фізиольоґічний, істнує уже можність переводити много психольоґічних експериментів. Річ лежить тільки в тім, щоби уміти користати з находячих ся там приладів до сеї ціли. Учитель пропедевтики находить ся проте в тім щасливім положеню, що богато потрібних єму приладів він не потребує спроваджувати, маючи їх уже готових до розпорядимости в фізикальнім ґабінетї.

І тому часто важнїйшим буде для него не питанє, звідки взяти дотичний апарат, а тільки, в який спосіб істнуючі апарати використати до психольоґічних досьвідів і демонстраций, з відки й випливає факт, що в віднесеню до великої скількости можливих до переведеня в ґімназиї досьвідів більший хосен міг би він мати з фахових вказівок дотично технїчного й методичного уладженя досьвіду, як з вказаня єму жерела, де мож дістати потрібних до него приладів.

Хотя легко менї наразити ся на закид, що занадто входжу

[1]) Той сам автор написав єще иншу книжку: „A primer of psychology“ що містить в собі богато цїнних практичних вказівок. Про сю книжку згадує також Гефлєр.

в дрібниці, я позволю собі раз ще взяти конкретний приклад, щоби ним сю, на мій погляд дуже важну річ, зілюструвати. Приклад сей беру знова з „Schulversuche“ Гефлєра-Вітасека. На стор 28. описаний там слїдуючий досьвід: Stumpfs Versuch: Gibt man eine Reihe von Tönen an, deren je zwei auseinanderfolgende so wenig voneinander verschieden sind, dass sie einander gleich scheinen, so kann doch die Verschiedenheit zwischen dem ersten und dem letzten Tone, wenn sie unmittelbar nacheinander angegeben werden, deutlich erkenbar sein“. Тільки сказано про хід самого досьвіду; проче відносить ся до випливаючих з него висновків. Як прилади до переведеня досьвіду подані: „Zwei gleiche Stimmgabeln, die eine mit Laufgewicht, oder zwei gleichgestimmte Flaschen zum Anblasen, die eine durch Einfüllen von Wasser allmählich höher zu stimmen“. Цїнник долучений до книжки поручає оба сї прилади потрібні до досьвіду, які мож готові дістати у фірми за невелику цїну. Припустїм тепер, що учитель бажав би перевести з клясї сей досьвід. Чи має він в тій цїли спровадити подані до сего в цїннику прилади? Гефлєр ставить на першім місци вилки з тягарцями до пересуваня (Laufgewicht). Вилки такі є взагалї до досьвідів психольоґічних дуже придатні; та степень їх придатности зависить від ріжних обставин; передусїм від сего, чи рамена їх заосмотрені в поділку, а дальше від сего, чи сконструовані вони так, щоби через мале пересуненє тягарця мож одержати дрібні зміни в висотї тону. На жаль цїнник не згадує зовсїм про ті деталї виконаня, і не подає цїлком, чи вилки заосмотрені в якусь скалю. А коли вони тих прикмет не мають, тодї в ужитю не зможуть вони дати нїчо більше понад се, що мож осягнути звичайною парою вилок, не заосмотрених в тягарцї до пересуваня, такою, як має їх богато наших ґімназияльних ґабінетів до демонстрованя резонанциї. Бо тягарцї до них мож легко доробити собі самому (кусник ґутаперхової рурки заложений на рамя вилок та обвинений дротом), або казати їх доробити з відповідної бляхи (масивні тягарцї зі шрубками до прикручуваня о много дорожші). Можна в кінци обійтись при досьвідї зовсїм без тягарцїв, налїплюючи на раменя вилок віск у відповідній скількости.

Спроваджувати отже для цїлий сего досьвіду нову пару вилок, яка не дасть нїчо більше, як вилки, які учитель має вже готові в фізикальнім ґабінетї, було би непорадно. Тому й вказанє учителеви жерела, з якого він може спровадити собі потрібні єму до досьвіду вилки, буде з правила безпредметове. А те, що дїйсно могло би мати для него вартість, се поданє єму технїчної поради,

як він може перевести згаданий досьвід на приладах з фізикального ґабінету (дороблене тягарців, евентуальне заступлене їх воском) обходячи ся таким робом *без* спроваджуваня окремого нового приладу.

Доконечність таких технїчно-методичних вказівок виступає ще виразнїйше при другім роді приладів припоручених до переведеня експерименту, а іменно при фляшках. На случай, коли би учитель рішив ся спровадити специяльно до досьвіду одно з поданих уряджень, він скорше може буде схильний спровадити фляшки, тому що вони значно дешевші від вилок. Та тут зачне зараз входити в рахунок момент, на який ми звертали увагу при обговорюваню прикмет пересїчного фізикального уряженя, призначеного до ужитку в школї; се було іменно его самоозначене, полягаюче в тім, що спосіб ужитя випливав прямо з конструкції складаючих се уряджене приладів. Фляшці, як приладови, що має служити до переведеня на нїм сего досьвіду, недостає такого самогоозначеня сеї, так сказатиб, самозрозумілости та легкости ужитку. По сїй причинї ставить вона експериментатора перед рядом трудностий позірно дрібних, а преціньне легких до усуненя для кождого, що не мав передше нагоди працювати довше сим приладом. Пригляньмо ся тим трудностям. Фляшки видають тон через впровадженє до них струї воздуха; звідки однак взяти сю струю? чи вистарчить дути в них устами? чи може необхідний осібний прилад до витворюваня воздушної струї? Такий прилад може евентуально находити ся в збірцї фізикального ґабінету; з гори однак тяжко предвидїти, чи сила витвореної ним струї вистане до добутя з фляшки одностайного сильного тону. Припустїм тепер, що сю першу трудність вже щасливо поборено, а йде з черги вже лиш о се, який має бути хід властивого досьвіду. До его переведеня треба, як велить наведений опис, зачинаючи від якоїсь скількости води у фляшцї, доливати по трошки чим раз більше води так, щоби утворені в сей спосіб по черзї тони ріжнили ся між собою висотою в спосіб незамітний. Питанє тепер, кілько води треба в тій цїли за кождим разом до фляшки доливати, щоби одержати сї незамітні зміни; очивидно, що не богато, але кілько? Се питанє, на яке опис досьвіду не дає відповіди; експериментаторови не остаєть ся про те нїчо інше, як доходити до відповіди на него власними силами. Припустїм тепер дальше, що ся скількість води зістала уже означена. То тепер прийде з черги нова, для когось, хто не має в тім зглядї практики, не так легко до побореня трудність. Як впроваджувати до

фляшки сї мінїмальні скількости течи? Чи вистарчить доливати прямо по трошки води зі склянки через лїйку? Чи може евентуально не треба буде уживати до сеї цїли окремого приладу?

Того рода трудности (я перейшов лиш деякі технїчні, а до них прилучать ся з черги ще нові більше методичного характеру) можуть легко стати причиною, що учитель спровадивши навіть прилад відступить від наміру переводити досьвід, зглядно вложить в приготованє до него за много часу і труду в порівнаню до єго вартости. З сеї причини точнїйші вказівки, які бралиби отсї трудности в рахунок та подавали способи на зарадженє, мають при того рода досьвідах релятивно беручи більшу вартість для учителя як самі апарати. Бо сї єму не тяжко роздобути (вилки мож мати з фізикального ґабінету, фляшки мож зробити собі самому); а доперва технїчне і методичне переведенє досьвіду ставить єго перед трудностями, з якими єму з огляду на неможність, виробити собі в области психольоґічного експериментованя підчас унїверситетских студий потрібну практику, тяжко приходить бороти ся.

Зреасумуймо тепер коротко дотеперішний хід гадок. Потреба, оперти ґімназияльну науку психольоґії на досьвідах і демонстрациях, не підлягає сумнївови. Однак відповідаюче сїй потребі трактованє предмету натрафляє на перепони, яких наслїдком є, що в дїйсности воно не може мати місця у такій мірі, як се булоби пожаданим. Ті перепони є:

1) Трудність подати демонстрациям і експериментам психольоґічним таку форму, щоби могла брати в них участь рівночасно цїла кляса, так, щоби вони могли стати дїйсно шкільними (клясовими).

2) Недостача відповідних приладів (ґабінет психольоґічний), сконструованих згідно з вимогами школи.

3) Недостача відповідної психольоґічно-дидактичної і технїчно-методичної лїтератури, яка улекшувала би учителеви добір досьвідів та демонстраций можливих до переведеня в школї і подавала єму необхідні до їх уладженя вказівки.

§ 5. Постуляти.

Говорячи до сеї пори про перепони, що перешкаджають введеню ґімназияльної науки психольоґії на шлях досьвіду і демонстрації, ми не мали зовсїм наміру витягати з сего консеквенції, що ґімназияльній науцї треба навертати з сеї дороги. Навпаки

ми вказували на сї перепони тільки тому, щоби шукати способів, усунути їх як найскорше. Ми власне поставили се метою статї сформулувати ряд постулятів, яких здїйсненє видаєть ся нам средством до переможеня найважнїйших із отсих трудностий.

Ті постуляти, з котрих деякі слїдують безпосередно вже з попередних наших мірковань, треба подїлити на дві категорії. До першої належать дезідерати, яких сповненє неможливе в якімсь короткім, означенім часї, з яких проте доперва колись на будуче мож надїяти ся виднїйшого успіху. До другої належать ті домаганя, які дадуть ся сформулувати зовсїм конкретно, та до яких реалїзованя перші кроки мож зачати ставити в кождій хвили; на се треба би тільки взаїмного порозуміня інтересованих кругів учительства та прихильности і підмоги чинників, в котрих руках лежить керма навчаня в середних школах. Ми хочемо сформулувати сї постуляти по черзї.

I. Перший з них, диктований поставленою в попереднім § під 1) трудностию, належить на жаль до сих, яких повного зреалїзованя не скоро ще мож надїяти ся. Обдуманє таких форм психольоґічних досьвідів та демонстраций, які відповідали би вимогам шкільної науки в клясї, що містить кількадесят учеників, се річ, над якою довго ще треба буде працювати. Та добре є усьвідомити собі ясно, що в тім зглядї єсть єще богато до зробленя і що тут лежить *окремий* для себе *проблєм*, який треба поволи, крок за кроком з виразно з гори назначеною цїлию постепенно розвязувати. Треба тямити, про що ми вже передше згадали, що психольоґія як наука в тім питаню менше інтересована, що се більше проблєм дидактики як психольоґії. Доценти унїверситетів тим проблємом мало журять ся, а не могучи задемонструвати чогось слухачам підчас викладу, відсилають їх до курсу експериментального, який ведеть ся в психольоґічній робітнї. Малоби позірно здавати ся, що і учитель в ґімназиї повинен піти подібною дорогою та ограничати ся в клясї більше до теоретичного викладу, а демонстрациї і експерименти переводити опісля по годинї науки в ґабінетї, де ученики могли би вже свобідно по черзї обсервувати самі або при помочи учителя се, про що говорило ся на годинї. В деяких случаях можна так зробити і воно буде нераз порадніїше піти сею дорогою, як тратити цїлу годину на демонстрованє одному ученикови за другим тої самої річи, зглядно ставляти ученика перед неможливою до розвязки задачею: уважати на хід лєкциї і рівночасно робити обсервацию на прикладї, коли сей циркулюючи по клясї прийде до єго рук. Річ ясна однак, що сей

вихід з трудности не є вільний від лихих сторін і тому власне треба думати над тим, щоби ужите такого средства звести до конечного мінїмум. Що справдї вихід сей не ідеальний, се слїдує з двох обставин: 1) Він розриває науку психольогії на дві віддїлені від себе части, теоретичний виклад і демонстрацию, які повинні побіч себе йти рука в руку творячи одну цїлість. Учитель є при такім способі веденя предмету приневолений говорити про явища та покликувати ся при розумованю на факти, які ученик доперва опісля, по викладї буде мати нагоду провірити і які підчас самої лєкції заступає в єго голові Tabula rasa.*) 2) Він забирає богато часу ученикови а передусїм учителеви, бо таке чергове демонстроване при більшій фреквенції не скоро дасть ся перевести, а з ріжних причин воно з правила не може відбути ся без надзору учителя.

Так отже проблєм „ушкільненя" психольогічних досьвідів та демонстраций тяжкий та не даючий себе обминути. На тім місци ми могли лишень ограничити ся до сего, щоби звернути увагу на конечність працювати над єго розвязкою і се ми зробили вже по можности. В доповненю хотївби я тільки ще висказати кілька заміток про жерела, з яких мож користати при працї над сим проблємом, та про деякі моменти, які при тім повинні бути узгляднені.

Хотя, як ми вже згадували, більшість досьвідів і демонстраций психольогічних переводить ся на приладах, які допускають одну тільки особу як обсерватора, то істнують преціньі такі досьвіди, які мож переводити на двоякого рода урядженях: таких, що позваляють на участь в них лиш одиниці і таких, що допускають більшість учасників на раз (субєктивне мішане красок, явища контрасту, тїни краскові і т. д.) Не раз винахід для якогось досьвіду сеї другої, з практично-дидактичного боку важної єго форми, буває наслїдком случаю, зглядно завдячує своє істноване зусиллям модифікувати експеримент, що мають на оцї зовсїм инші цїли як можність зробити єго доступним на раз більшій скількости обсерваторів при ужитю одного тільки приладу. Так на приклад явище красок памятевих (Gedächtnisfarben) обсервує ся звичайно на приладї до нїянсованя (Nüancierungsapparat), який

*) Від сеї хиби не є вільні також очивидно унїверситетскі виклади психольогії. І тут доцент часто демонструє якусь річ двом-трем слухачам просячи инших, щоби вони повірили в се, чого бачити не можуть.

допускає одного тільки обсерватора; зусилля, мірити се явище квантитативно, довели однак одного з єго дослїдників (Вац), случайно до такого способу викликуваня сеї появи, яка дає більшій скількости осіб на раз можність єї контрольованя. Завданем шкільної дидактики психольоґоґічної є слїдити пильно за такими винаходами та реєструючи їх в відповідних орґанах, звертати в сей спосіб на них увагу інтересованих у тім чинників. Нераз винахід такої для шкільної практики важної форми досьвіду, загубить ся прямо серед повени психольоґічної лїтератури, не визисканий там, де се повинно би бути. Доцїльне пересмотрюване лїтератури психольоґічної в тім напрямі та систематичне громадженє дотичного материялу є проте дуже пожаданим.

Богатий материял до розвязки проблему, про який говоримо, мож найти в лїтературі з области експериментальної дидактики, експериментальної педаґоґії та педольоґії. Ті науки, бажаючи мати експериментальну основу до своїх теорий, є приневолені переводити досьвїди з дїтьми і з учениками; а що йде тут часто о підданє експериментови як найбільшої скількости одиниць, тому є вони з огляду на економію часу приневолені, переводити ті експерименти „en masse". З огляду на се ті науки виробляють собі звільна окрему техніку і методику експериментованя, можливу до приноровленя в школї. Тут отже лежить точка, де експериментальна наука психольоґії моглаби богато научити ся і переймити для себе. Треба тільки узгляднити тут одну обставину. При досьвідах експериментальної дидактики ученик з правила є тільки пасивним предметом експерименту, якого цїль і вартість єму не звісна. При навчаню психольоґії досьвіди ті треба би модифікувати та доповнювати в сей спосіб, щоби ученики могли мати в них більше активну участь і зрозуміне для випливаючих з досьвіду консеквенций. Сюжет експерименту та методу переведеня єго en masse можнаби в многих случаях лишити без зміни (Шкільні досьвіди Бінета, Нечаєва, Моймана, Ляйа і пр.)

Способом, який в многих случаях міг би довести до зробленя якогось досьвіду доступного цїлій клясї, було би прямо збільшенє розмірів апарату, на котрім єго звичайно переводить ся. Коли на приклад знаменитий прилад до памяти Лїпмана, так, як єго звичайно конструує ся, може вигідно експонувати призначені до затямленя букви чи цифри одній тільки особі, то зовсїм такий самий апарат, лише значно прибільшений, мігби експонувати їх для більше осіб рівночасно. Трудність лежалаби в таких случаях

в тім, що згаданого приладу в тім форматї на складї нема, та що сконструованє такого приладу механїком потягнуло би за собою великі кошти. Коли би однак ввести в конструкцию приладу деякі упрощеня та запевнити єму збут у більшій скількости екземплярів, то промисл механїчний з певностию доставив би до ужитку шкільного такі або подібні апарати по низшій цїнї. Требаби тільки на се порозуміня між учителями психольогії, щоби уложити одобрений усїми проєкт приладу, та звернути ся, де треба, о єго виконанє. Фірма, що сконструувала би на основі такого проєкту прилад, могла би мати тим самим запоруку єго збуту. (Условиною до сего є однак очивидно, щоби учитель психольогії мав до розпорядимости фонди, потрібні на закуп).

II. В сей спосіб ми доходимо поволи до дезідератів більше конкретних. І так передусїм видаєть ся нам необхідним скликанє анкети учителїв пропедевтики в ґімназиях, бо усуненє деяких перепон в сїй области тяжке до здїйсненя без взаїмного порозуміня всїх у тім інтересованих. З певностю нема другого предмету, який так ріжно научали би по ріжних ґімназиях, як власне психольогію; а се не видаєть ся менї явищем потїшаючим; воно сьвідчить, що погляди на се, що подавати і як подавати ученикам на годинї психольогії, незгідні і невикляровані; а специяльно дотично демонстраций і досьвідів психольогічних розбіжність і в теориї і в практиці йде дуже далеко. Тому видаєть ся менї необхідним осягнути, як порозумінє дотично сеї послїдної річи. Анкета, яка поставила би собі отсе як предмет наради, могла би зробити много для зведеня квестиї психольогічних досьвідів в ґімназиї на властивий шлях.

Хотяй годї з гори пересуджувати конклюзиї, до яких довели би наради анкет, то преціньь істнують такі точки, які є самі собою надто ясні як на те, щоби над ними зводити довшу дискусию. Завданєм анкети булоби відносно до таких потреб та змагань, яких оправданість лежить на долони, відповідними резолюциями підчеркнути їх вагу, та предложити зрілі до реалїзованя проєкти відповідним інстанциям. Таким не вимагаючим дискусиї дезидератом є передусїм віддане учителям психольогії в ґімназиях до диспозициї фондів, потрібних до закупу необхідних для шкільного ужитку психольогічних приладів. При кождій ґімназиї повинен бути оснований ґабінет психольогічний так само, як істнують там ґабінети фізикальні і природничі. Домаганє признаня потрібних на се фондів і убікациї в заведеню ґімназияльнім повинна би анкета предложити радї шкільній та мінїстерству.

До мінїстерства та унїверситетских кругів треба би знова звернути ся з домаганєм, щоби доценти унїверситетів оголошували принайменше раз на протязї кількох курсів виклад про конструованє приладів до ґімназияльної науки психольоґії та про перепровадженє ними досьвідів. Виклади такі дотично приладів і експериментів фізикальних в ґімназиях не є на унїверситетах цїлковитою новостию. Ось так на лїтний курс біжучого року заповів Бернштайн, доцент Берлїньского унїверситету, виклад п. з.: „Übungen in Herstellung und Gebrauch physikalischer Unterrichtsapparate". Є се як видко з заголовка не чисто теоритичний виклад, а більше практичні вправи. Того рода вправи і виклади повинні бути також дотично психольоґічних приладів і експериментів. Закид, що се булоби можливе лише тодї, колиби при унїверситетах істнували вже всюди психольоґічні робітнї, заосмотрені в відповідні прилади, не є стійний. Бо при таких вправах йшлоби о конструованє приладів примітивних, таких, які учитель мігби сам будувати, а не о скомплїковані і дорогі апарати, які мусить мати унїверситетский інститут. Такі виклади і вправи давали би не тільки учителеви якусь суму практичного знаня потрібного єму до веденя шкільної науки; вони стали би заразом вихідною точкою і огнищем зусиль, про які ми говорили на початку сего уступу, а саме тих, що мають на цїли придумати для шкільного досьвіду форми чим раз совершеннїйші. Се є друга причина, для якої жаданє, ввести на унїверситетах такі виклади та вправи, вимагає як найсильнїйшого попертя.

Перейдїм тепер до подрібних квестий, над якими анкета мусїла би застановити ся. Се було би:

1) Переведенє дискусиї на тему, котрі експерименти і демонстрациї психольоґічні можна вже нинї уважати здатними до переводженя їх у школї, та котрі із сих є при науцї шкільній необхідні. Дискусия мусїла би торкатись не тільки предмету досьвідів а також їх методи. Вислїд сеї дискусиї, о скілько вона довела би до позитивних результатів, повинен появити ся в формі друкованій, доступній усїм учителям пропедевтики, для яких він мігби при навчаню бути точкою опертя.

2) З осібна треба би обговорити квестию приладів психольоґічних. Тут розходило би ся о дві річи:

а) застановити ся над тим, які модифікациї булоби порадно ввести в конструкцию спроваджаних звичайно до фізикального ґабінету в ґімназиї приладів, так, щоби вони могли бути рівно-

часно здатними до деяких психольоґічних експериментів. Ті модифікації мали би більше характер доповнень як перебудови а відносили би ся до приладів оптичних і акустичиих.

б) Які прилади було би вказаним закупити окремо до ужитку науки психольоґії як завязок психольоґічного ґімназияльного ґабінету.

3) Передискутувати проєкти нових приладів, які порадно було би сконструувати специяльно до шкільних демонстраций і досьвідів.

Річ ясна, що дискусия про точки 2), 3) була би можлива тільки на основі окремих рефератів, зладжених в порозуміню з фаховими техніками, які видали би осуд про технічну сторону конструкції та про евентуальну ціну пропонованих приладів.

Треба при тім числити ся ще з слїдуючим фактом: про здатність або нездатність якогось досьвіду чи приладу до шкільного ужитку рішають не раз чинники, які тяжко з гори предвидїти і які показує доперва практика. Тому

4) було би вказаним, щоби прилади і досьвіди пропоновані через анкету піддати пробам в одній або більше ґімназиях протягом річної науки, а вислїди сих проб повинні бути відтак у формі анкетою означеній подані до відома інтересованих кругів. Се відносить ся передусїм до приладів, які доперва на предложенє анкети зістали би перший раз сконструовані.

5) З окрема було би вказаним, щоби на основі пропозиції одобреної анкетою котрась з ґімназий піддала при науцї систематичній пробі досьвіди і прилади, подані в обговореній книжцї Гефлєра-Вітасека. Очивидно булоб лїпше, наколиб хтось, хто послугував ся уже більшою скількостию сих приладів при науцї, міг предложити на анкетї готовий реферат про сю тему.

6) В загалї булоби вказаним, щоби анкета могла мати як один з субстратів дискусиї звіти учителїв психольоґії з ріжних ґімназий про те, які досьвіди та демонстрациї переводили вони до сеї пори при науцї психольоґії, та якими апаратами послугували ся при тім.

7) Реферати предложені анкетї, конклюзиї, до яких довела би переведена там дискусия, а дальше результати заінїциованих нею проб поданих під 5) і 6) сотворили би основу до уложеня технічно-методичного підручника шкільних психольоґічних демонстраций та екеперимептів. Уваги, які ми висказували в попередних §§., вказують доволї ясно, як на наш погляд повинен би виглядати такий підручник, щоби він справдї міг віддати прислугу

ґімназияльній науцї. Він повинен заключати в собі: а) вибір досьвідів психольоґічних дїйсно „шкільних“ (в значіню, яке ми передше обговорили); б) точний опис переведеня тих досьвідів під зглядом методичним та технїчним; в) технїчні вказівки про се, як уживати до досьвідів психольоґічних приладів фізикального ґабінету, та як мож самому конструувати психольоґічні прилади; г) опис приладів, які треба би придбати до психольоґічного ґабінету з точним описом їх конструкциї, способу ужитя та з їлюстрацими; д) вказівки дотично жерел, де мож набути і прилади самі і потрібні до їх конструкциї материяли.

Певна річ, що уложенє і виданє такого підручника не легке та воно не є неможливе до здїйсненя, коли взяти під увагу, що тут не йде о дуже численний вибір досьвідів і приладів, бо рамцї ґімназияльної науки на се за вузкі. Не треба би їх аж „сто“, як подає їх Гефлєр. Висталаби зовсїм половина з сего (а може і менше), коби тілько ті припоручені підручником досьвіди та демонстрациї були дїйсно добре дібрані та основно оброблені.

Щоби дати почин до сотвореня такого підручника, повинна би анкета висказати дезидерат, щоби власти шкільні (могла би се зробити також якась наукова інституция) припоручили комусь одному, зглядно лїпше єще зложеному з кількох людий гурткови уложенє такого підручника на основі зібраного анкетою материялу. Виданє єго фондами шкільними зглядно якимсь науковим товариством було би тому пожадане, що збут такої книжки не мігби імовірно покрити коштів видавництва.

Колись, в не так близкій єще на жаль будучности, коли усї унїверситети будуть мати свої богаті психольоґічні робітнї, де ті, що схочуть, будуть мали нагоду запізнати ся не в теориї тільки а в практиці з експериментальною психольоґією і коли з окрема експериментальна психольоґія ґімназиї дочекаєть ся на унїверситетах своїх доцентів, тоді підручник такий стратить вагу, хотяй не буде злишний. Що однак того часу не так зараз єще дочекаємо, а учити психольоґію по ґімназиях і то учити добре треба би вже нинї, то зладженє такого підручника є річию необхідною, хиба, що відповідаюче нинїшним вимогам навчанє психольоґії в ґімназиях відложимо — на необмежений час.

§. 6. Про деякі дальші цїли, яким служити може психольоґічний експеримент у школї.

Говорячи в попередних уступах про питомі прикмети психольоґічного досьвіду та про трудности, які по сїй причинї вяжуть

ся з єго переведенєм, ми рівночасно згадали, що за те сї результати, які з него пливуть, мають свою окрему, неможливу нїчим до заступленя вартість. Вона лежить в великій мірі в цїлях, яким може служити психольоґічний експеримент по за тим, що є він орудєм здобутку чистого, абстрактного знаня; а що ті цїли не чужі програмі, яку ставить собі ґімназияльне образованє, то не від річи буде сказати ще про сї дальші, можливі приноровленя психольоґічного експерименту у ґімназиї, кілька слів.

Для розясненя річи, о яку тут розходить ся, треба поставити собі на хвильку перед очі ті надії сучасної психольоґії, про які вона днесь чим раз частійше зачинає говорити. А саме бажала би вона не ограничати ся лише до сего, щоби черпати з житя материял для своїх теорий; вона хоче на відворот також своїми научними здобутками принести користь житю. Так побіч чистої психольоґії вирастає поволи нова галузь психольоґії приноровленої (Angewandte Psychologie). Істнують нинї уже осібні журнали і твори, що плекають успішно сей напрям. Книжка Мінстерберґа „Психольоґія а господарство“ є для сих тенденций дуже характеристична. Рішати в строгий, експериментальний спосіб про питаня, які мають перворядну вартість для житєвої практики, се цїль, до якої психольоґія сучасна в многих случаях уже спосібна. Сей погляд перейшов вже навіть по части у ширші круги, чого доказом є, що представителї психольоґії стрічають ся тепер уже не рідко з офіциальним зазивом, видавати в ріжних случаях свою опінію. Прикладом може служити факт, що недавно нїмецке мінїстерство звернуло ся до берлїньского психольоґічного інституту з зазивом, щоби він між зголошуючими себе до лїтничої служби (при лїтаках) добровольцями вибрав тих, котрі до неї найлїпше надають ся. Анальоґічні случаї рішеня дорогою психольоґічного експерименту про те, чи робітники зголошуючі ся до якогось занятя в фабрицї будуть до него надавати ся, чи нї, подає у згаданій книжцї Мінстерберґ. Марбе обговорює знова случай (в „Fortschritte der Psychologie und ihrer Anwendungen), де психольоґа покликувано як знатока до судової розправи для виказаня опінії.

Богато надій на практичне вихісноване своїх здобутків вяже сучасна психольоґія особливо з результатами сеї части єї розслїдів, що творять т. зв. психольоґію ріжничкову (Differenzielle Psychologie). Ширшому загалови вона звісна як наука про ріжні

типи психольоґічні людий. Особливо розріжненє зорових, слухових та рухових типів стало нині вже доволї популярне. Воно має вагу для дидактики і тим толкуєть ся, що власне дослїдники з сеї области переводили над тими межиіндивідуальними ріжницями обширні студиї. Психольоґія сподївть ся, що відкритє і означенє таких індивідуальних прикмет строгими, експериментальними методами не лиш найде з часом широке узгляднєнє на педаґоґічно-дидактичнім поли, але що воно зможе в будучности улекшити кождому чоловікови найважнїйшу задачу: пізнати свої уздібненя і вибрати собі відповідаюче їм званє. Психольоґія сподївть ся, що до цїли поставленої вже давно чоловікови: *Γνῶθι σαυτόν* психольоґічний експеримент не менше зможе зблизити єго як фільософічне розумуванє. А в розвязцї сеї задачі інтересована не лиш одиниця; суспільність домагає ся, щоби єї члени внесли в суму загального добра кожда від себе по можности як найбільше; а се можливе буде аж тодї, коли кожда одиниця зуміє докладно оцїнити, в чім лежить єї найбільша сила, та в котру сторону вона проте повинна звернути свій труд, щоби одержати як найкрасший успіх.

Хто хоче запізнати ся докладнїйше з сподїваннями, які в тім зглядї має перед очима сучасна наука про людску душу, того відсилаємо до інтересної книжки G. Heymanns'a: „Будуче столїтє психольоґії"*). Тут позволимо собі тільки навести з неї один з уступів, де автор представляє, в якім положеню будуть находити ся люди колись у „будучім столїтю психольоґії", коли наука дасть їм спосіб точно і в свою пору пізнати прикмети власної душі, ті що творять талант і ті, що творять характер.**: In erster Linie wird Selbsterkenntnis möglich werden: nicht, wie vielfach jetzt, in Bruchstücken und zu spät erworben, nämlich eben durch die Enttäuschungen, wovor sie uns hätte behüten können; sondern znsammenhängend nnd geordnet, mit klarer Unterscheidung des Wesentlichen und des Nebensächlichen, verfügbar in einem Alter, in dem es noch möglich ist und noch der Mühe wert ist, sie für die Einrichtung des Lebens zu verwenden . . ." а дальше: „man wird sowohl seine Fähigkeiten wie die Grenzen dieser Fähigkeiten können, und man wird viel deutlicher als jetzt einsehen, dass man bei der Einrichtung seines Lebens auf diese

*) G. Heymanns Das künftige Jahrhundert der Psychologie, Leipzig 1911.
**) l. c. стор. 29.

Fähigkeiten Rücksicht zu nehmen hat. Man wird sich stets weniger als einen Gegenstand passiven Wohlgefallens oder Missfallens betrachten, dagegen stets mehr als das Material, aus welchem man, je genauer man es kennt, um so sicherer etwas Besseres machen kann. Man wird fürs Erste wissen, was man in sich zu bekämpfen hat. . . . . Man wird zweitens wissen, was man in sich weiter auszubilden hat, in welcher Richtung die besten Aussichten auf eine fruchtbare und befriedigende Tätigkeit vorhanden sind. Ein jeder, der gehörigen Unterricht genossen hat, wird über eine für gewöhnliche Verhältnisse ausreichende Kenntnis der verschiedenen Charaktertypen und der dadurch bedingten Entwicklungsmöglichkeiten verfügen; Eltern und Lehrer werden im Interesse der Beurteilung ihrer Kinder und Schüler diese Kenntnisse erweitern und vertiefen; . . . . .“

Так воно буде доперва в „будучім столїтю псохольогії“, до якого ми на жаль єще не дійшли. Тепер ми єще не в силї користати з єго благодатий. Та одно остає в наших руках: прискорювати прихід сего столїтя. А дорога до сего веде не лиш через роботу в унїверситетских лябораториях. Дуже велика частина сеї приготовляючої роботи могла би найти місце там, де є найбільше материялу до необхідних до сего обсерваций та досьвідів, що єсть у школах. Та робота відбуваєть ся уже по части, хотяй без систематики, у деяких школах низших. В ґімназиях, де школа має в особі учителя пропедевтики чоловіка, який уже з огляду на свій „фах“ надавав би ся до веденя сего рода досьвідів, ся праця майже цїлком не має приюту. Причини сего факту сходять ся в великій мірі з тими, які стоять в загалї на перешкоді введеню психольогічного експерименту в ґімназиї, а що ми розводили ся уже над ними основнїйще в попередних уступах, то не будемо тепер до них на ново вертати ся. Маємо однак надію, що рівночасно з сим, як зістануть усунені перешкоди опертя науки психольогії в ґімназиї о експеримент, прийде час, коли і отсї згадані повисше досліди найдуть у ґімназиї ґрунт. При тім не розуміємо річи в сей спосіб, неначе би учитель мав закладати при ґімназиї психольогічний ляборатор, до якого учеників витягав би як медия. Праця, яку ми маємо на думцї, йшла би тїсно в пару з шкільною наукою психольогії, творячи єї доповненє і поглубленє. Я позволю собі знова пояснити мою гадку на прикладї. На годинї психольогії учитель говорячи про ріжницї психіки, які заходять між одиницями, повинен згадати та-

кож і пояснити типові ріжниці, які ми навели перед хвилькою (тип зоровий, слуховий, руховий). Річ повинна бути переведена так, щоби ученик не тільки зрозумів, що сї типи означають, але набрав охоти виробити собі осуд про те, до якого типу він сам належить. Щоби скріпити сю охоту та склонити ученика до автообсервації, учитель предкладає клясї формуляр тесту, що заключає питаня, на основі котрих означуєть ся тип. (Як приклад питань тесту можемо подати: чи дотична особа при мемороваю мусить голосно собі повтаряти затямлюваний текст, чи евентуально може також учити ся єго „по тихо" без порушаня устами? чи при репродукованю вивченого вірша має перед собою „в голові" друкований або писаний образ тексту, чи евентуально без него обходить ся? і т. д.) Виповнені дома формулярі віддають ученики в означенім часї учителеви, який порядкує їх роздїлюючи поодинокі типи а відтак обговорює в клясї. Ученики довідують ся при тім від него, котрі з поміж них мусять бути на основі тестів зачислені до одного з типів, та який є у клясї процент представників кождого з них. Коли би в клясї найшли ся принайменше два маркантні репрезентанти ріжних типів, тодї учитель може піддати їх у клясї короткому експериментови і задемонструвати, як психольоґія є в силї експериментально слїдити такі типові ріжниці. (І так задемонструє він приміром, що ученик маркантно зорового типу буде в силї вивчити ся без трудности ряд букв чи складів також в тім случаю, коли при навчаню зістануть виключені в відповідний спосіб рухи знаряду голосового, підчас коли одиниця рухового типу не буде в силї затямити собі в тих условинах). Опісля учитель переведе ще масовий експеримент на означенє типів, такий, в якім були би піддані пробі всї ученики кляси на раз (до сеї цїли можна взяти одну з форм експерименту, котрими в тих цїлях послугуєть ся експериментальна дидактика). Вислїд експерименту він знова обробить дома, і обговорить відтак на лєкції в клясї, зіставляючи єго результати з попередними тестами. Довершене уже попередно придїленє кождого ученика до якогось типу може тепер бути доповнене і справлене.

Ідучи сею дорогою учитель осягне дві річи. По перше він не лиш дасть сим способом ученикови можність пізнати один з психольоґічних проблемів, але заохотить і прямо скажім приневолить єго заглянути у глубину власної душі та звернути увагу на питомі прикмети своєї індивідуальности. Через те витворювати

меть ся у ученика спосібність самообсервації, перший степень до цїли: *Γνῶθι σαυτόν.*

З другого боку знова сей спосіб веденя предмету дасть учителеви материял, котрий має незвичайну вартість. Певна річ що одержане в описаний спосіб означенє психольоґічного типу поодиноких учеників буде далеке від строгости, що воно буде мати тільки приближений характер. Всеж таки при евентуальнім узглядненю инших єще даних, які учитель мати може до розпорядимости дотично кождого ученика (вправи домашні і шкільні та відповіди розсмотрювані не з точки їх влучности або невлучности, а з точки психічних прикмет, які в них пробивають ся), він може виробити собі вправдї схематичний але відповідаючий дїйсности образ типових психольоґічних прикмет кождого з своїх учеників. Річ незвичайно інтересна а при тім дуже важно було би тепер зіставити і порівнати одержаний тим способом образ кляси з сим образом, який дає клясифікация і в загалї шкільна оцїнка учеників (в котрім предметї даний ученик робить найбільші поступи, котрий справляє єму найбільше трудностий, до чого має найбільше замилуванє з узглядненєм також т. зв. надобовязкових предметів пр. сьпіву, рисунків і т, д.) Таке зіставленє дало би можність слїдити, чи і о скілько між тими двома рядами даних заходять коррелациї, о скілько приміром замилуванє і спосібність до математики йде в парі з приналежностию до зорового типу і т. д. Найважнїйші результати такого зіставленя повинні відтак бути публїковані, до чого найкрасше надавав би ся щорічний звіт ґімназияльний. Коли би більша скількість ґімназий виготовлювала щорічно подібні зіставленя, то вони могли би стати основою статистичних обчислень, бо розпоряджували би дуже богатим чисельним материялом. Що вислїди такої статистики мали би незвичайну вартість для розясненя питань важних не лише з чисто теоритичної точки погляду, а також і то в більшій єще мірі для проблємів практики житя узятої в найширшім того слова значіню, се річ, над якою не треба розводити ся.

Перворядна задача психольоґії „будучого столїтя“ найти нитки, що вяжуть між собою ріжні прикмети душі, так, щоби знаючи одні з них можна легко і певно догадувати ся других а тим самим зоріентувати ся в відповіднім часї, про се, в чім лежать найбільші спосібности одиниці та, в якім напрямі проте вона повинна повернути ся в своїм житю, — ся задача найшла

би у зазначеній тут праці учителїв-психольоґів важну підпору. Се була би отся друга велика ціль, якій служити може психольоґічний експеримент в рамцях ґімназияльної науки.

В доповненю до попереднього я хотївби докинути ще дві замітки. Передусїм треба зазначити, що коли ми говорячи про отсю послїдну можність вихіснуваня психольоґічного експерименту у школї, вказували на квестию типів, то не розуміли ми сего в сей спосіб, неначе би виключно вони тільки надавали ся на предмет масових означень та обчислень у школї. Ми взяли сю квестию лишень як приклад, як одну тільки з областий психічних прикмет, доступних до того рода розслїдам. Близше означенє усїх тих областий та виробленє для кождої з них відповідної методи розслїду, се знова окремий для себе проблєм, що чекає розвязки.

Переходжу до другої замітки. Гадка піддавати учеників у школї масовим досьвідам, щоби дістати в сей спосіб материял до розвязки ріжних проблемів, особливо дидактичних, цїлком не нова і ми сьвідомі сего, що не пропонуємо чогось зовсїм нового і незвичайного. Те, о що нам тут головно розходить ся, се полученє з собою двох родів вихіснуваня шкільного психольоґічного досьвіду. Ми бажали би переводженя психольоґічного експерименту в школї в такий спосіб, щоби він будучи передусїм средством образованя учеників давав рівночасно учителеви нагоду до дослїдів, про які ми згадували. Бути оружєм, при помочи котрого впроваджуєть ся ученика в психольоґічні проблєми та учить ся єго обсервувати психічний сьвіт, се перша і головна ціль психольоґічного експерименту підчас шкільної години; а лучити з сею цїлию ще инші вільно тільки в таких межах, щоби прямованє до них не було перепоною в осягненю першої.

Додаймо ше, що завдане науки психольоґії: учити обсервациї, треба поняти так широко, щоби воно обіймало обсервованє не самих лиш появ психічних, а також звязаних з ними появ фізичного сьвіта. Уміти дивити ся не лиш на якусь одну означену ґрупу предметів, а на окружаючий сьвіт в загалї, се річ, про яку говорить ся богато в підручниках дидактики та педаґоґіки, особливо в віднесеню до образованя у низших, нормальних школах, а яка не повинна бути занедбана також в рамцях образованя в ґімназиї. Річ дивна, як дуже наші ученики і то ті, які стоять на порозї зрілости, не уміють дивити ся приміром на краски. Ріжних не так уже незвичайних відтїнків красок, як

на приклад багр, лїля, фрез ученики осьмої кляси дуже часто не вміють докладно виріжнити і назвати. Такі питаня, які для когось, що хоч трошки вміє дивити ся на краски, не представляють нїякої трудности, на приклад запит, чим ріжнить ся краска багрова від червоної, вправляють дуже значний процент старших учеників ґімназиї в клопіт. Річ ясна, що в таких обставинах оцїнка хотяйби якогось нїжнїйшого опису природи, чи зрозуміне статї з обсягу естетики, чи поданє опису баченого образу представляє для них непоборимі трудности. Шкільний психольоґічний досьвід се спосіб, який тоту пасивність і те незрозуміне в области сьвіта красок може принайменше в части побороти та приневолити ученика до точнїйшого огляданя та аналїзи окружаючих єго явищ. Учитель психольоґії має нагоду при обговорюваню змислу зорового принести ученикам до кляси взірцї ріжних красок і приневолити учеників піддати їх аналїзї. Коли він покаже ученикови на приклад чеколядову чи брунатну краску, і зажадає від него, щоби він зложив отсю краску з простих (червоної, чорної, білої, жовтої) мішаючи їх в відповідній пропорциї на оборотници, то тим самим приневолить він єго заналїзувати предложену краску шукаючи, яких красок відтїнки у нїй находять ся. Ученик, що раз був приневолений витворити на оборотници через мішанє червоної і синої краски багр, з певностію на будуче затямить єго і єго місце в системі красок, та буде вміти відшукати єго в природї.

І маймо надїю, що учеників до таких досьвідів і проб не треба би аж приневолювати насильно. Вони скоро набрали би до них заінтересованя і забажали би мати нагоду, переводити їх самостійно, та поглубляти річ таким способом.

Осьтак ми доходимо до нової точки. Богато досьвідів, які з причини нами передше обговорених не надають ся до переведеня в школї, булиби знаменитим материялом вправ учеників, які вонн по за шкільною годиною дома або в ґімназияльнім ґабінетї могли би з хїсном уряджувати. Вони могли би мати в части форму домашних вправ, які ученики розвязували би з припорученя учителя, а в части могли би бути полишені добрій волї сих учеників, які набрали би до сего заінтересованя. Пригадаймо собі, що учителї фізики мріють здавна про те, щоби при ґабінетї фізикальнім в ґімназиї була ще робітня для учеників, де вони могли би самі вправляти ся в експериментованю. Річ розбиває ся головно о фонди, які до сего треба би мати до розпорядимости. Психольоґічна робітня учеників релативно лекше може дала би

ввести ся в житє, бо процентово беручи більша скількість приладів психольоґічних, які учитель повинен би мати в ґабінетї до шкільних досьвідів на годинї предмету, могла би надавати ся рівночасно до самостійних вправ учеників по за годиною, а з другого боку велику скількість приладів потрібних до сих досьвідів могли би ученики самі зладжувати після поданих вказівок. І так як ми передше доказували потребу підручника до шкільних (клясових) демонстраций та експериментів, так певні ми є, що в будучности буде уложена ще інша книжка, яку до рук дістане ученик; в нїй буде поданий ряд легких а інтересних досьвідів психольоґічних, які ученик буде міг самостійно перевести на приладах, котрі віддасть єму до ужитку учитель, та будуть дальше подані вказівки, як можна ріжні прилади потрібні до досьвіду самому конструювати. Література фізикальна має вже богато творів призначених для ужитку учеників, в яких подаєть ся спосіб, як можна легко будувати ріжні фізикальні прилади та експериментувати при їх помочи. Анальоґічна література з обсягу психольоґії доступна ученикам могла би віддати психольоґічному образованю великі услуги.

Ми знаємо, що постуляти висказані в тім послїднім уступі не завтра ще діждуть ся повної реалїзациї, хотя звісно нам, що дещо з сего вже тепер по деяких ґімназиях війшло в житє. Тому й не подавали ми їх між сими бажанями, висловленими в попереднім уступі котрі на наш погляд повинні би й могли би в найблизшім часї переходити в здїйсненє. Але й ті послїдні постуляти належать до сих, про які забувати не годить ся, бо і їх можна осягнути, тільки думаючи про них і працюючи до них.

Берлїн, в маю і червни 1913.

† Григорий Цеглиньский.

†

Некрольоґ.

Директор Григорий Цеглиньский.

Сумна та печалию прямо поражаюча вість рознеслась з кінцем жовтня 1912 р. в учительскім Зборі нашої ґімназиї та широких кругах Українськоґ перемискоґ громади; отсе смерть скосила у Відни на склонї середного віку житє незабутнього Григория Цеглиньского, перворядного руского парляментариста, Посла до Ради Державноґ у Відни і австрийскоґ Делеґациї, емеритованого першого Директора рускоґ ґімназиї та щирого, вельми заслуженого в рускій перемискій суспільности громадянина!

Б. п. Григорий Цеглиньский родив ся 9. марта 1853 р. в Калуши; отець єго був незаможним міским функционарем, тож тут побирав Покійник перші початки науки. Для дальшого образованя віддано єго до ґімназиї в Коломиї, опісля в Станиславові. Вже тодї постиг молоденького Григория тяжкий удар; він стратив батька (1863 р.); з ласки удержував єго любячий та доси ще живучий старший брат єго Семен. Енерґія у Григория була однак велика; він поконав трудности, пливучі з недостатку і незаможности та покінчив ґімназияльні студиї з дуже гарним успіхом. Яко зрілий молодець виїхав до Відня, де записав ся на унїверситетскі студиї на фільософічнім видїлї.

Тут був учеником славних тоді професорів клясичної фільольоґії Гартля і Шенкля, крім того Міллєра, Мікльошіча і инших. Академиком брав покійний живу участь в житю студентского стоваришеня „Сїч".

Покінчивши унїверситетскі студиї з відзначаючим поступом, став покійний учителювати в ц. к. академічній ґімназиї у Львові почавши від р. 1879, спершу в характері заступника учителя, відтак від р. 1880 в характері дїйсного учителя, вкінци професора.

На тім становищи перебув б. п. Григорий Цеглиньский до р. 1888.

Ту починає ся перша фаза сего вельми рухливого, для школи, громадяньства у Львові і цїлої укр. рускої суспільности в Галичинї справдї незвичайно заслуженого дїяча. Яко муж визначних педаґоґічних спосібностий, розумний полїтик і щирий, благородним демократизмом овіяний громадянин умів б. п. Григорий не тільки підбити собі серця молодежи і зискати довірє Властий шкільних, але також вибити ся від разу на верх серед громади тодїшних Львівских Народовців.

Люблений загально молодежию, з котрої рядів вийшли люди — нинї на виднїйших становищах, що ще тепер з живим пієтизмом згадують заслуги Покійника, цїнений в педаґоґічних кругах задля незрівнаної інтелїґенциї, став ся б. п. Григорий в 80 роках одним з піонїрів всего духового і народного житя в столици Галицкої Руси. Чим був для школи, досить згадати, що Начальні шкільні Власти пізнавши в Покійнику перворядну, фахову силу передавали єму рецензиї шкільних книжок та поручали укладанє учебників, з яких декотрі, пр. Вправи Грецкі ще тепер по части уживають ся в руских ґімназиях. Позаяк бл. п. Григорий Цеглиньский був знаменитим знавцем сцени та вимогів драматичної штуки, тож Руска Бесїда повірила єму в р. 1882 управу Народного Театру, яку Він задержав в своїх руках до р. 1888. На тім становищи Покійник віддав народній справі услуги перворядної ваги. Рівночасно жертвував Він Свої сили белєтристиці, науці, полїтиці. Повно статий, писаних барвною мовою, явилось тоді в часописи Зорі, яку сам якийсь час редаґував, а також в Дїлї, Зеркалї і т. п. Були то оповіданя, гуморески, фейлєтони, розвідки лїтературно-критичні, спомини, прина-

гідні рецензиї; полїтичні статї, повні щирого, патриотичного жару являлись в Дїлї. Долею того орґану піклував ся Небіщик з справдешним перенятєм, бож і сам був одним з Єго основателїв.

Та судилось Львівскій Громадї недовго тїшитись в своїх рядах Покійником. Вже в р. 1888 перенесли Єго Шкільні Власти в довірю до Перемишля, де поручили Єму управу щойно засновуючих ся руских рівнорядних кляс при ц. к. істнуючій тут (польскій) ґімназиї.

З тих рівнорядних кляс повстала в р. 1895 нинїшна ц. к. ґімназия з рускою викладовою мовою в Перемишли а б. п. Григорий Цеглиньский став першим єї директором. Почалась тодї друга, найкрасша часть в житю Покійника, що тревала так довго, поки в характері шефа стояв Він на чолї сего закладу, именно від р. 1888 (зглядно 1895) до 1907.

На тім становищи поклав Він заслуги впрост неоцїнені; атже праця в перших починах заснованя сеї институциї наукової, єї гарний розцьвіт та кольосальний зріст в початках XX. сполїтя се-ж безперечно виключне дїло Григория Цеглиньского. З тої школи за 20 близько лїт невтомимої Єго працї вийшли не сотки, а тисячі нинїшного молодшого поколїня, які чолом бють перед памятию духового свого батька.

Горячо піклував ся Покійний долею повіреної Єму молодежи, тож дбав про ню не лиш в школї але й поза школою. Він-жеж разом з иншими труженниками в Перемискій Громадї дав почин до заснованя Бурси Св. О. Николая, де сотки бідної а жадної науки молодежи найшли дешеве удержанє і приміщенє. Заслужив ся також бувший перший директор ґімназиї около всїх прочих чи то культурних, чи суспільних чи вкінци економічних институций, які протягом Єго побуту в Перемишли в тім городї повстали. Руский Институт для дївчат, перетворений в р. 1903 в Лїцей, відтак ґімназияльний Институт, Віра, Народний Дім, отсе епохальні дїла українськой громади в Перемишли, котрої б. п. Григорий Цеглиньский був тодї орґанїзатором і проводирем.

Подивляти треба, що при тім всїм найшов Він час також на духову працю і то на полї лїтературнім. З під Єго пера вийшли в тім часї численні твори, комедиї і драми,

деякі навіть великої літературної стійности як: На добродійні цїли, Лихий день, Тато на заручинах, Ходачкова шляхта, Соколики, Арґонавти, Ворожбит, Торговля жемчугами, Кара совісти (три послїдні преміовані на конкурсї Видїлу Краєвого.)

Ся невсипуча, на так ріжнородних полях народного житя проявлена, дїяльність Покійника була причиною, що очи цїлої Перемищини а з нею Галицкої Руси звернулись на него яко одного з найщирійших труженників. Тож коли в р. 1907 розписано вибори до Ради Державної, голос народної опінії зажадав від Покійника, щоби вступив в ряди парляментаристів. Важко приходилось Єму покидати школу, котру він так якби сотворив та котрій проводив близько 20 лїт. Піддав ся однак волї народа, усунув ся добровільно із становища директора та став послом до Ради Державної у Відни. Ту вже в перших роках третьої фази своєї дїяльности (1907—1912) дав ся пізнати яко мистець слова, бистрий а притім розважний полїтик. Небавом вступив в члени Австрийскої Делєґациї а єго промови на засїданях сеї найвисшої державної репрезентациї у Відни і Будапештї звернули на него увагу всїх міродатних кругів, навіть Цїсарского Двору. Єще в живій памяти нашої суспільности ласкаві слова признаня Е. В. Цїсаря, якими Тойже зволив по причинї бесїди б. п. Цеглиньского (в часї держ. крізи) віднестись до укр. руского парляментарного клюбу у Відни.

Та на жаль не довго тїшилась суспільність наша посольскою дїяльностию Сего щирого патриотичного мужа Важка праця підорвала Єго сили вже в р. 1911. Єще рік боров ся з тяжкою недугою, вкінци уляг їй 23. жовтня 1912. Тїло Покійника перевезено до Перемишля, за котрим Він за житя все тужив, та поховано на кладовищи в місци, яке Сам Собі вибрав. Збір Учительский і ученики почтили память першого Директора своєї ґімназиї не лиш громадною участию в похоронах і Поминальним Богослуженєм за упокій Єго душі, але також Торжеством, при якім відслонено на мурах притвору ґімназиї мармурову таблицю з портретом великого Покійника.

Крім того рішив окремий комітет в злуцї з товариством „Дешева Кухня“ оснувати в р. 1913/14 для шкільної молодежи

і абсольвентів тутешної ґімназиї постійну вакацийну оселю імени бл. п. Гр. Цеглиньского та почав від мая збирати енерґічно жертви на сю ціль між численними учениками Покійника.

Перестало битись серце Григория Цеглиньского та не вмерли Єго ідеї. Они жиють і в Зборі Учительскім і посеред учеників та в ширших кругах українськоґ громади в Перемишли. Він щасливий, бо про Него можна справедливо сказати словами давних Римлян: Non omnis mortuus est!

В маю 1913.

Проф. Северин Зарицкий.

Б. РОЗВИТОК

Ц. К. ҐІМНАЗИЇ З РУСКИМ ВИКЛАДОВИМ ЯЗИКОМ В ПЕРЕМИШЛИ В ПЕРШИХ 25 ЛІТАХ ЄЇ ІСТНОВАНЯ В СТАТИСТИЧНИХ ТАБЛИЦЯХ.

— (1889—1913). —

а) **Назва заведеня:**

1. *Від 1889—1895 Рівнорядні рускі кляси ц. к. ґімназиї в Перемишли.*
2. *Від 1896—1905. Ц. к. II. ґімназия в Перемишли.*
3. *Від 1906—1913. Ц. к. ґімназия з руским викладовим язиком в Перемишли.*

б) **Уміщенє заведеня:**

В першім періоді (до кінця р. шк. 1894/5) було заведенє уміщене разом з польским (яко головним) в старім будинку при ул. ґімназияльній; в другім періоді в власнім новім будинку (під одним дахом з ц. к. I. ґімназиєю), який торжественно посьвячено і віддано ґімназиї до ужитку 3. вересня 1895; в третім періоді принаймлено для поміщеня рівнорядних кляс (було в р. 1905/6 всїх кляс 14) убікациї в каменицї О. Лїтиньскої, положеній при ул. Словацкого напроти головного будинку, які відтак постепенно добирано, аж в р. шк. 1911/12 винаймлено цїлу каменицю (ґімназия числила тодї 23 кляс); на початку сего періоду а се 30. вересня 1905 посьвячено і отворено торжественно „Руский ґімназияльний Інститут“. —

I. Статистичний перегляд

числа учеників на початку шкільного року.

Ч. п.	Рік	Число кляс	К Л Я С И									Разом
			Пр.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
	1887 1888	Русини в послїдних 2 роках в польск. ґімназиї		40[1] 43[1]	23 35	31[1] 21	17 28	22 9	15 16	36[1] 15	15 28[1]	199[3] 195[2]
		А) Рівнорядні рускі кляси										
1	1889	1	—	51	—	—	—	—	—	—	—	51
2	1890	2	—	53	52	—	—	—	—	—	—	105
3	1891	3	—	61	44	52	—	—	—	—	—	157
4	1892	4	—	63	47	42	37	—	—	—	—	189
5	1893	5	—	51	46	44	37	34	—	—	—	212
6	1894	6	—	58	38	44	25	44	26	—	—	235
7	1895	7+пр.	36	59	40	37	33	32[3]	31[1]	29	—	297[4]
		Б) Самостійна руска ґімназия										
8	1896	8+пр.	38	63	42	37	30	29	26	29	24	318
9	1897	9+пр.	43	а. 40 б. 40	52	42	35[1]	28	26[1]	28	27	361[2]
10	1898	9+пр.	41	а. 40 б. 40	52[2]	56	36	30	29	27	22	373[2]
11	1899	10+пр.	43	а. 43 б. 42	37 37	42	53	35	34	29	31	426
12	1900	11+пр.	51	а. 37 б. 37	35 34	34 34	39	51	36	31	34	453
13	1901	11+пр.	59	а. 53[1] б. 52	65[1]	36 35	31 34	40	47[1]	38	35	525[1]
14	1902	12+пр.	55	а. 65 б. 67	37[1] 40	32 32	30[1] 35	58	37[1]	49	32	569[3]
15	1903	12+пр.	64	а. 58[2] б. 58	45 48	36[1] 37	53[1]	28 26	49	29[1]	54	585[5]
16	1904	12+пр.	46	а. 64 б. 64	49[3] 48	50[1] 48	32[1] 43	55	51	47	27[1]	624[6]

Ч. п.	Рік	Число кляс	КЛЯСИ								Разом
			Пр.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
17	1905	12+ пр.	53	а. 75[2] б. 73	50 52	44[2] 47	36 50	72[2]	50[1]	58[1]	39	599[8]
18	1906	13+ пр.	67	а. 71 б. 71[2]	62 68	52[1] 52	36[3] 49	38[4] 40	33[1] 31	55	54	779[11]
19	1907	14+ пр.	48	а. 77[1] б. 76	62[1] 64	63 64	51[1] 49	43[2] 42	42[3] 40	58[1]	53	832[9]
20	1908	16+ пр.	57	а. 68 б. 38 в. 45	69 64[2]	61[1] 49[2]	45[1] 58[1]	59[1] 36	43[3] 30	48[2] 40	59[1]	869[14]
21	1909	18+ пр.	55	а. 54 б. 37 в 37	56 42 38	49 74	48 51	46 53	52 35	37 30	41 37	872
22	1910	20+ пр.	62	а. 44[5] б. 40[1] в. 45 г. 44	46 59[1]	56 48[2] 37	43 35[3] 34	43 53	44[3] 48[2]	49[2] 30	38[4] 30	928[23]
23	1911	20+ пр.	65	а. 64 б. 46 в. 49 г. 45	48 36 54	46 53	47 45 30	56 57	51 51	48 40	40 40	1111
24	1912	22+ пр.	49	а. 58 б. 53 в. 40 г. 59	44 41 45 46	42 41 30	45 43	48 30 30	50 50	47 48	39 40	1018
25	1913	23+ пр.	43	а. 46 б. 46 в. 41 г.	43[3] 43[2] 36 43[2]	40 31[1] 43[2] 32	31[2] 30[2] 24[1]	40[1] 39	36[1] 30 29[3]	38 43[3]	36[2] 38[4]	901[29]

II. Статистичний перегляд

числа учеників після віроісповіданя і місця побуту родичів (з кінцем шк. року).

Рік	Гр. кат.	Рим. кат. гр. оріент. протест.	Мойсея	Перемишль	Округ перемиский	Інші округи Галичини	Краї коронні поза Галичиною	Краї поза границями Австриї	Разом
А) Рівнорядні рускі кляси									
1889	48	—	—	2	22	24	—	—	48
1890	107	—	—	19	34	54	—	—	107
1891	156	1	—	29	43	85	—	—	157
1892	192	—	—	31	46	115	—	—	192
1893	222	1	—	38	53	132	—	—	223
1894	240	1	—	42	57	142	—	—	241
1895	299[4]	—	—	71	55	173[4]	—	—	299[4]
Б) Самостійна руска ґімназия									
1896	294	—	—	50	57	187	—	—	294
1897	334[2]	—	—	47	72	215[2]	—	—	334[2]
1898	356[2]	прот. 1	1	45	81[1]	233[1]	—	—	359[2]
1899	403[4]	прот. 1	5	55	89	262[4]	3	—	409[4]
1900	423[3]	прот. 1	5	63	95	268[3]	3	—	429[3]
1901	483[3]	—	6	65[1]	106	316[2]	2	—	489[3]
1902	531[5]	—	7	71[1]	114	351[4]	2	—	538[5]
1903	532[7]	1	16	68[2]	123	355[5]	3	—	549[7]
1904	566[7]	1	20	77[2]	123	384[5]	3	—	587[7]
1905	608[7]	1	23[1]	78[2]	142[1]	408[5]	4	—	632[8]
1906	699[12]	1	23	76	167	555	6	—	724
1907	739	1	18	91	171	494	2	—	758
1908	779	1[1] гр.-ор.	19	102	180	515	3	—	800
1909	792	1[1] гр.-ор.	22	112	178	524	2	—	816
1910	861	2 $\frac{1}{1}$ гр.-ор. прот.	29	70	200	621	1	2	894
1911	862[24]	5 $\frac{1}{2}$ гр.-ор. прот.	31*	157[6]	208[3]	530[16]	2	4	901[25]
1912	843[37]	6 $\frac{3}{1}$ гр.-ор. прот.	38**	156[11]	216[4]	510[24]	2	7	891[39]
1913	Гляди в звіті за р. 1912/13.								

* було на початку 53. ** було на початку 42.

III. Статистичний перегляд

учеників після стану родичів при кінци шк. року.

Ч. п.	Рік	Священники	Урядники	Підурядники	Учителі нар.	Міщани	Селяни	Лїкарі Адвокати Посессори	Купці	Заробники	Разом
А) Рівнорядні рускі кляси											
1	1889	Не подано									48
2	1890	29	4	9	13	11	38	—	—	3	107
3	1891	39	2	17	16	25	53	—	—	5	157
4	1892	49	5	12	20	29	71	—	—	6	192
5	1893	60	7	22	18	38	74	—	—	4	223
6	1894	67	11	18	20	49	73	—	—	3	241
7	1895	76[3]	14	23	29	55	93[1]	—	—	9	299[4]
Б) Самостійна руска ґімназия											
8	1896	80	11	27	26	41	101	—	—	8	294
9	1897	91[1]	12[1]	13	31	55	128	—	—	4	334[2]
10	1898	88[1]	9	26	27[1]	57	138	6	1	7	359[2]
11	1899	101[2]	11	41	36[1]	48[1]	148	10	5	9	409[4]
12	1900	102[2]	13	38	35[1]	49	167	10	5	10	429[3]
13	1901	122[2]	11	49[1]	39	48	196	10	8	6	489[3]
14	1902	120[3]	18[1]	49[1]	40	78	214	8	4	7	538[5]
15	1903	118[2]	13	50[2]	41	69	224[2]	11[1]	9	14	549[7]
16	1904	128[3]	12	38[2]	33[1]	70[1]	262	9	12	13	587[7]
17	1905	138[4]	12[2]	45	35	70[1]	277	10	18[1]	27	632[8]
18	1906	168	12	47	43	103	305	16	14	16	724[1 2]
19	1907	167	11	51	30	97	350	20	21	11	758[8]
20	1908	153	12	56	37	124	356	16	36	10	800[18]
21	1909	160	32	54	43	91	386	4	23	23	816[21]
22	1910	170	29	60	32	109	420	5	20	35	880[14]
23	1911	150[15]	31[3]	85[1]	29[2]	101[1]	437[2]	6	32[1]	30	901[25]
24	1912	133[22]	39[1]	92[5]	22[1]	100[4]	435[3]	9	31[3]	30	891[39]
25	1913	як в звіті за 1912/13 на кінци.									

IV. Статистичний перегляд

числа учеників при кінци року і висліду клясифікації.

Рік	Вписало ся загалом	Виступило	Було при кінци	Клясифікация					Процент виступивших	Процент перепавших
				Відзнач.	I. Кл.	II. Кл.	III. Кл.	Некляс.		
А) Рівнорядні рускі кляси.										
1889	52	4	48	7	36	3	2	—	8%	10 %
1890	107	9	98	15	69	5	9	—	9%	14 %
1891	157	15	142	24	90	14	14	—	9·5%	19 %
1892	192	24	168	13	119	18	14	4	12 %	17·5%
1893	223	46	176[1]	15	130	20	11	—	20·6%	17 %
1894	241	39	202	17	161	13	11	—	16 %	11·8%
1895	299[4]	33	266[3]	25	197	30	13	1[3]	11 %	16 %
Б) Самостійна руска ґімназия.										
1896	329	35	294	33	234	20	6	1	10·6%	8·8%
1897	373[2]	38	334[2]	43	251	27	13	0[2]	10 %	11·9%
1898	388[3]	29[1]	359[2]	43	286	18	12	0[2]	7·4%	8·3%
1899	437[2]	26	409[4]	38	341[2]	20[2]	10	—	5·9%	7·3%
1900	468	36	429[3]	43	358[2]	19[1]	9	—	7·7%	6·5%
1901	534[3]	45	489[3]	37	390[2]	47	12	3[1]	8·4%	12 %
1902	590[5]	52	538[5]	39	414[3]	52[3]	30[1]	1	8·8%	15·8%
1903	596[7]	47	549[7]	57[2]	444[4]	35[1]	10	3	7·8%	8·2%
1904	637[7]	49	587[7]	43	466[5]	48[1]	19	11[1]	7·6%	11·4%
1905	708[8]	74[1]	632[8]	34	538[2]	41[3]	17	7[3]	10·4%	9·5%
1906	797[14]	74[2]	724[12]	41	633[12]	37	9	4	9·5%	6·3%
1907	842[9]	84[1]	758[8]	55	649[8]	28	16	—	10 %	5·8%
1908	885[18]	85	800[18]	59	685	33	19	4[18]	9·6%	6·5%
				Відзн.	Здіб.	Взаг. зд.	Незідбні	Некл.		
1909	893	77	816[21]	70	647[9]	43	55[4]	1[8]	8·6%	7 %
1910	941[26]	65[8]	880[14]	77[2]	673[10]	73[1]	57	—	7·5%	6·4%
1911	1030[14]	118	901[25]	75[6]	680[8]	88[1]	57[2]	1[8]	11·3%	6·3%
1912	1064[25]	134	891[39]	86[4]	629[15]	86[2]	90[4]	0[14]	12·6%	11·6%
1913	Гляди в звіті за р. 1912/13.									

V. Статистичний перегляд

висліду іспиту зрілости в головнім речинци (від 1-ого року самостійної гімназиї).

Ч. п.	Рік	Число абітурієнтів				Вислід іспиту				
		публ.	приват.	екстерн.	Загалом	З відзнач.	Зрілий	* Поправка	** Репробовано	Відступило, недопущені
1	1896	20	—	—	20	—	16	2	1	1
2	1897	29	—	—	29	3	20	3	2	1
3	1898	25	—	1	26	3	19	3	1	—
4	1899	29	—	—	29	2	23	3	1	—
5	1900	29	—	—	29	7	17	2	2	1
6	1901	29	—	2	31	2	23	2	1	3
7	1902	35	—	—	35	7	25	2	—	1
8	1903	42	—	3	45	6	36	3	—	—
9	1904	27	—	3	30	2	23	3	2	—
10	1905	36	—	3	39	3	27	7	2	—
11	1906	53	—	6	59	4	48	5	1	1
12	1907	53	—	4	57	7	41	6	3	—
13	1908	52	—	5	57	5	48	—	4	—
14	1909	а. 40	4	—	44	9	25	—	5	5
		б. 37	1	—	38	4	28	—	4	2
15	1910	а. 34	3	—	37	4	31	—	2	—
		б. 28	—	—	28	6	21	—	1	—
16	1911	а. 41	2	—	43	8	34	—	—	1
		б. 33	3	—	36	3	30	—	3	—
17	1912	а. 40	2	—	42	6	34	—	1	1
		б. 40	1	—	41	4	35	—	2	—
18	1913	а. 37	—	—	37					
		б. 37	4	—	41	Гляди в звіті за р. 1912/13.				
		826	20	27	873					

* Складали іспит у Львові і вислід мало звісний.

** В слїдуючім лютовім речинци зложили іспит зрілости переважно всї репробовані від р. 1909.

Проводили при устнім іспитї зрілости в головних речинцях:

а) Краєві інспектори: Левицкий Іван в роках 1896, 1897, 1899, 1901, 1904.
„ „ Др. Майхрович Франц в роках 1903 і 1905.

б) Делєгати ц. к. Ради Шк. Кр.:
Директор акад. гімн. у Львові Харкевич Едвард в роках 1898, 1900, 1902. Професор університету Др. Студиньский Кирило в році 1906. Директор гімн. в Тернополи Др. Савицкий Омелян в р. 1907 і 1908. Директор гімн. в Станїславові Др. Сабат Николай в р. 1909. Директор гімн. в Ряшеві Др. Калитовский Омелян в р. 1910. Радник шк. і управитель філії акад. гімн. у Львові Громницкий Ізидор в р. 1911. Радник прав. і директор гімн. в Коломиї Недїльский Софрон в р. 1912.

VI. Статистичний перегляд

числа членів Учительского Збору.

Ч. п.	Рік	Число кляс	Директор (управит.)	Сталі професори і учителї	Заступники учителїв	Придїлені учителї	Загальне число	Відпустки або зниження годин
А) Рівнорядні рускі кляси								
1	1889	1	1		1	5	6	
2	1890	2	1	1	2	1	5	
3	1891	3	1	2	1	1	5	
4	1892	4	1	4	1	3	9	
5	1893	5	1	6	—	2	9	
6	1894	6	1	8	—	2	11	1
7	1895	7 і пр.	1	9	3	2	15	1
Б) Самостійна руска ґімназия								
8	1896	8 і пр.	1	12	3	—	16	1
9	1897	9 і пр.	1	11	6	—	18	1+2
10	1898	9 і пр.	1	11	5	—	17	1
11	1899	10 і пр.	1	12	4	—	17	1
12	1900	11 і пр.	1	12	7	—	20	0+2
13	1901	11 і пр.	1	12	6	—	19	1
14	1902	12 і пр.	1	12	9	—	22	1
15	1903	12 і пр.	1	11	10	2	24	2
16	1904	12 і пр.	1	11	9	—	22	1
17	1905	12 і пр.	1	13	11	—	25	2
18	1906	13 і пр.	1	12	13	—	26	2
19	1907	14 і пр.	1	11 (-1)	17	—	29	4+2
20	1908	16 і пр.	1	13	21	—	35	5+4
21	1909	18 і пр.	1	15	21	—	37	6+1
22	1910	20 і пр.	1	15	22	—	38	2+1
23	1911	20 і пр.	1	16 (-1)	21	—	38	4+1
24	1912	22 і пр.	1	16 (-2)	25	—	40	7+1
25	1913	23 і пр.	1	16 (-4)	29	—	46	6+1

Зам. Етат тутешної ґімназиї обіймає в р. 1912/13 17 посад, з тих 1 не була обсаджена, 2 учителї придїлені до инших заведень а 1 перебував на відпустцї. В р. 1913/14 побільшить ся етат о 2 сталі посади, буде їх отже разом 19.

VII. Склад Учительского Збору
від заснованя ґімназиї до кінця шк. р. 1912/13.

А) *Краєві інспектори,* котрих опіцї і наглядови поручено тутешний заклад.

1. **Левицкий Іван** від заснованя заведеня аж до р. 1904, люстрував заведенє в роках: 1890 (в сїчни), 1892 (в сїчни), 1894 (в марти), 1896 (в сїчни), 1898 (в марти), 1902 (в цьвітни), 1904 (в лютім і марти).
2. **Др. Майхрович Франц** люстрував заведенє в роках: 1905 (в сїчни), 1907 (падолистї), 1910 (15. грудня), 1912 (19. цьвітня).

Б) *Директори і управителї.*

1. **Цеглиньский Григорий,** управитель від 1. вересня 1888 до кінця шк. року 1895, директор в чинній службі від 1. вересня 1895 до кінця шк. року 1907, на відпустцї яко посол до парляменту до кінця року 1909., перейшов в стан спочинку в лютім 1910. помер 23. жовтня 1912 — служив разом 19 лїт.
2. **Зарицкий Северин,** управитель через 3 роки від 1. вересня 1907 до кінця шк. р. 1909/10.
3. **Алиськевич Андрій,** директор від 1. вересня 1910, разом 3 роки.

В) *Катихити ґімназиї.*

1. *О. Децко Андрій* в перших 2 роках 1889 і 1890.
2. *О. Савчин Іван* від 1. вересня 1890 до кінця 1897 придїлений з польскої ґімназиї, від 1. вересня 1897 на етатї тутешної ґімназиї, служив до кінця шк. р. 1910/11, разом 21 лїт; 2 рази на відпустцї.
3. *О. Мартинович Омелян* був в р. 1903/4, 1904/5, 1905/6 і 1906/7 другим ексортатором а від лютого 1909 остає другим сталим катихитом для рівнорядних кляс, помічник-секретар Дирекциї через 3 роки, служив разом $4^1/_2$ року.
4. *О. Несторович Лев* яко заступник учителя в р. 1908/09, яко дїйсний учитель від 1. вересня 1911, разом 3 роки (наслїдник О. І. Савчина).
5. *О. Менцїньский Омелян* в р. 1901/02 8 годин, в тім 2 год. релїгії.

6. *О. Кормош Омелян* від 1. вересня 1899. до кінця 1907/8 (сьвітских предметів вчив від 1895) разом 13 літ.
7. *О. Погорецкий Омелян* заступав хорого О.І. Савчина в р. 1902/3.
8. *О. Василькевич Мокій*, був ексортатором для найнизших кляс в р. 1907/8 і 1908/9.
9. *О. Лакота Григорий*, заступав хорого О. І. Савчина в І. півр. р. 1909/10.

Г) *Професори і учителі.*

1. *Авдикович Орест* від 1903/04 до кінця 1906/07 заступник учителя, від 1. вересня 1907 дійсний учитель, від 1909 ц. к. професор, разом 10 літ.
2. *де Андрохович Амврозий* від 6. мая 1912 дійсний учитель, від сїчня 1913 ц. к. професор — разом 1 рік 2 міс.
3. *О. Ардан Володимир* від 1. вер. 1905— до кінця шк. р. 1908/9 заступник учителя, в р. 1909/10 яко дійсний учитель ц. к. ґімназиї Франц-Йосифа в Тернополи придїлений до тутешної ґімназиї, разом 5 лїт.
4. *Др. Балей Стефан*, в р. 1907/8 заступник учителя, від 1. вересня 1912 дійсний учитель (на відпустцї в цїлях наукових), разом 2 роки.
5. *Гамчикевич Роман*, придїлений на 1 рік в 1903/4 (учив 8 годин), відтак від 1. вересня 1908 до кінця 1910/11, вкінци іменований від 1. вересня 1911 професором тутешної ґімназиї, і інвігілятором кляс уміщених в побічнім будинку, разом 5 (зглядно 6) лїт.
6. *Гльбовицкий Клим*, дійсний учитель від 1. вересня 1898 до кінця шк. р. 1900/01, від вересня 1901 ц. к. професор, помер 24. цьвітня 1907, служив майже 9 лїт. (Мав 6 разів відпустки або знижки годин.)
7. *Горбаль Константин*, професор польскої ґімназиї, учив в тутешній ґімназиї від шк. р. 1891/2 до кінця 1894/5, в р. 1901/2 придїлений на стало до тутешної ґімназиї, помер 16. сїчня 1903., разом служив 6 лїт.
8. *Ґреґолиньский Дмитро*, заступник учителя від р. 1908/9-1911/12, від 1. вересня 1912 дійсний учитель і помічник-секретар Дирекциї, разом 5 лїт.
9. *Демчук Михайло*, дійсний учитель, від 1. вересня 1910, разом 3 роки.

10. *Дикий Володимир,* заступник учителя в р. 1901/02, дійсний учитель а відтак професор від 1. вересня 1903 до 1. вересня 1911, разом 9 лїт.
11. *Должицкий Антін,* дійсний учитель в р. 1890/91, помер 6. грудня 1892.
12. *Зарицкий Северин,* дїсний учитель, відтак професор від 1. вересня 1891, управитель заведеня через 3 роки, сенїор учительского Збору, служить разом 22 роки.
13. *О. Кархут Спиридіон,* дійсний учитель від 1. вересня 1903 до кінця шк. року 1904/05, служив 2 роки.
14. *Клеченьский Александер,* дійсний учитель в р. 1906/7, служив 1 рік.
15. *Кмицикевич Володимир,* дійсний учитель а відтак професор від 1. вересня 1894 до кінця шк. р. 1902 03, разом 9 лїт.
16. *Кордасевич Еміль,* дійсний учитель від 1. вересня 1893 до кінця шк. р. 1895/6, разом 3 роки.
17. *Коренець Денис,* яко заступник учителя від 1. вересня 1899 до кінця шк. р. 1901/02, яко учитель а відтак професор від 1. вересня 1904, разом 12 лїт, був 3 роки помічником-секретарем Дирекциї.
18. *Крушельницкий Михайло,* учитель а відтак професор від 1. вересня 1907 до кінця шк. р. 1911/12, разом 5 лїт.
19. *Левкевич Дмитро,* учитель а відтак професор від 1. вересня 1889 до 1. лютого 1912, разом 22 $^1/_2$ лїт; перейшов в стан супочинку від 1. лютого 1912.
20. *Др. Людкевич Станислав,* учитель а відтак професор від 1. вересня 1904; від 1. вересня 1910 придїлений до служби при філії ц. к. академічної гімназиї у Львові, служив 6 лїт (з чого був 2 рази на відпустцї.)
21. *Малиновский Іван,* учитель а відтак професор від 1. вересня 1890, разом 23 лїт, (2 рази на відпустцї).
22. *Мануляк Іван,* яко заступник учителя, відтак учитель, вкінци професор від 1. вересня 1896, разом 17 лїт, був через 2 роки інвіґілятором кляс уміщених в побічнім будинку.
23. *Наконечний Алексій,* учитель а відтак професор від 1. вересня 1892, помер 13. серпня 1897, служив 5 лїт.
24. *Намисл Станислав,* учитель в р. 1904/5, служив 1 рік.
25. *Прийма Іван,* учитель, відтак професор від 1. вересня 1895 до 1 вересня 1903, разом 8 лїт.

26. *Прислопский Осип,* професор від 1. вересня р. 1907, помер 2. мая 1912, служив майже 5 лїт.
27. *Роздольский Осип,* учитель від 1. вересня 1904 до кінця шк. року 1906/07, разом 3 роки.
28. *Таляр Антін,* заступник учителя а відтак дїйсний учитель від 1. вересня 1907, разом 6 лїт.
29. *Ціммерманн Казимир,* учитель, відтак професор від вересня 1895 до кінця шк. р. 1900/01, разом 6 лїт.
30. *Целевич Олег,* заступник учителя від вересня 1903 до кінця шк. р. 1907/08, відтак дїйсний учитель, вкінци професор від вересня 1907, разом 10 лїт, від 1. лютого 1912 на відпустцї яко управитель приватної українськоґ ґімназиї в Копичинцях.
31. *Цьвік Володислав,* учитель в р. 1903/04, 1 рік.
32. *Чеховский Дмитро,* учитель, відтак професор від 1. вересня 1891 до кінця шк. р. 1903 04, разом 13 лїт.
33. *Чичкевич Андрій,* професор від 1. вересня 1893 до кінця шк. р. 1903/04, разом 11 лїт (перейшов в стан супочинку з кінцем серпня 1904).
34. *Ярема Алексій,* учитель, відтак професор від вересня 1892, разом 21 лїт, від вересня 1909 на цїлій або частинній відпустцї яко директор жіночого Лїцея. —

Замітка. Через 4 роки (від 1898/9—1901/02) оставав Збір учителїв і професорів незмінений; найбільше змін зайшло в роках: 1903/4, 1904/05 і 1907/08. —

Померли професори: Должицкий Антін в р. 1892, Наконечний Алексій в р. 1897, Горбаль Константин в р. 1903, Глїбовицкий Клим в р. 1907, Прислопский Осип в р. 1912 і перший директор Цеглиньский Григорий в р. 1912.

Перейшли в стан супочинку: Чичкевич Андрій в р. 1904, Левкевич Дмитро в р. 1912.

Служать еще від перших майже лїт істнованя ґімназиї отсї професори: Малиновский Іван, Зарицкий Северин, Ярема Алексій (від шк. р. 1892 або 1893), Мануляк Іван від р. 1898.

Д) *Заступники учителїв.*

1. Адриянович Володимир 1 рік (1902)
2. Балаким Михайло 3 роки (1907—09), $^1/_2$ року на відпустцї
3. Барнич Василь 1 рік (1913)
4. Бачиньский Евген 6 лїт (1907—12), 1 рік на відпустцї
5. Білиньский Володимир 1 рік (1913)

6. Біненшток Адольф 2 роки (1912—1913)
7. Боднар Іван 1 рік (1906)
8. Будзиновский Володимир 2 роки (1900—01)
9. Ваґманн Самуїл 1 рік (1910)
10. Вахнянин Клим 5 лїт (1909—13), послїдний рік на відпустцї
11. Др. Величко Григорий 3 роки (1896—98)
12. Винар Василь 2 роки (1897—98)
13. Габіньский Ілярий 1 рік (1911)
14. Гаврилюк Ілия 6 лїт (1905—10), ½ року на відпустцї
15. Гандяк Орест 2 роки (1899—1910)
16. Глушкевич Евген 1½ року (1909—10)
17. Гнатишак Лев 2 роки (1903—04)
18. Грицак Евген ½ року (1913)
19. Грицак Теодор 2 роки (1904—05)
20. Гуменюк Семен 1 рік (1903)
21. Ґдуля Іван 3 роки (1903—1905)
22. Ґонтарский Іван 3½ року (1910—1913)
23. Демчук Іван 1 рік (1910)
24. Дорундяк Семен 8 лїт (1905—1912)
25. Зільберштяґ Йона 2½ року (1906—08)
26. Зубрицкий Володимир 2 роки (1912—13)
27. Зубрицкий Семен 1 рік (1913)
28. Івашкевич Дмитро 4 роки (1910—13) ½ року на відпустцї.
29. Др. Колпачкевич Володимир 1 рік (1908)
30. Коростїль Теодор 4 роки (1910—13)
31. Костик Павло 1½ року (1911—12), ½ року на відпустцї
32. Котецкий Станислав 2 роки (1912—13), ½ року на відпустцї
33. Кочвара Іван ½ року (1911—12)
34. Кравець Остап майже 1 рік (1913)
35. Кумановский Петро ½ року (1899/1900)
36. Левицкий Станислав 1 рік (1890)
37. Лїсикевич Осип 3 роки (1911—13)
38. Лозиньский Віктор 1 рік (1903)
39. Лукасевич Прокіп 4 роки (1910—13)
40. Малиновский Стефан 6 лїт (1908—1913), 1 рік на відпустцї
41. Мандюк Іван 3 роки (1911—13), 1 рік на відпустцї
42. Др. Марисюк Франц 2 роки (1909—10), 1 рік на відпустцї
43. Менцїньский Володимир 6 лїт (1908—13)
44. Мисько Филип 3 роки (1907—09), ½ року на відпустцї
45. Назар Йосафат 1 рік (1907)
46. Назаркевич Матвій 2 роки (1912—13), ½ року на відпустцї

47. Нїмців Іван 5 лїт (1897—1901)
48. Онофер Юлїян 4 роки (1909—11), ½ року на відпустцї
49. О. Пасїчиньский Теодор 3 мїсяцї (1912/13)
50. Пащак Михайло 6 лїт (1908—13), ½ року на відпустцї
51. Редкевич Лев Орест 4 роки (1910—1913), послїдний рік на відпустцї як учитель і управитель приватної укр. реальної ґімназиї в Буську.
52. Росткович Михайло 2 роки (1912—13), послїдний рік на відпустцї.
53. Садовский Никифор 3 роки (1907—09), 1 рік на відпустцї
54. Сїлецкий Володимир 3 роки (1907—09)
55. Сметаньский Іван 1 рік (1913)
56. Собчук Антін 5 лїт (1902—1906)
57. Стадник Николай 1 рік (1907)
58. Старецкий Бронислав 3 роки (1905—07)
59. Тайх Гавриїл 6 лїт (1908—13)
60. Терлецкий Маркіян, придїлений в шк. р. 1911—12 до служби в жіночім Лїцею, в р. 1912/13 до тутешної ґімназиї, разом 3 роки
61. Ткачкевич Василь 1 рік (1903)
62. Томашевский Стефан 1 рік (1902)
63. Др. Туряньский Осип 3 роки (1911—1913)
64. Федів Стефан 3 роки (1900—02)
65. Франчук Іван 5 лїт (1895—98 і 1909/10)
66. Фріцганд Шмерль 1½ року (1912—13)
67. Царевич Юлїян 1 рік (1892)
68. Хирівский Василь 3 роки (1904—06)
69. Хомик Володимир 1 рік (1903)
70. Шпитковский Іван 2 роки (1911—12)
71. Шпитковский Станислав 1½ року (1912—13), послїдний рік на відпустцї
72. Др. Щурат Василь 3 роки (1899—1901)
73. Єлюк Ізидор 4½ року (1906—10)
74. Якубовский Станислав 1½ року (1912—13)
75. Янковский Станислав 1 рік (1910), помічний учитель рисунків
76. Ярема Теодат 1 рік (1895)
77. Яричевский Сильвестер 1 рік (1902).

Е) *Учителї* придїленї до служби з польскої ґімназиї (в перших лїтах істнованя).

1. Професор Др. Антоневич Микола 1889.
2. „ Ленчиньский Іван 1889, 1890, 1892.

3. учитель Ружицкий Іван 1889, 1890.
4. заст.учит. Труш Семен 1889.
5. учит.-проф. О. Савчин Іван як висше (1892—97)
6. професор Горбаль Константин як висше (1892—95).
7. „ Ґолїньский Станислав 1903.

Ж) *Учителї* надобовязкових предметів.

1. Ґімнастика (руханка).

В р. 1889—91 спільно з учениками польскої ґімназиї.
1892—94 Бобек Казимир в 4 годинах
1895—97 Кочиркевич Семен в 6 годинах.
1898—1903 Прийма Іван в 6 годинах.
1904 Цеглиньский Григорий в 6 годинах.
1905—13 Любович Евген в 6 годинах, в р. 1910/11, в 8, від 1911/12 в 10 годинах тижнево.

2. Сьпів.

В р. 1889—91 спільно з учениками польскої ґімназиї.
1893—94 О. Копко Максимілїян в 6, потім в 2 годинах.
1895—98 О. Кормош Омелян в 4 годинах
1899—1900 О. Кишакевич Осип „ „
1901 Будзиновский Володимир „ „
1902 О. Кормош Омелян „ „
1903 Лозиньский Віктор „ „
1904 О. Кормош Омелян „ „
1905—08 Дорундяк Семен „ „
1909—10 Др. Людкевич Станислав „ „
1911—13 О. Пасїчиньский Теодор в 4, а від 1911/12 в 6 годинах.

3. Рисунки.

В р. 1895—1909 Жураковский Антін в 4 годинах
1910 Янковский Станислав „ „
1911 Жураковский Антін „ „
1912—13 Біненшток Адольф „ „

4. Стеноґрафія.

В р. 1896 Боярский Володислав в 2 годинах
1913 Барнич Василь „ „

5. Французька мова.

В р. 1911—13 Др. Туряньский Осип в 2, потім 4, вкінци 6 годинах.

6. Каліґрафія.

В р. 1891—95	Малиновский Іван	в 2 годинах
1896—1904	Чеховский Дмитро	„ „
1905	Грицак Теодор	„ „
1906—07	Авдикович Орест	„ „

(від р. 1908 обовязковий предмет).

VIII. Розвиток

шкільних інституций, які подавали молодежи материяльну і моральну поміч, в ронах 1889—1913.

Молодежию опікували ся від перших лїт істнованя ґімназиї: Церковне Брацтво сьв. Николая, Бурса сьв. О. Николая і підручна Каса Дирекциї, яка завсїди старала ся о жертви і складки для убогої молодежи; від 1898 розширено Бурсу сьв. Николая, від 1902 стало також Товариство руских жінок піклувати ся убогими учениками, від вересня 1905 повстала нова институция а се „Ґімназияльний Інститут", від 1910 ще три нові институциї а се: Селяньска бурса, Бурса Шашкевича і Дешева Кухня, від 1911 повстав при Дешевій Кухнї ще Приют для найубожших учеників так, що в р. 1912/13 находить понад 350 учеників цїле приміщенє або тільки цїлий харч в згаданих институциях.

Начерк розвитку вичислених институций представляє ся ось так:

А). **Брацтво церковне сьв. Николая** надїляло убогу молодїж одягами або грошевими підмогами на харч і одяги від р. 1889 до 1910; найбільше підмог дало в р. 1897/8 (именно 52 ученикам); в тім роцї удїлило оно ще Бурсї сьв. О. Николая на розширенє [1] відновленє 200 К., разом жертвувало тодї Брацтво 530 К. Від р. 1910 стало Брацтво опікувати ся більше захоронками і приватною народною школою.

Б). **Підручна запомогова Каса Дирекциї** повставала що року головно з жертв, складаних при вписах і принагідно родичами учеників, деякими громадянами з Перемишля, деколи Товариством вз. обез. Днїстер, дальше учителями і самими учениками (в часї шкільних Богослужень); також приносили шкільні вечерниці в честь Т. Шевченка нераз більший даток. З всїх тих датків впливали

такі доходи протягом 24 лїт: 730 К. 80 с., 131·96, 158·56, 77·26, 132·98, 175·80, 145·40, 203·20, 257·10, 464·72, 595·14, 508·16, 607·04, 623·73, 555·80, 500, 683·50, 737·68, 650·10, 1026·36, 954·13, 1127·59, 1081·99, 757·99.

В тих самих межах обертали ся розходи, на які складали ся підмоги: на харч, одяги, книжки, помешканє, лїки, позички. Недобори лучали ся рідко (в роках 1896 10 К. 60 с., 1897 8 К. 12 с., 1900 13 К. 70 с., 1905 1 К. 5 с., 1907 90 К. 27 с.) Звичайно оставала в касї більша або менша квота, пересїчно 20—30 К. Користало з підмог досить много учеників, прим. в р. 1911 130, в р. 1912 95, найменше однак 30—50 учеників.

Відколи повстало Товариство сьв. Кирила а вкінци Дешева Кухня, обмежила підручна Каса свою дїяльність до удїлюваня грошевих підмог, позичок і до збираня жертв для згаданих обох товариств.

В). **Товариство сьв. Кирила** (назване так після Патрона заведеня) повстало що йно в р. 1896. Статут затвердило Намісництво рескриптом з 25. лютого 1896 Ч. 13400. Вкладка річна виносить 4 К. 80 с. Першим головою був проф. Дм. Чеховский (до р. 1898), другим проф. О. І. Савчин (до р. 1911), третим проф. О. Лев Несторович (в р. 1912), четвертим дир. А. Алиськевич (в р. 1913). Число звичайних членів, між якими находимо завсїди окрім учителїв найвизначнїйших Громадян з міста і околиці, росло від 35 до 67; число спомагаючих виносило пересїчно до 50.

Товариство переняло на самім початку зібраний в р. 1895 і 1896 мундуровий фонд в висотї 820 К. Найбільший оборот мало Товариство в роках 1897—1905. Розходи доходили нераз до 1400 К. (в р. 1901.) Недобори починають ся від р. 1905 і повторяють ся постійно до р. 1912; що йно в р. 1913 завів Видїл рівновагу в буджетї принявши сю основу, що роздає даром одяги тільки в міру фондів Товариства а за се буде улекшувати ученикам набутє одягів і обуви по знижених цїнах або при сплатї в місячних ратах. Користало з добродїйств Товариства пересїчно по 50 учеників. Товариство зуміло виєднати собі від перших лїт істнованя підмоги в товариствах „Днїстер“, „Віра“ в Перемишли, в Магістратї (по 40—50 К.), в Соймі (переважно що року по 100 К.)

Зі зростом бурс мусїло Товариство поволи підупадати тим більше, що жертви, складані з початку виключно в користь Товариства, мусїли з часом дочекати ся подїлу на нові институції.

Новий напрям дїяльности с. є. крім роздаваня одягів даром або по знижених цїнах також посередництво між склепами і ремісниками а ученики і їх родичами причинить ся в будучности безперечно до успішнїйшого розвитку Товариства і збереже єго перед недоборами.

Г). **Товариство руских жінок** (тепер **Українске жіноцтво**) удїляє ученикам грошеві підмоги від р. 1902, головно з доходів фестинів і вечерниць (менше більше в висотї 100 К. річно).

Д). **Бурса сьв. Миколая** давала удержанє до р. 1898 задля тїсноти в старім будинку невеликому числу учеників (між 26—37) і що йно в р. 1898 розширено і відновлено будинок для звеличеня 50-лїтного ювилею панованя Цїсаря Франц-Йосифа І. та посвячено торжественно 8. грудня 1898. — Бурса носить від тодї імя єго Величества та дає приміщенє досить великому числу учеників; число питомцїв виносило найменше 82, найбільше 100, в тім звичайно 7—8 даром; крім того доходило в роках 1906—1912 на харч 17—20 учеників. Назвиска ректорів подають урядові звіти що йно від 1907 а се: від р. 1907—1909 управляв бурсою проф. О. Целевич, від 1910—1912 проф. М. Крушельницкий, в р. 1912/13 учителї Ос. Лїсикевич і М. Пащак. Бурса має бібліотеку для учеників. — Бурса належить до Товариства того самого імени і посїдає крім свого просторого будинку і огорода ще оден великий і величавий будинок, в якім містить ся „Ґімназияльний Інститут".

Товариство числить 82 звичайних членів і 4 основателїв. Покровителем Товариства є Єго Преосьвященьство Ексцелєнция Кир Константин Чехович, який жертвує що року 200 К.; основателями є крилошанин Ал. Зубрицкий, адвокат Др. Т. Кормош, проф. Ал. Ярема і лїкар Др. Шпрінґер.

Е). **Ґімназияльний Інститут** оснований в р. 1905, посьвячений торжественно 30. вересня 1905, давав вигідне приміщенє з початку ученикам заможнїйших родичів, при котрих находило 7 біднїйших учеників (в характері інструкторів) захист. Число питомцїв доходило звичайно від 94—105 (раз до 108).

Настоятелями були: в р. 1906—1909 О. Ом. Кормош, проф. Ос. Прислопский і М. Пащак, в р. 1910—1912 О. Ом. Мартинович, проф. Ос. Прислопский і Т. Коростїль, в р. 1912/13 учителї Ст. Котецкий і І. Мандюк (с. є. від смерти проф. Ос. Прислопского і добровільного уступленя О. Мартиновича). Задля меншого числа синів заможнійжих родичів став Видїл в послїднім роцї

приймати також середно заможних учеників за середною оплатою і перемінювати поволи інститут на дорожшу бурсу.

Ж). **Бурси Укр. Товариства Педаґоґічного** повстали що йно в р. 1910. Покищо находять ся они в винаймлених домах. Є їх дві а се: 1) Бурса Селяньска спершу при ул. Баштовій і Щитовій (в 2 домах) а від 1912/13 при ул. 3. Мая. Давала в р. 1911 і 1912 приміщенє 54—60 ученикам за низкою оплатою (від 10—25 К. місячно), в р. 1912/13 удержує 72 учеників. Настоятелем бурси є від першої хвилї єї істнованя учитель І. Ґонтарский, який веде єї мимо многих трудностий під кождим зглядом добре.

З). **Бурса ім. Шашкевича** при ул. Сїнній давала в р. 1910—1912 приміщенє 67, в р. 1912/13 40 ученикам рівнож за низкою оплатою. Настоятелями сеї бурси були спершу проф. О. Целевич, потім учитель М. Росткович а від 1. лютого 1913 управляє нею учитель Вол. Билиньский. Уміщенє сеї бурси не є що правда найлїпше, але веденє бурси рівнож бездоганне.

І). **Дешева Кухня** повстала в падолистї 1910 і гуртує переважно убогих учеників. Статут потвердило Намісництво рескриптом з 27. грудня 1910 Ч. 5082 а перші загальні Збори відбули ся 24. лютого 1911. Товариство числить до 150 спомагаючих членів з ріжних верств суспільности, 112 звичайних а 5 членів основателїв. Головою Товариства є від початку дир. А. Алиськевич. Покровителем Товариства є Єго Преосьвященьство Ексцелєнция Кир Конґстантин Чехович, який зложив доси на єго користь 400 К. Члени основателї є: Крилош. А. Зубрицкий, адвокат Др. Т. Кормош, проф. А. Ярема і О. С. Константинович.

К). **Лїкарску** поміч удїляли ученикам через довгі лїта безкористно лїкарі: Др. Л. Лїтиньский, Др. В. Кебузїньский, Др. Мариян Долиньский, Др. К. Шпрінґер. Др. М. Кос, Др. Ст. Дмоховский.

Змаганя

Дирекциї і Учительского Збору в дїлї фізичного вихованя молодежи.

Систематичне веденє забав, гор і прогульок починає ся що йно від року 1895 с. є. від коли заведено 1-коронову оплату на забавовий фонд і підчеркнено справу фізичного вихованя розпорядком Мінїстерства Вір. і Пр. з 15. над. 1893 Ч. 18830 і обіжником Ради Шк. Кр. з 15. цьвітня 1894 Ч. 7912.

1) Від сего року зорґанїзовано вперед гри і забави в часї шкільних перерв а відтак прогульки. Закуплено в роках 1895 1896 такі приладн як: бальони, крокет, бари, обручі, кружево, верівки, ходїльниці, списи з бамбусовими держаками, диск, пилки та аранжовано ріжні забави, головно: метанє диском, списами, подаванє бальону, підбиванє ногами пневматичного бальону, киданє бальонів на віддаль і в гору, вправи на ходїльницях, скаканє на місци через верівку о двох ручках, відтак гри: золотий міст, короля, деркача, перерваний ланцух, третого, кота і миш, питку, когутика, відбиванку то що. Занимали ся тим вибрані члени Збору, через довший час проф. І. Мануляк, відтак О. Ардан, вкінци провідники спортових кружків „Сянова Чайка“ і „Запороже“.

В р. 1908/9 аранжував О. Ардан два рази в тижни на подвірю від год. 3—4 окремо забави для учеників І. і ІІ. кляси. Було тих забав 12. Від сего року уладжують для своїх членів часто пополудни на шк. подвірю або поза містом на винаймленім грищу кружок „Копана“, відтак „Сянова Чайка“, Секция гиґієнїчно-прогулькова“ і „Запороже“ забави крокетом, копаним мячем, списом, диском то що.

2) Прогульки поза місто, головно на Малі і Великі Буди, Липовицю, Кругель уладжували члени Збору постійно від р. 1895. і то після стану погоди раз або й 2 рази на тиждень. Займав ся тими прогульками від р. 1896 через довгі лїта учитель ґімнастики проф. І. Прийма а потім уч. Любович а помагали учителї: Др. Гр. Величко, О. В Ардан, М. Крушельницкий, Ол. Целевич, Е. Бачиньский, А. Собчук, Ник. Садовский, Із. Єлюк, В. Хирівский, Д. Коренець, Е. Глушкевич, В. Сїлецкий, М. Пащак в послїдних часах М. Терлецкий, В. Барнич і другі.

Дальші прогульки уладжувано: до Красїчина, Пралкович, на Винну гору, Вільче, Бушковичі, деколи до Медики (до ботанїчного парку) і Нового міста.

Згадані спортові і забавові кружки заходили ся тут самі або пособляли тому дїлу так, що прогульки в роках 1907—13 були переважно і частїйші і численнїйші і уладжувано їх майже правильно перед кождою недїлею і сьвятом при звуках шкільної орхестри а брало в них участь нераз 300—400, звичайно однак від 100—200 учеників низших і висших кляс; на толоці аранжовано відповідно до віку учеників ріжні забави і гри, головно ніжною пилкою, бальонами і мячами.

3) Великі прогульки і поїздки для пізнаня гір або копалень, міст, вистав, музеїв то що аранжовано в отсих роках:

а) до Добромиля, замку Гербурт і Ляцка дуже часто, прим. в р. 1898, 1902, 1903, 1906, 1911, 1912, 1913; до Хирова в р. 1899.

б) до Кракова і Велички в часі Зелених сьвят в роках: 1899 під проводом професорів Зарицкого, Прийми, Ціммерманна, Мануляка, (було тоді 71 учеників), 1901 під проводом дир. Цеглиньского, професорів Прийми і Будзиновского (було 100 учеників).

в) до Львова в роках 1900 (86 учеників з проф. Приймою); 1902, 1911, 1912.

г) до Ворохти, на гори Кічеру і Кукуль в р. 1908 (32 учеників з професорами Крушельницким, Целевичем і Єлюком).

д) на гору Пікуй в р. 1911 (13 учеників з учителями Терлецким і Мандюком).

е) до Коломиї на виставу домашно-промислову в р. 1912 з учителями Зубрицким Вол., Терлецким і Барничем.

ж) до Підлися на відслонене памятника М. Шашкевича (около 100 учеників з професорами Крушельницким і Целевичем) в р. 1911.

з) Бїльші прогульки уладжували в послїдних роках а се від р. 1908 в лїтї і осени наколесники під проводом учит. гімн. Е. Любовича (бувало їх часом і понад 100) на роверах а взимі саночкарі, лещетарі; на лижвах Сяном до Красїчина відбулися в р. 1908/9 дві прогульки (під проводом учителя Єлюка) а на човнах веслярскі вправи і прогульки провадили від 1905 до послїдних лїт довший або короший час учителї: Мануляк, Гандяк, Собчук, Гаврилюк, Любович.

Очивидно уладжували що року наукові прогульки з деякими клясами учителї істориї природи і географії, особливо проф. Мануляк, Зарицкий, Гандяк, Лїсикевич, Коренець, Целевич, Пащак і другі.

4) Спорти починає молодїж управляти на більшу скалю що йно від р. 1907/8. Заслуга в тім учителя гімнастики Е. Любовича, якого заходом повстав вже висше згадуваний кружок „Сянова Чайка“ з многими секциями і віддїлами так, що праця в напрямі ріжних спортів стала постійна і плянова. Найлїпше о тім сьвідчать звіти з років 1910—13 і подїл кружка в р. 1912/13 на отсї віддїли: 1) легкої атлєтики; 2) копаного мяча; 3) наколесників; 4) пливаків; 5) руханково-купелевий; 6) тяжкої атлєтики; 7) веслярский; 8) прогульковий; 9) забавовий; 10) забавовий (для

перерв шкільних); 11) руханковий для прилюдних виступів; 12) саночкарів; 13) лещетарів; 14) совчарів; 15) пластунів (скавту); 16) танців; 17) фотографів; 18) полевої (військової) вправи і муштри; 19) стрілців.

Сянова Чайка аранжує кілька разів в році гри копаного мяча змагові стрічи (7—10) з другими подібними кружками в Перемишли або з инших міст (зі Львова, Стрия, Тернополя) та уладжує в сих цїлях поїздки своїх членів головно до Львова, бере участь в здвизї „Сокола“, що відбув ся у Львові в р. 1911, устроює прилюдні концерти а се в роках: 1911 11. грудня, 1912 6. цьвітня і 19. грудня, домашні забави з танцями в р. 1911 і 1913 та аранжує більші або менші прогульки на роверах, на човнах, лижвах, санках, лещетах. Помагали учителеви гімнастики і кураторови кружка учителї: Бачиньский, Барнич, Терлецкий а найбільше заслужили ся провідники кружка а се: А. Кокодиньский, Р. Щирба, Ст. Кормош, А. Шайдицкий, Сем. Шкреметка, І. Клюфас і другі.

В роках 1910—12 розвивав досить успішну і всесторонну дїяльнісгь другий кружок а се: Секция гігієнїчно-прогулькова, яка пізнїйше перемінила ся в кружок „Запороже“ а в р. 1913 злучила ся з „Сяновою Чайкою“ в оден великий кружок. Заслугу коло сеї так пожаданої злуки положив проф. М. Терлецкий.

Сей другий кружок звернув за час свого істнованя більшу увагу на учеників найнизших кляс і аранжував для них зчаста менші та більші прогульки, пополудневі забави на шкільнім подвірю, головно пилкою і мячем, гри в часї шк. перерв, особливо муштру, з котрою виступив прилюдно на Високім замку (на шкільнім фестинї) 6. червня 1912., збираючи оплески численно зібраної публики.

Тут треба додати, що всї ті змаганя узнав в часї люстрациї науки руханки між 10 а 13. мая 1912 Краєвий інспектор руханки Др. Евг. Пясецкий, який придивляв ся також першій весняній стрічи в грі копаного мяча між Сяновою Чайкою а Скалою, почім однак поклав і Дирекциї і Сяновій Чайцї на серце, щоби постарали ся чим скорше о просторе власне грище (площу до забав). Здїйснене сего услівія покищо утруднене а се ізза недостачі фондів, буде се однак метою дальших змагань покликаних до того чинників.

Дальше згадати треба, що кружок „Запороже“ лишив по собі мимо свого короткого істнованя ще оден незатертий слїд

а се справленєм і посьвяченєм гарного прапора ґімназияльного з яким перший раз виступив в великім ювилейнім походї в честь М. Шашкевича в Перемишли, в падолистї 1911.

Вкінци випадає замітити, що товчок до розвитку гри копаного мяча, пласта і других спортів давав в части „Сокіл“ зі Львова, головно єго керманич проф. І. Боберский, який виголосив 20. жовтня 1910 відчит „Копаний мяч“ в тутешній ґімнастичній салї та кілька разів навідував ся до Перемишля, переважно на прилюдні виступи „Сянової Чайки“.

Кружки для самообразованя.

З початком шк. р. 1907/8 засновано за дозволом Ради Шк. Кр. „Кружок для товариского самообразованя“, який відтак подїлив ся на секциї і розвивав доволї всесторонну дїяльність до кінця р. 1910/11, отже через 4 роки.

В першім роцї уладив сей кружок 22 відчитів або рефератів, в другім 17 відчитів, в третім 27 (а се 12 з істориї літератури, по 2 з всесьвітної істориї і етноґрафії, по 3 з істориї природи, ґіґієни і суспільних наук), в четвертім 11 загальних а крім того 14 в літературній секциї, 11 в історичній, 6 в природописній.

В трегім роцї істнованя оснував кружок для своїх членів, яких число дійшло до 200, бібліотеку, що числила в четвертім роцї 120 книжок так, що могло з неї користати 70 учеників. В четвертім роцї повстала також при Кружку читальня, в якій читало 10—40 учеників денно часописи (було їх 16) або забавляло ся шахами.

Кураторами кружка і секций були професори: Крушельницкий, Авдикович, Мануляк, Мандюк і очивидно управитель Зарицкий а відтак директор Алиськевич.

При кружку повстала згадана „Секция ґіґієнїчно-прогулькова“, а вр. 1910/11 „Драматичний кружок“. Сей послїдний перетривав головний кружок і прочі секциї та істнує по нинїшний день; він виставив 15. сїчня 1911 „Учителя“ І. Франка, 15. лютого 1912 „Ревізора з Петербурга“ Гоголя, 8. падолиста 1912 „Сто тисяч“ Карпенка Карого та збирав кождим разом признанє публики.

Кружок з секциями розвязав ся сам в вересни 1912 а се головно тому, що не стало більше зрівноважених провідників (таких як А. Жила) і що рациональних реформ, ухвалених Учит. Збором, годї було з тодїшними впливовими одиницями перевести. Проби відновленя так хосенного кружка не повели ся

поки що в послїдних 2 роках, однак є надія, що слїдуючі роки принесуть отверезенє і обнову а се в тім напрямі, що праця в кружках є головно для спосібнїйших учеників доповненєм шкільної обовязкової науки і не сьміє відтягати молодїжи від сповненя перших шкільних обовязків і науки.

Шкільна музика (орхестра).

Шкільна орхестра повстала поволи в роках 1905—7, З початку істнувала смичкова, мандолїнова і тамбурова. Що йно в р. 1907/8 повстала дута орхестра, яка істнує по нинїшний день і віддає заведеню найбільші прислуги, головно в часї прогульок, походів (і евентуально також похоронів).

Учителя музики на дутих інструментах оплачує Дирекция з забавового фонду і то поважною сумою (400—600 К.); звичайно є ним член одної з військових капель а помагає єму і дириґує в часї виступів орхестри оден із старших учеників (в р. 1910 і 1911 А. Кокодиньский, в 1912 і 1913 І. Коченаш, а відтак Р. Лесик).

Смичкова музика є більше добровільна і працює спільно що йно перед виступами на шкільних концертах; числила звичайно 20—30 музикантів. Постійнїйше працює тамбурова музика, також зложена з 13—16 добровольців; она виступає на всяких концертах, на шкільних вечерницях і при науцї танців, яку удїляють в послїдних 2 роках в ґімнастичній салї відпоручники „Сяновоі Чайки".

Столярня.

Столярня повстала з малих початків що йно в р. 1912. Причинили ся до єї основаня ученики Ір. Чмола і Мир. Талпаш, найбільше однак посунув наперед єї розвиток учитель рисунків Стан. Якубовский і Краєвий Сойм, який удїлив Дирекциї на розширенє сего варстату субвенцию 100 К. В р. 1912/13 працювало з початку 23 учеників з кляс V—VIII, при кінци 10 учеників з кляс IV—VI. Варстатів головних є 2, помічних 2; число знарядів виносить понад 60 штук, крім того цїла колєкция взірців до науки різьбарства, яку побирало 5 учеників.

Дирекция має надію, що в найблизшій будучности по одержаню значнїйшої підмоги з Мінїстерства Вір і Пр. і зі Сойму розвине ся столярский і різьбарский а також евентуально і токарский варстат як найлїпше та дасть більшому числу учеників нагоду до хосенної працї і науки.

Важнїйші подїї

з шкільного житя бутя, зіставлені після щорічних друкованих лїтописий ґімназиї за роки 1889—1913.

Р. 1892/3. Перший концерт в честь Т. Шевченка уладжує молодїж 11. марта 1893. Від тепер що року обходить заведенє се сьвято торжественно (між 2—27 мартом).

Р. 1895/6. Дня 3. вересня 1895 торжественне посьвяченє будинку Владикою Др. Юл. Пелешем в присутности Намістника Ексцел. Каз. Баденього, Віцепрезидента Др. М. Бобжиньского, Інспектора І. Левицкого, повіт. Маршіалка кн. Ад. Сапіги, Старости Ґорецкого, Крилошан, виднїйших громадян, Учительского Збору. — Дня 27. цьвівня 1896 участь молодежи і Збору в похоронах Владики Др. Юл. Пелеша. — Від 5—10. червня перший устний іспит зрілости під проводом Інсп. І. Левицкого і перше торжественне пращанє абітурентів; від молодежи промовляв Роман Сембратович.

Р. 1896/7. В дни 11. вересня витала а в дни 16. вересня пращала молодїж в переїздї через Перемишль Єго Величество Найяснїйшого Монарха а 13. вересня була у Єго Величества депутация від Учит. Збору. В тім дни звидїв Намістник Ексц. Е. Санґушко заведенє. — Дня 8. жовтня 1896 сьвяткувало заведенє 300-лїтний ювилей Берестейскої Унії. — Дня 21. лютого 1897 брала молодїж зі Збором участь в посьвяченю і поставленю на престол Владики Константина Чеховича. — Дня 28. мая і 1. червня госпітував науку релїґії Схолїярх Крилош. О. І. Войтович.

Р. 1897/8. Дня 17. вересня 1897 взяла участь молодїж зі Збором в похоронах проф. Ал. Наконечного. — Дня 7. жовтня 1897 провела молодїж зі Збором мощі бл. п. Епископа І. Снїгурского з давного кладовища до катедральної церкви. — Дня 24. мая 1898 звидїв заведенє Намістник Лев Пінїньский. — Дня 19. червня 1898 відбуло ся торжественне пращанє абітуриєнтів в присутности Владики К. Чеховича, Схолїярха І. Войтовича і цьвіту місцевої інтелїґенциї; від молодежи промовляв І. Брик. — Дня 19. марта 1898 люстрував науку рисунків Інсп. А. Стефанович.

Р. 1898/9. Дня 2. грудня 1898 обходило заведенє торжественно 50-лїтний ювилей панованя Єго Величества Цїсаря Франц-Йосифа І. а 8. грудня посьвячено торжественно в присутности Епископа К. Чеховича і всїх представителїв місцевих духовних і сьвітских властий розширений і відновлений будинок Бурси сьв.

Николая яко ювилейну фондацию, яка від сеї хвилї за дозволом Єго ц. к. Апостольского Величества красує ся Єго Найсьвітлїйшим Іменем. — Дня 25. червня 1899 відбуло ся торжественне пращанє абітуриєнтів в присутности Владики К. Чеховича і Схолїярха І. Войтовича та визначних громадян; від молодежи говорив П. Карманьский.

P. 1889/1900. В днях 10. і 15. марта люстрував науку релїгії Схолїярх І. Войтович. — Дня 25. мая люстрував науку рисунків Інспектор А. Стефанович. — Дня 7. червня 1900 обходило заведенє 500-лїтний ювилей відновленя Краківскої Академії: промову виголосив професор Гандяк Орест, принагідну поему В. І. Масляка виголосив М. Сїчиньский а хор відсьпівав кантату. — Дня 25. червня 1900 відбуло ся торжественне пращанє абітуриєнтів; від молодежи промовляв І. Зїлиньский.

P. 1900/1901. Дня 2. жовтня обходило заведенє торжественно 70-лїтні уродини Єго Величества Цїсаря Франц-Йосифа І.; виклад мав проф. С. Зарицкий. — Від 10.—14. грудня люстрував науку релїгії сам Епископ Конст. Чехович.

P. 1901/02. Дня 20. лютого 1902 обходило заведенє 25-лїтний ювилей понтифікату Папи Льва XIII.

P. 1902/3. Дня 16. сїчня 1903 взяла молодїж зі Збором участь в похоронах професора Костя Горбаля.

P. 1903/4. В сїм роцї фондував Др. В. Волян, професор унїверситету в Чернівцях перед смертию 2 стипендиї (по 300 К.) для учеників перемискої гімназиї з особливим узглядненєм єго свояків з околиці; фондация ввійшла в житє в шк. р. 1904/05. — Від 16—18 червня 1904 люстрував науку релїгії Схолїярх пралат О. І. Войтович.

P. 1904/5. Дня 3. сїчня 1905 виголосив Епископ К. Чехович в авлї заведеня проповідь до молодежи і осьвятив шк. будинок.

P. 1905/6. Дня 30. вересня 1905 довершив посьвяченя ново збудованого „Гімназияльного Інститута“ в присутности місцевих сьвітских і духовних властий і Інспектора Дра Фр. Майхровича митрат О. К. Волошиньский; Інститут дав приміщенє 108 ученикам, в тім 8 безплатно.

P. 1906/7. Дня 27. цьвітня 1907 відбуло ся поминальне Богослуженє за упокій проф. Клима Глїбовицкого, який помер на відпустцї в Куликові дня 24. цьвітня. — Реколєкциї Великодні провадив від 23—25 цьвітня протоігумен О. Філяс.

P. 1907/8. В вересни 1907 повстав спортовий кружок „Сянова Чайка“ і „Кружок для товариского самообразованя“. — Управителем ґімназиї став професор С. Зарицкий а директор Гр. Цеглиньский одержав задля обнятя обовязків посла до парляменту постійну відпустку.

P. 1909/10. Кружок для самообразованя засновує бібліотеку і творить 3 секциї. — Молодіж Института уладжує 7. грудня 1909 концерт в честь поетів Котляревского і Шашкевича.

P. 1910/11. Від 1. вересня стає директором заведеня А. Алиськевич. — Від 15 падолиста 1910 повстає „Дешева Кухня“. — Дня 7. грудня уладжує молодіж Института в честь недавно померщого поета Б. Грінченка торжественний концерт в салї Нар. Дому. — Дня 9. марта 1911 обходить ґімназия торжественно 50-лїтні роковини смерти Кобзаря Т. Шевченка а 25. марта бере участь в ювилейнім походї манїфестацийнім в честь Т. Шевченка. — Дня 9. цьвітня 1911 відправив богослуженє в авлї і виголосив реколєкцийну проповідь Єго Ексцеленция Епископ К. Чехович.

P. 1911/12. При кінци жовтня 1911 бере участь молодіж (через велику депутацию) в ювилейнім торжестві в честь М. Шашкевича в Підлисю, а 5. і 6. падолиста 1911 обходить на місци разом з громадянами і окремо в заведеню 100-лїтний ювилей уродин будителя Русинів в Галичинї (торжественними концертами і участию в посьвяченю памяткової таблиці в катедральній церкві). — З кінцем падолиста 1911 розпочинає ся наука стріляня для учеників VII і VIII кл. — Дня 5 грудня відбуло ся торжественне посьвяченє ґімназияльного прапора в шкільній каплиці в присутности визначнїйших громадян, вбиванє цьвяхів хрестними батьками і дефілядам олодежи перед прапором на шк. подвірю. — З причини бурливої демонстрациї в дни 29. марта 1912 замкнули шкільні власти висшу ґімназию а нові вписи відбули ся в присутности інспектора Дра Фр. Майхровича від 18—21. цьвітня. — Дня 2. мая помер професор і ректор Института А. Прислопский, а 4. мая взяла молодіж зі Збором участь в єго нохоронах. — В маю повстав Кружок аматорів-фотоґрафів. — Від 10—13. мая люстрував науку руханки і дїяльність спортових кружків інспектор Др. Е. Пясецкий. — В маю люстрував цауку релїґії схолярх пралат О. І. Войтович.

P. 1912/13. Літопись сего шкільного року подана в урядовій части при кінци сего звіту.

Зладив в маю директор А. Алиськевич.

ШКІЛЬНІ ВІСТИ

за р. 1912|13.

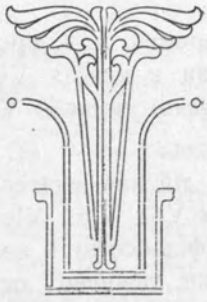

I. Учительский Збір

в шк. р. 1912/13.

A) Для обовязкової науки.

I. Директор ц. к. ґімназиї.

Алиськевич Андрій в VII. ранзї, директор ц. к. іспитової комісиї для учителїв нар. шкіл; учив через вересень латиньскої мови в II б. кл., через лютий і март латиньскої мови в IIIб. кл., через цьвітень грецкої мови в IIIг. кл.

II. Професори і учителї.

1. **Авдинович Орест**, ц. к. професор, господар IVa. кл., учив грецкої мови в IVa. кл., рускої мови в клясах: IVa., VIв., VIIa., VIIIa., разом в I. півроцї 23, в II. півроцї 24 годин тижнево.

2. **де Андрохович Амврозий**, ц. к. професор, господар VIa. кл., учив латиньскої мови в клясах VIa, VIIIa., VIIIб., грецкої мови в VIIIa. кл., рускої мови в VIa. кл., разом 24 годин тижнево.

3. **Др. Балей Стефан**, дїйсний учитель, учив через вересень математики в клясах Vб., VIa., VIв., VIIa.,; фізики в клясї VIIa.; пропедевтики фільософії в клясах VIIa., VIIб., VIIIa., VIIIб., разом 22 годин тижнево; оставав від 1. жовтня на відпустцї в Берлїнї в наукових цїлях.

4. **Ґреґолиньский Дмитро**, дїйсний учитель, помічний секретар Дирекциї, завідатель рускої бібліотеки для висшої ґімназиї, господар кляси Iб., учив латиньскої мови в Iб. кл., рускої мови в клясах: IIг., Va, VIIб., VIIIб., разом 20 годин тижнево.

5. **Гамчикевич Роман**, ц. к. професор в VIII. ранзї, член ц. к. іспитової комісиї для учителїв нар. шкіл, інвіґілятор кляс уміщених в побічнім будинку шкільнім, завідатель нїмецкої бібліотеки для висшої ґімназиї, господар кляси VIIIa., учив латиньскої мови в Iв. кл., нїмецкої мови в клясах: Vб., VIб., VIIIa., VIIIб., разом 22 годин тижнево.

6. **Демчук Михайло**, дїйсний учитель, завідатель фізикального

ґабінету, учив математики в клясах: IVa., Va., VIб., VIIб., VIIIa., VIIIб.; фізики в клясах: VIIб., VIIIa., VIIIб., разом в I. півроці 26, в II. півроці 28 годин тижнево.

7. **Зарицкий Северин**, ц. к. професор в VII. ранзї, сенїор Збору, господар кляси Va., учив істориї і ґеоґрафії в клясах Va., VIIa., VIIIa. разом 11 годин тижнево, крім того в лютім і марти пропедевтики фільософії в VIIa. і VIIб. кл.

8. **Коренець Денис**, ц. к. професор в VIII. ранзї, завідатель історично-ґеоґрафічного ґабінету, господар VIIIб. кл., учив істориї і ґеоґрафії в клясах: IVa., VIб., VIIб., VIIIб., істориї в Iб. кл., разом 17 годин тижнево, крім того від 1. вересня до 6. падолиста істориї і ґеоґрафії в IIIa. кл. 4 год. тижнево.

9. **Малиновский Іван**, ц. к. професор в VII. ранзї, учив нїмецкої мови в клясах: IIIa, IIIб.. IVб., VIв., разом 16 годин тижнево.

10. **Мануляк Іван**, ц. к. професор в VIII. ранзї, завідатель природописного ґабінету, учив істориї природи в клясах: Iв., Va., Vб., VIб., VIв., пропедевтики фільософії від 1. жовтня в клясах: VIIIa., VIIIб., разом 16 годин тижнево.

11. **О. Мартинович Емілїян**, дїйсний учитель, наділений крилошаньскими відзнаками, катихит, учив релїґії в клясах: приготовл., Iв., IIб., IIв., IIIб., IIIв., IVб., IVв., Vб., VIб., VIв., VIIб., VIIIб., разом 26 годин тижнево і говорив 2 ексорти.

12. **О. Несторович Лев**, дїйсний учитель, наділений крилошаньскими відзнаками, катихит, учив релїґії в клясах: Ia., Iб., IIa., IIг., IIIa., IIIг., IVa., Va., VIa., VIIa., VIIIa., разом 22 годин тижнево і говорив 2 ексорти.

13. **Таляр Антін**, дїйсний учитель, завідатель польскої бібліотеки для цїлої ґімназиї, учив польскої мови в клясах: IVa., IVб., IVв., Va., Vб., VIa., VIб., VIв., VIIa., VIIб., VIIIa, VIIIб., разом 24 годин тижнево.

14. **Ярема Аленсїй**. ц. к. професор в VII. ранзї, директор руского Жіночого Лїцея, учив грецкої мови в VIIIб. кл., разом 5 годин тижнево (мав знижку годин).

Придїлені до служби в инших заведеняx:

15. **Др. Людкевич Станислав**, ц. к. професор, при філії ц. к. академічної ґімназиї у Львові.

16. **Целевич Олег**, ц. к. професор, управитель приватної украïньскої ґімназиї в Копичинцях.

17. **Одна посада** (учителя клясичної фільольоґії) **не обсаджена.**

III. Заступники учителїв.

1. **Барнич Василь,** куратор кружка „Сянова Чайка", господар кл. IIIг., учив латиньскої мови в клясах: IIIг., Vб.; грецкої мови в клясах: IVб., Vб., рускої мови в IIIг. кл., разом в I. півроцї 24 годин, в II. півроцї 25 годин тижнево.
2. **Біненштон Адольф,** завідатель рисункового ґабінету, учив рисунків в клясах: Ia., Iб., Iв., IIa., IIб., IIг., IIIв., IVa., разом 16 годин тижнево, був на відпустцї від 15. марта до 8. червня.
3. **Білиньский Володимир,** іспитований, настоятель бурси ім. Шашкевича, господар кл. IIIa., учив математики в клясах: IIIa., IIIв., IVa., IVв.; фізики в клясах: IIIa., IIIб., IIIв., IIIг.; разом 20 годин тижнево.
4. **Ґонтарский Іван,** настоятель Селяньскої бурси, господар VIв. кл., учив латиньскої мови в VIв. кл., грецкої мови в клясах: IIIг., VIa., VIв., разом 21 годин тижнево.
5. **Грицан Евген,** іспитований, завідатель рускої бібліотеки для низшої ґімназиї, учив в II. півроцї латиньскої мови в IIг. кл., рускої мови в клясах: Ia., Iб., IIIa.; польскої мови в Iб. кл., разом 17 годин тижнево, крім того в лютім і марти латиньскої мови в IVa. кл. 4 години тижнево.
6. **Зубрицчий Володимир,** господар IVб. кл., учив латиньскої мови в IVб. кл., грецкої мови в IIIa. кл., нїмецкої мови в IIa. кл., рускої мови в клясах: IVб., IVв., разом 21 годин тижнево.
7. **Зубрицкий Семен,** господар IIIв. кл., учив латиньскої мови в клясах: IIIв. і IVв.; грецкої мови в IIIв. кл., рускої мови в Iв. кл., разом в I. півроцї 20, в II. півроцї 21 годин тижнево.
8. **Івашкевич Дмитро,** господар кляси VIIa., учив в I. півроцї латиньскої і грецкої мови в VIIa. кл., разом 9 годин тижнево, в II. півроцї крім того латиньскої мови в клясах IIIa., і VIб., разом 21 годин тижнево.
9. **Коростїль Теодор,** іспитований, завідатель нїмецкої бібліотеки для низшої ґімназиї, господар IVв. кл., учив грецкої мови в IVв. кл., нїмецкої мови в клясах: Ia., IIIг., VIa., VIIa., разом в I. півроцї 21, в II. півроцї 22 годин тижнево.

10. **Котецкий Станислав**, настоятель Інститута, господар кляси VIIб., учив в І. півроці латиньскої мови в клясах: IIIа., VIб., VIIб., грецкої мови в VIIб. кл., разом 21 годин тижнево, в II. півроці в кл. VIIб. латиньскої і грецкої мови, разом 9 годин тижнево.

11. **Кравець Остап**, учив математики в клясах: Iв., IIIг., Vб., VIа., VIв., VIIа.; фізики в VIIа. кл., разом 22 годин тижнево

12. **Лїсикевич Осип**, іспитований, настоятель бурси св. Миколая, господар кляси IIв., учив польскої мови в клясах: IIв., IIIа., IIIв.; математики в IIв. кл.; істориї природи в клясах: IIв., IVа., IVб., IVв., VIа., разом 22 годин тижнево, крім того до 15. лютого ґеоґрафії в Iв. кл., в лютім і марти рускої мови в IIв. кл.

13. **Лукасевич Прокіп**, іспитований, завідатель бібліотеки шк. підручників для убогої молодежи, господар кляси IIа., учив в І. півроці рускої мови в клясах: Iа., Iб., IIа., IIIа.; польскої мови в кл. приготовляючій, істориї і ґеоґрафії в клясах: IIа., і VIв., істориї в Iв. кл., разом 26 годин тижнево; в II. півроці рускої мови в IIа кл., польскої мови в приготовл. кл., істориї і ґеоґрафії в клясах: Iв., IIа., IIб., IIIа., VIв., разом 27 годин тижнево.

14. **Малиновский Стефан**, іспитований, господар приготовляючої кляси, учив латиньскої вови в IIв. кл., нїмецкої мови в клясах: приготовляючій, Iб., IIв., разом 21 годин тижнево.

15. **Мандюк Іван**, іспитований, настоятель Інститута, господар кл. IIб., учив латиньскої мови в IIб. кл., рускої мови в клясах: IIб., IIIв., VIб., нїмецкої мови в Va. кл., разом 20 годин тижнево.

16. **Менцїньский Володимир**, господар IIг. кл., учив в І. півроці латиньскої мови в IIг. кл., польскої мови в IIг. кл., істориї і ґеоґрафії в клясах: IIв., IIг., IIIб., IVв, калїґрафії в Iб. кл., разом 25 годин тижнево; в II. півроці польскої мови в IIг., істориї і ґеоґрафії в клясах: IIв, IIг., IIIб., IIIг., IVв.; ґеоґрафії в кл. Iб., калїґрафії в кл. Iб., разом 25 годин тижнево.

17. **Назаркевич Матвій**, господар VIб., кл. учив латиньскої мови в клясах: IIа., Va., грецкої мови в клясах: Va., VIб., разом 22 годин тижнево.

18. **О. Пасїчиньский Теодор**, катихит видїлової школи ім. Ко-

нарского, учив від 6. падолиста до 31. сїчня істориї і ґеоґрафії в клясах IIб., IIIа., IIIг., разом 12 годин тижнево.

19. **Пащак Михайло**, настоятель бурси св. Миколая, господар Іа. кл., учив рускої мови в приготовл. кл., польскої мови в клясах: Іа. і Ів., математики в клясах: пригот. і Іа.; істориї природи в Іа. кл., калїґрафії в клясах: пригот., Іа., разом 22 годин тижнево, крім того до 15. лютого польскої мови в Іб. в 2 годинах тижнево.

20. **Сметаньский Іван**, іспитований, учив математики в клясах: Іб., IIа., IIб., IIг., IIIб.; істориї природи в клясах: Іб., IIа., IIб., IIг., разом 23 годин тижнево, крім того до 15. лютого ґеоґрафії в Іб. кл. в 2 годинах тижнево.

21. **Тайх Гавриїл**, іспитований, господар Ів. кл., учив грецкої мови в IIIб. кл., польскої мови в клясах: IIб. і IIIб., нїмецкої мови в клясах: Ів., IIб., VIIб., разом 22 годин тижнево.

22. **Терлецкий Маркіян**, іспитований, завідатель учительскої бібліотеки, куратор кружка „Сянова Чайка“, господар кляси Vб., учив істориї і ґеоґрафії в клясах: Іа., IIIв., IVб., Vб., разом 20 годин тижнево, крім того до 6. падолиста істориї і ґеоґрафії в IIб. кл.

23. **Др. Турянський Осип**, іспитований, завідатель рускої бібліотеки для низшої ґімназиї, господар кл. IIIб., учив латиньскої мови в клясах: IIIб. і IVа., рускої мови в клясах: IIв, IIIб. Vб., пропедевтики фільософії в клясах: VIIа. і VIIб., разом 24 годин тижнево, був через лютий і март задля недуги на відпустцї.

24. **Фріцганд Шмерль**, учив нїмецкої мови в клясах: IIг., IIIв. IVа., IVв., польскої мови в клясах: IIа. і IIIв., разом 20 годин тижнево.

25. **Якубовский Станислав**, асистент рисунків, учив рисунків самостійно в клясах II в., IIIа., IIIб., IIIг., IVб., IVв., і калїґрафії в Ів. кл. разом 13 годин тижнево, крім того заступав П. Бінєнштока в прочих клясах від 15. марта—8. червня.

На відпустцї перебували:

26. **Вахнанин Клим** в цїли приготованя до учительского іспиту.

27. **Редкевич Лев Орест**, іспитований, яко управитель приватної української реальної школи в Буську.

28. **Росткович Михайло,** задля недуги.
29. **Шпитковский Станислав,** задля недуги.

Б) Для надобовязкової науки.

1. **Зарицкий Северин,** я. в., учив історії рідного краю в клясах: VIIa. і VIIIa., в I. півроці 2, в II. 1 годину тижнево.
2. **Коренець Денис,** я. в., учив історії рідного краю в клясах: VIIб. і VIIIб., в I. півроці 2, в II. 1 годину тижнево.
3. **О. Пасїчиньский Теодор,** я. в., учив сьпіву в 3 віддїлах, 6 годин тижнево.
4. **Др. Туряньский Осип,** я. в., учив французкої мови в 3 віддїлах, 6 годин тижнево.
5. **Барнич Василь,** я. в., учив стеноґрафії в 1 віддїлї, 2 години тижнево.
6. **Біненштон Адольф,** я. в., учив вільноручних рисунків в 2 віддїлах, 4 години тижнево.
7. **Любович Евген,** іспитований учитель руханки і урядник товариства „Віра", куратор кружка „Сянова Чайка", учив руханки в 10 віддїлах, 10 годин тижнево.

В) Служба заведеня.

1. **Шведюк Василь,** сталий терциян ц. к. ґімназиї, вислужений вахтмайстер кінної полїциї у Львові.
   3 помічні слуги терцияна.

II. Зміни в учительскім Зборі.

А. Одержали учительску посаду в инших заведенях:

1. *Крушельницкий Михайло*, ц. к. професор, в Бережанах (рескр. Ради Шк. Кр. з 26. серпня 1912. Ч. 14354/IV.)

2. *Бачиньский Евген*, іспит. заст. учит. посаду дїйсного учителя в Камінцї струмиловій (рескр. Ради Шк. Кр. з 1. липня 1912. Ч. 6553/IV.)

3. *Шпитковский Іван*, іспит. заст. учит. в тім самім характері в ц. к. ґімназиї з руским вик. язиком в Коломиї (рескр. Ради Шк. Кр. з 13. липня 1912. Ч. 12189/IV).

Б. Увільнені від учительских обовязків:

1. *Дорундяк Симеон*, заст. учит. (рескр. Ради Шк. Кр. з 6. липня 1912. Ч. 11800/IV.)

2. *Костик Павло*, заст. учителя (рескр. Ради Шк. Кр. з 7. вересня 1912. Ч. 11952/IV.)

Придїлені до инших заведень:

1. *Др. Людкевич Станислав*, ц. к. професор, при філії ц. к. академічної ґімназиї у Львові від 1. вересня 1910.

2. *Целевич Олег*, ц. к. професор, яко управитель приватної україньскої ґімназиї в Копичинцях на відпустцї (рескр. Ради Шк. Кр. з 2. червня 1912. Ч. 8700/IV).

3. *Редкевич Лев Орест*, іспит. заст. учит., яко учитель і провізоричний управитель приватної україньскої реальної ґімназиї в Буську (рескр. Ради Шк. Кр. з 13. вересня 1912. Ч. 15428/IV).

4. *Ярема Алексій*, ц. к. професор в VII. ранзї, одержав знижку годин в цїли задержаня управи руского Жіночого Лїцея (рескр. Ради Шк. Кр. з 6. вересня 1912. Ч. 12225/IV.)

В. Одержали посаду дїйсних учителїв в тутешнім заведеню:

1. *де Андрохович Амвросий*, придїлений на час потреби рескр. Ради Шк. Кр. з 29. цьвітня 1912. Ч. 6943/IV., а іменований учителем на етатї тутешного заведеня рескр. Ради Шк. Кр. з 16. липня 1912. Ч. 9994/IV.

2. *Др. Балей Стефан,* бувший заступник учителя при філії ц. к. академічної ґімназиї у Львові, рескриптом Ради Шк. Кр. з 8. липня 1912. Ч. 10280/IV.

3. *Ґреґолиньский Дмитро,* бувший заступник учителя в тутешній ґімназиї, рескриптом Ради Шк. Кр. з 1. липня 1912. Ч. 10184/IV.

Г. Іменовані заступниками учителїв в тутешнім заведеню:

1. *Адрияновіч Володимир,* заст. учит. в ц. к. академічній ґімназиї у Львові, рескриптом Ради Шк. Кр. з 20. вересня 1912. Ч. 16140/IV, не явив ся до служби.
2. *Барнич Василь,* рескриптом Ради Шк. Кр. з 29. серпня 1912. Ч. 13439/IV.
3. *Білиньский Володимир,* іспитований, рескр. Ради Шк. Кр. з 6. вересня 1912. Ч. 11626/IV.
4. *Грицак Евген,* іспитований, рескр. Ради Шк. Кр. з 12. лютого 1913. Ч. 2147/IV.
5. *Зубрицкий Семен,* рескриптом Ради Шк. Кр. з 29. серпня 1912. Ч. 12776/IV.
6. *Кравець Остап,* рескр. Ради Шк. Кр. з 6. падолиста 1912. Ч. 15094/IV.
7. *Сметаньский Іван,* іспитований, рескр. Ради Шк. Кр. з 6. вересня 1912. Ч. 15266/IV.
8. *Якубовский Станислав,* бувший асистент рисунків, іменований також заступником учителя рисунків рескриптом Ради Шк. Кр. з 14. липня 1912. Ч. 8992/IV.
9. *Терлецкий Маркіян,* який був через 2 роки придїлений до служби в рускім Жіночім Лїцею, обняв з днем 1. вересня службу в тутешнім заведеню.

Д. Зниженє годин до половини в цїли приготованя до учительского іспиту одержали:

1. На перший піврік:
   Івашкевич Дмитро, рескриптом Ради Шк. Кр. з 31. мая 1912 Ч. 7622/IV.

2. На другий піврік:
   Котецкий Станислав, рескриптом Ради Шк. Кр. з 22. грудня 1912. Ч. 21961/IV.

Е. Відпустку в цїли приготованя до учительского іспиту одержали:

1. *Вахнянин Клим,* на перший і другий піврік, рескриптом Ра-Ради Шк. Кр. з 31. мая 1912. Ч. 7622/IV і 22. грудня 1912. Ч. 21961/IV.

2. *Біненишток Адольф,* на час від 1. марта до 8. червня рескр. Ради Шк. Кр. з 1. марта 1913. Ч. 2365/IV.

Ж. Відпустку для наукових студий одержав:

Др. Балей Стефан, дїйсний учитель, на I. і II. піврік рескриптом Ради Шк. Кр. з 10. вересня 1912. Ч. 14890/IV. і з дня 17. сїчня 1913. Ч. 661/IV.

З. Відпустки для поратованя здоровля або лїченя одержали:

1. *Росткович Михайло,* на I. і II. піврік рескриптами з 30. серпня 1912. Ч. 11727/IV, 18. падолиста 1912. Ч. 20589/IV, і 4. лютого 1913. Ч. 1456/IV.

2. *Шпитковский Станислав,* на I. і II. піврік рескриптами з 30. серпня 1912. Ч. 13756/IV, 8. падолиста 1912. Ч. 20171/IV, 31. сїчня 1913. Ч. 1314/IV. і 13. мая 1913. Ч. 7470/IV.

3. *Др. Туряньский Осип,* на лютий і март рескриптом Ради Шк. Кр. з 22. марта 1913. Ч. 5039/IV.

І. Стабілїзацию в учительскім званю і титул ц. к. професора одержав:

де Андрохович Амврозий, рескр. Ради Шк. Кр. з 18. грудня 1912 Ч. 21897/IV.

К. Додатки пятилїтні одержали:

1. *Гамчикевич Роман,* ц. к. професор в VIII. ранзї, третий додаток рескриптом з 22. липня 1912. Ч. 11726/IV.

2. *Мануляк Іван,* ц. к. професор в VIII. ранзї, третий додаток рескриптом з 5. липня 1912 Ч. 10541/IV.

3. *Таляр Антін,* дїйсний учитель, перший додаток рескр. Ради Шк. Кр. з 12. мая 1912. Ч. 7471/IV.

4. *Демчук Михайло,* дїйсний учитель, перший додаток рескр. з 28. мая 1912 Ч. 7473/IV.

III. А) Плян науки.

1. *Кляса приготовляюча.* Наука відбувалася і в сїм роцї після пляну визначеного дяя IV. кл. народних шкіл висшого або мійского типу зі змінами, які поручила Рада Шк. Кр. рескриптом з 20. падолиста 1894 Ч. 25098. —

Кляси I—VIII. Розклад науки опирав ся на науковім плянї і інструкциях для австрийских ґімназий (після рескрипту Міністерства Вір. і Пр. з 6. липня 1909. Ч. 24.587. і рескрипту Ради Шк. Кр. з 2. серпня 1909. Ч. 44242.) — а що до науки краєвих язиків і нїмецкої мови на плянї, виданім Радою Шк. Кр. в р. 1905. *Рисунки* були обовязковим предметом в клясах I—IV, *польский язик* в клясах приготовляючій і I—VII; в клясах V—VIII. були рисунки надобовязковим, польский язик в кл. VIII. зглядно обовязковим предметом.

3. *З надобовязкових предметів* удїлювано в сїм роцї: *історию рідного краю* в клясах VII. і VIII; *француску мову* в 3 віддїлах (в 6 годинах тижнево); *стенографію* в однім віддїлї (в 2 годинах тижнево); *рисунки* в 2 віддїлах (в 4 годинах тижнево); *сьпів* в 4 віддїлах (в 6 годинах тижнево); *руханку* в 10 віддїлах (в 10 годинах тижнево).

Б) Виказ переробленої лєктури шкільної

в шн. роцї 1912/13.

Руска мова:

Кляса II.: Франко: Коли ще зьвірі говорили, Гріченко: Казки.

Кляса III. Франко: Лис Микита; вибрані оповіданя Бордуляка і Ковалева.

Кляса IV. Франко: „В потї чола“ (виданє Учит. Гром. в Коломиї), Квітка: „Перекотиполе“, Чайківский: „За сестрою“, Грушівский: „Про старі часи на Українї“ (виїмки). В кл. IV. бв. перечитано також в школї „Паньскі жарти“ Франка.

Приватно читали ученики нечитані в школї оповіданя Ковалева, і „Олюнку“ Чайківского.

Кляса V. Вибрані оповіданя М. Вовчка, Франко: „Захар Букут", Маковей: „Ярошенко", Цеглиньский: „Кара совісти". Франко: „Паньскі жарти".

Приватно чптали ученики: оповіданя Грінченка, Лепкого, Маковея, драми Грінченка.

Кляса VI. Кулїш: „Чорна Рада", Тобилевича: „Суєта" і „Хазяїн", Олесь: „По дорозї в Казку".

Кляса VII. Стороженко: Нарис европейских лїтератур (виїмки), Франко: „Мойсей", Кобиляньска: „Земля", Виїмки з моногрáфії „Мазепа".

Приватно читали ученики: „Енейду" Котляревского, твори Квітки, повісти Левицкого — Нечуя і Конїського, драми і комедиї Тобилевича.

Кляса VIII. Вибір поезий Кулїша і Франка, Маковея: Панько Кулїш (розвідка), вибір новель Стефаника, Семанюка і Мартовича.

Приватно читали ученики: повісти Мирного, Франка, Кобиляньскої, поезиї Лепкого і Олеся.

Латиньска мова:

Кляса III. Cornelius Nepos: Miltiades, Cimon, Themistocles, Epaminondas, Pelopidas, Hannibal.

Ученики читали приватно: Alcibiades.

Кляса IV. Caesar: De bello Gallico I (1—30), IV. (1—20) V. (1—30) VI (1—30).

Ученики читали приватно: I (до кінця), II. III., Curtius Rufus (вибір).

Кляса V. Ovidius: Quattuor aetates, Lycaon, Deluvium, Deucalion et Pyrrha, Phaeton, Philemon et Baucis, De vita sua.
Livius: liber I. XXI.

Кляса VI. Sallustius: Bellum Cat. зглядно Bellum Jugur.
Vergilius: Aeneidos, I. Ecl. I.

Кляса VII. Cicero: Pro Milone, Laelius de amicitia, зглядно Oratio in Verrem, Cato Maior.
Vergilius: Aeneidos II. VI., вибір з елеґіків після вид. Кархута.

Кляса VIII. Horatius: оди, еподи, сатири, листи (у виборі) правильно і ex abrupto.
Tacitus: Annales I., зглядно II.
Листи Пліннія. Вибір елеґіків після видання Кархута.

Грецка мова.

Кляса V. Ксенофонт: Анабаза, Кіропедия, Спомини (в виїмках).
Гомер: Ілїяда I.

Кляса VI. Гомер: Ілїяда VI. XVI, XVIII.
Геродот: Історія VII.

Кляса VII. Гомер: Одиссея I, VI, IX, зглядно XVI і XVII. (в виїмках.)
Демостен: Філіппіка I., зглядно III.
Платон: Апольоґія.

Кляса VIII. Софокль: Елєктра, зглядно Антиґона.
Платон: Апольоґія і Евтіфрон, зглядно Ляхес.

Польска мова.

Кляса IV. Lektura szkolna: Wypise polskie. W całości: Wiesław K. Brodzińskiego, Grażyna A. Mickiewicza; lektura domowa: Przygody Bened. Winnickiego W. Pola, Szkolne czasy Wł. Syrokomli (w skróceniu), powiastki i nowele podług własnego wyboru.

Кляса V. Lektura szkolna: Pan Tadeusz A. Mickiewicza, Grażyna Ad. Mick., Ojciec zadżumionych J. Słowackiego, Maraton K. Ujejskiego (w skróceniu), ballady, legendy, prozaiczne ustępy z wypisów Próchnickiego, lektura domowa: Nowele zawarte w 3 tomach wyd. Westa, nadto powieści i nowele z własnego wyboru.

Кляса VI. Lektura szkolna: Wypisy Tarnawskiego i Wójcika cz. I., Odprawa posłów greckich J. Kochanowskiego, Powrót posła J. U. Niemcewicza; lektura domowa: Trylogia H. Sienkiewicza, Powrót do gniazda J. I. Kraszewskiego, Placówka Prusa, Kollokacya J. Korzeniowskiego, nadto powieści, dramaty z własnego wyboru z biblioteki szkolnej.

Кляса VII. Lektura szkolna: Wypisy cz. I. (dokończenie) część II. do J. Słowackiego. W. Wallenrod i Dziady (w wyjątkach) A. Mickiewicza, Marya Malczewskiego, Sluby panieńskie Al. Fredry; lektura domowa: Ballady i romanse Ad. Mickiewicza, Listopad Rzewuskiego, Krzyżacy H. Sienkiewicza, Ludzie bezdomni S. Żerom-

skiego, Zemsta A. Fredry, nadto z własnego wyboru powieści, dramaty, komedye, rozprawy naukowe z biblioteki szkolnej.

Кляса VIII. Lektura szkolna: Kordyan J. Słowackiego, Anhelli J. Słowackiego, Nieboska komedya i Irydion Z. Krasińskiego, wyjątki z wypisów Tarnowskiego cz. II.; lektura domowa: Balladyna, Lilla Weneda, Mazepa J. Słowackiego, Quo vadis i Bez dogmatu H. Sienkiewicza, Chłopi Reymonta, i z wyboru własnego jak w klasie VII.

Нїмецка мова.

Кляса III. Байки Grimm-ів.

Кляса IV. W. Hauffs Märchen (Karawane, die Geschichte von Kalif Storch, das Märchen vom falsch. Prinzen).

Кляса V. Th. Storm: Pole Popenspäler; Porger: Moderne erzählende Prosa, зглядно W. Hauffs Märchen.

Кляса VI. Lessing: Minna von Barn.; Droste Hülshoff: Judenbuche (Manz-a); Porger: Moderne erzählende Prosa B. III., кілька оповідань Björnson-a.

Кляса VII. Goethe: Hermann und Dorothea; Porger: Moderne erzähl. Prosa B. IV. VI. VII., P. Heyse: Andrea Delfin.

Кляса VIII. Sudermann: Frau Sorge; Jensen: Karin von Schweden; Schiller: Wilhelm Tell, зглядно Goethe: Hermann u. Dorothea; G. Freytag: Journalisten.

В. Виказ перероблёного материялу в надобовязкових предметах.

1. Французска мова.

Наука французкої мови дїлила ся на 3 віддїли.

На першім віддїлї уживано підручника Дра Василя Щурата часть I. і взято читанє і виголошуванє слів у французкій мові, деклїнацию і першу конюґацию. Ученики переводили уступи з французского на руске і відповідали по французки на питаня, поміщені в книжцї.

В другім віддїлї взято цїлу правильну конюґацию. З вправ Дра Василя Щурата часть II. перероблено всї лекциї. Ученики

відповідали на свобідні питаня учителя на основі перероблених лєкций. Також подавано зміст читаних уступів.

На третім курсї взято всю неправильну конюґацию і оповідано самостійно перероблені лєкциї з підручника Др. Василя Щурата часть III, а також ведено французку конверсацию на ріжні теми.

2. Істория рідного краю.

Кляса VII. а, б.

Історию рідного краю взято до кінця XVI. ст.
Науку ведено з узглядненєм ґеоґрафії і культури,

Кляса VIII. а, б.

Історию рідного краю взято до найновійших часів.
Науку ведено з узглядненєм ґеоґрафії і культури. —

3. Стеноґрафія.

Руска стеноґрафія. 2 год. тижнево для учеників кляс V—VIII. Предмет: Азбука. Співзвукові ґрупи. Символїчне означуванє. Значники. Скорочуванє слів і речень. Парляментарний стеноґраф. Постійні вправи шкільні і домові. Порівнуванє рускої стеноґрафії з польскою.

Учено після підручника Романа Полїньского, виданя девятого, Львів 1911.

4. Сьпів.

На науку сьпіву ходило 180 учеників. Подїлено їх після голосів на 4 ґрупи. А іменно: I. Сопранів — 60, Mezzocопранів — 30, II. Альтів — 35., III. Тенорів перших — 8., других — 12., IV. Басів перших — 12., других — 8. (в тім: чотирох з повним тоном: „сонтра А.“) — 15. учеників зачало мутацию голосу.

Перероблено: I. *з теориї музики* — все до будови ґам. II. *з теориї сольового сьпіву* — уставленє голосу, правильна і хибна емісия тона, критє тона, модуляциа голосова. III. *з музики практичної*: 1) на подвійні хори, мішані з фортепяном Вербицкого „Завіщанє“, Теодора П. „Привіт Тарасови“; 2) на хори мішані a capella: Колесси „Дудка“, з народних пісень „Закувала зазуленка“ „На городї“ і ин. 3) на хори мужескі: пісні церковні: Бортнянського, Вербицкого, Лавровского, Рімскі:—Корсакова, Нанкого, Седлява і ин. — пісні сьвітскі: Лисенка, Кизими, Колесси і ин. —

В протягу року шк. уладжено: Вечерниці Шевченківскі з продукциями хоральними і сольовими. Хори брали також участь у вечері „Кружка спортового". Коротко збираючи: стан хору був у сім році дуже гарний, а причинилось до сего немало заснованє бібліотеки музичної, в якій вже тепер є досить велике число творів, бо понад 300 ч. —

5. Рисунки.

Наука відбувала ся в двох віддїлах по дві години тижнево. Фреквенция і поступ учеників вдоволяючий. —

Рисованє і мальованє мертвої натури поодиноко і в ґрупах. Начиня, овочі, цьвіти, драперії.

Рисованє (шкіцованє) живої натури: пес, голова чоловіка з живого моделю.

Рисованє мотивів архітектонїчних і пейсажевих: дерева. —

Материял уживаний при науці: олівец, уголь, фарби акварелеві, олїйні і пастелї. —

6. Руханка.

Наука відбувала ся в 10 віддїлах що тижня від понедїлка до пятниці включно, кождого дня від 5.—7. години по полудни. Кождий віддїл вправляв ся раз на тиждень.

Перероблено отсей материял, який примінювано в кождім віддїлї, від найнизшого, до найвисшого, до віку і сил учеників.

Впоряд: Ряд; звороти; черга; доступ; закруг; ходір; закруги і звороти підчас походу; лученє зворотів, доступів і закругів; похід в дружинї; уставка в чвірки.

Свобідні вправи: В основній поставі і з вихідної постави вправи рук і ніг; вправи тягарцями і лїсками; біг; вправи лїчничої руханки ґрупа V.; з учениками висших кляс кромі сего ще і вправи Міллєра.

Товарискі вправи: тяганє линви; змаганя в тягненю, суненю, підношеню і триманю.

Вправи на приладах: Вправи на кладцї, скочнї, на драбинї прямій, поземій і скісній, на жердках і линвах, на помостї, на кізлї; на кони, на дручку, на перстенях; на гойдаку і на поручах.

Забави і гри рухові: Кіт і миш; Чорний лицар; Ходи за мною; Послїдна пара; Хапко; Чорноморець; Третяк; Визивач; Біле-Чорне; Пліт; Добувач; Гилька; Пястучка; Союзняк.

IV. Теми письменних виробів

з висших кляс.

1. В руській мові.

Кляса Va.

1. Дом. до вибору: а) Літний ранок на селї. б) Літний вечір на селї. в) Богослуженє в сельскій церкві. 2. Шк. до вибору: а) Типи грецких героїв в І. піснї Ілїяди. (на основі шк. лєктури). б). Гостина Одиссея у Феаків (на основі шк. лєктури.) 3. Дом. до вибору: а) Які наслїдки для Риму мав спір патриціїв з плебеями. (на основі науки істориї). б) „З ким пристаєш, таким ся стаєш". 4. Шк. до вибору: а) Опис битви на Косовому полї. (На основі шк. лєктури). б) Основні прикмети епічної поезиї. (на основі прочитаних взорів). 5. Дом. до вибору: Вражіня з подорожи на сьвята. б) Різдвяні звичаї в рідному селї. 6. Шк. до вибору: а) Максим Беркут ратує Мирославу від нехибної смерти. б) Що закидує Захар Берут бояринови Тугарови Вовкови на громадскому судї? (обі на основі приват. лєктури „Захар Беркут" І. Франка). 7. Дом. до вибору: а) Весняні працї рільника. б). Як повстають гори? (на основі науки ґеольоґії). 8. Шк. до вибору: а) Хід гадок в Шевченковій одї до Основяненка. (на основі шк. лєктури). б) Виказати на основі читаних в школї взорів прикмети оди і гимну. 9. Дом. до вибору: а) Сьвяченє паски. (образок зі сьвят великодних). б) Великодний ранок на селї. 10) Шк. до вибору: а) Зміст і розвязка алєґориї Артемовского: „Недотепний Рябко". б). Антиґона а Ізмена. (порівнанє характерів). Обі теми на основі шк. лєктури.

Кляса Vб.

1. Дом. до вибору: а) Найкрасше вражінє з ферий. б) Село в жнива. 2. Шк. до вибору: а) Прикмети епічного стилю. б) Спір Ахіля з Аґамемноном. 3. Дом. до вибору: а) Поетичні засоби в „Слові о полку Ігоревім". б) Моя мрія. 4. Шк. а) Перша пісня Ілїади і шеста пісня Одисеї (порівнанє). б) Пташка в клїтцї. 5) Домова до вибору: а) Різдвяна ніч. б) Вдача Мирослави. 6) Дом.: а) Розбір Шевченкового стиха „Сонце заходить". б) Богатий Марко (характеристика). 7) Шк. а) „Слово Мама великоє, найкрасшоє слово". б) Виказати на примірах прикмети казки. 8. Дом.: а) Одна хвиля з Великодних сьвят. б) Чому чоловік у балцї не думав про ратунок? 9. Шк.: а) „Немає гірше як

в неволї про волю згадувать". б) Експозиция Софоклевої трагедиї „Антіґона". 10. Дом.: а) Мої почуваня на лоні природи. б) Єство комедиї

Кляса VIa.

1. Дом. до вибору: а) Сїльский цвинтар у лїтну днину. Настроєва картина. б) До школи.... Подорожні вражіня. 2. Шк. до вибору: а) Монастирі і епископскі катедри як осередки культури в старинній Руси. б) Старинна повість в українськім письменстві І. доби. Огляд. 3. Дом. до вибору: а) Снїг паде... Настроєва картина. б) Рибальска вистава у Львові. Вражіня. в) На виставі в Коломиї. Записки. 4. Шк. до вибору: а) Питома аґіоґрафія в старинній добі українського письменьства. Огляд. б) Представники висшої культури в домонґольскім періоді старинної доби українського письменства. 5. Дом. до вибору: а) Дневник крука з подорожи на полудне. б) Якому спортови віддаю ся найбільше і чому? 6. шк. шкільна до вибору: а) Слїди дружинної поезиї в книжнім письменстві старинної доби опроче Слова о полку Ігоревім. в) Памятники питомого паломничого письменства в старинній добі українського письменства. 7. дом. до вибору: а) Петро і Леся. Їх горе і радощі. (На основї Кулїшевого роману-хронїки: (Чорна Рада). б. На совганцї. Звіт. 7. шк. до вибору: Братскі школи і Києво-Могиляньска академія як найважнїйша підойма культурно-национального відродженя України в 2. половинї XVI. і 1. половинї XVII. столїтя. б) Участь української шляхти в культурно-национальній працї над відродженєм України в 2. половинї XVI. і 1. половинї XVII. столїтя. 9. дом. до вибору: а) Христос воскрес! Картинки з сїльского житя. б) Пласт. Єго цїль і значінє. 10. шк. до вибору: а) Причини занепаду культурного, национального і письменского житя в лїво-і правобережній Українї в 2. періоді середної доби українського письменства. б) Поганьский сьвітогляд в українських обрядових піснях.

Кляса VIб.

1. Дом. а) Повінь. Картина дїйсно відмічена підчас ферий. б) Прогулька в лїс підчас ферий. Звіт. 2. Шк. а) Характеристичні цїхи епічної поезиї. б) Ріжниці між народним і штучним епосом. 3. Дом. а) Трудолюбивий а лїнивий чоловік. б) Дерево образком людского житя. 4. Шк. а) Вплив візаньтийскої культури на стару Русь в домонґольскім периодї. б) Огляд старо-рускої повісти. в) Зріст середновічних міст в часї хрестоносних походів. (На

основі науки історії.) 5. Дом. а) Цьвіти і надії. (Порівнанє). б) Значінє лїса для чоловіка. 6. Дом. а) Модерні комунїкацийні средства, б) Хто будує при дорозї, має богато майстрів. 7. Шк. а) Национальний елємент в „Слові о полку Ігоревім“ б) Роля природи в „Слові о полку Ігоревім“. 8. Дом. а) Ut sementem feceris, ita metes. б) Приятель і підлестник. (Порівнанє.) 9. Шк. а) Характеристика єлино-славяньскої доби полємічної лїтератури. б) Вплив унії на розвій лїтератури в XVI. і XVII. в. 10. Шк. а) Характеристика Михайла з комедиї Карпенка-Карого п. з. „Сувта“. б) Характеристика Дашковича з повісти Івана Левицкого п. з. „Хмари“. в) Українофільство Радюка (dto).

Кляса VIв.

1. дом. до вибору: а) Чим богата молодість? б) Чим богата осїнь. 2. шк. до вибору: а) Перші староруські леґенди. б) Перші апостоли Славян. (Обі теми на підставі науки шкільної). 3. дом. до вибору: а) Причини хрестоносних походів. (На підставі науки істориї). б) Задушні днї в Перемишлї. Опис. 4. шк. до вибору: а) Стріча Гектора з Андромахою. (На підставі лєктури Іліяди.) б) Склад і характер Начальної лїтописи. (На підставі науки шкільної.) 5. дом. до вибору: а) Різдво на селї. Вражіня в довільній формі. б) Римска суспільність в I. столїтю перед Христом. (На підставі лєктури Салюстия). 6. шк. до вибору: а) Значінє „Сну Сьвятослава“... б) Значінє „Плачу Ярославни“ в „Слові о полку Ігоревім“. (На підставі науки шкільної). 7. дом. до вибору: а) Торговельне значінє Ганзи в середновічних часах. (На підставі науки істориї). б) Найважнїйші знамена реторичної штуки в першій бесїдї Ціцерона проти Катилїни. (На підставі латиньскої лєктури.) 8. шк. до вибору: а) Культурні заслуги Львівского братства в XV. ст. (На підставі науки шкільної). б) Постать полковника Шрама зглядно в) Постать Кирила Тура в Кулїшевій повісти „Чорна Рада“. (Теми б) і в) на підставі приватної лєктури). 9. дом. до вибору: а) Великдень на селї. Вражіня і почуваня. б) Погляд на розвиток мови староруских памятників уст. 11—17. (На підставі науки шкільної). в) Коли і як зачинаєть ся суперництво Габсбурґів з Бурбонами. (На підставі науки істориї). 10. шк. до вибору: а) Провідна ідея драматичного етюду „По дорозї в Казку“ (На підставі шкільної лєктури). б) Погляд на староруску поезию шкільну 17. і 18. віка. (На підставі науки шкільної). в) „Чорна Рада“ в лїтописи а в повісти Кулїша. (На підставі лєктури шкільної і приватної).

Кляса VIIa.

1. дом. до вибору: а) Гнів а буря. Порівнанє. б) Як дбаєш, так маєш. 2. шк. до вибору: а) В чім слїдна национальна закраска „Енеїди" Котляревского? б) Драматичний конфлїкт в „Наталцї Полтавцї". (Обі теми на підставі лєктури домової). 3. дом. до вибору: а) Що значить година в людскім житю? б) Вплив ґеоґрафічних відкрить на переміну економічних і торговельних відносин в Европі. (На підставі науки істориї). 4. шк. до вибору: а) Лїтературні заслуги М. Шашкевича. (На підставі науки шкільної.) б) Одисей під Схериєю. (З лєктури Одисеї). 5. дом. до вибору: а) Конкретні зображеня в поезиї. (На підставі науки пропедевтики). б) Проба лїтературної оцїнки повісти „Месть верховинця". (На підставі приватної лєктури). 6. шк. до вибору: а) Лїрична закраска Франкової поеми „Мойсей". б) З Франкової поеми „Мойсей" пояснити значінє притчі про терен. 7. дом. до вибору: а) Хосен з цїкавости. б) Схожі знамена Шевченкових поезий з першої збірки Кобзаря. (На підставі приватної лєктури). 8) шк. до вибору: а) Виказати братолюбну тенденцию Шевченкової поеми „Кавказ". б) Характеристика „Перебендї" на підставі Шевченкової поеми. (Обі теми з лєктури). 9. дом. до вибору: а) Поезия весни. б) Ne quid nimis. в) Значінє реформ в дусї сьвітлого абсолютизму 18. віка. (На підставі науки істориї). 10. шк. до вибору: а) Постать Мазепи в осьвітленю Костомарова. (На підставі лєктури моноґрафії). б) На підставі повісти Кобиляньскої „Земля" умотивувати назву твору. (Обі теми на підставі приватної лєктури). в) Творчі кличі в лїтературній „добі бурхливих поривів". (На підставі розвідки Н. Стороженка).

Кляса VIIб.

1. Дом до вибору: а) Взаємини України і Візантиї за княжої доби. (На основі науки істориї). б) Розвинути слова Шевченка: „І чужому научайтесь, И свого не цурайтесь". 2. Шк.: Книжна українська поезия в середній добі письменства. 3. Дом. до вибору: а) Як повинен ґімназист понимати свою ґідність? б) Пояснити і умотивувати слова І. Котляревского: „Де общоє добро в упадку, Покинь вітця, покинь і матку, Лети повинність ісправлят". 4. Шк. до вибору: а) Що нового внесло християнство в оборот ідей античного сьвітогляду? (На основі лєктури іст. лїт. Стороженка). б) Чому мусимо уважати Енеїду Котляревського українською поемою национальною? (На основі науки і лєктури

шкільної). 5. Дом. Вражіня з театру. 6. Шк. до вибору: а) Характеристика псевдоклясичного напряму в европейских літературах. б) Ґенеза і характер романтичного напряму в европейских літературах. (Обі теми на основі науки шкіл. і лєктури Стороженка). 7. Дом. до вибору: а) Значінє поділу праці для одиниці і суспільности. б) Що більше належить цінити в чоловіці: науку чи характер? 8. Шк. до вибору: а) Чому наш нарід в Галичині називає ся „руским" а на Україні „українським"? (Пояснити на основі лєктури моногр. Костомарова: „Дві рускі народности"). б) Почини літературного відродженя в Галичині. (На основі шк. науки). 9. Дом. до вибору: а) Характеристика хазяїна в рівнозвучній комедиї Тобилевича. (На основі прив. лєктури). б) Зовнїшні небезпеки причиною зросту могучости народу. (Виказати на примірах з істориї). 10. Шк. до вибору: а) Ідея причти про терен (На основі лєктури Франкового „Мойсея"). б) Любов до народу у „Мойсея" Франка.

Кляса VIIIa.

1. Дом. до вибору: а) Розвести і пояснити слова з Франкового „Мойсея": „Цьвіт безтямностп плодить усе колючку лиш та муки". б) Гроші а праця. 2. Шк. до вибору: а) Зіставити культурне значінє Шевченка і Кулїша. б) Провідні думки в Шевченковім „Посланію". Обі теми на підставі науки шк.) 3. Дом. до вибору: а) Розвинути слова: Exegi monumentum aere perennius. б) Наслїдки лютової революциї з року 1848. в) Наслїдки липневої революциї. Теми б) і в) на підставі науки істориї. 4. Шк. до вибору: а) Від чого залежна вдатність літературного твору? (На підставі лєктури Н. Стороженка „Істория зах.-евр. літератур). 5. дом. до вибору: а) Уява а фантазия. (Порівнанє на підставі науки пропедевтики). б) Найважнїйші знамена стилю М. Вовчка. (На підставі лєктури). 6. Шк. до вибору: Схарактеризувати на підставі приватної лєктури Федьковича а) лїричні поезиї. б) Баляди. в) Оповіданя. 7. Шк до вибору: На підставі лєктури одної з повістий Івана Левицкого виказати а) ідейну закраску повісти. б) літературну вартість. в) Дашкович а Радюк з повісти „Хмари". 8. Шк. до вибору: а) Мотиви Геростратового вчинку. На підставі поезиї Самійленка. б) Виказати літературну вартість одного з оповідань Франка із збірки „В потї чола" (вид. „Учит. Громади" в Коломиї). в) Найважнїйші знамена оповідань Мирного. (Теми б) і в) на підставі приватної лєктури).

Кляса VIIIб.

1. Дом. до вибору: а) Пояснити і ствердити примірами з лєктури або істориї правдивість слів І. Франка „Хто здобуде всї скарби землї І над все їх полюбить, Той і сам стане їхнім рабом, Скарби духа загубить“ (Мойсей). б) Ігрища в старинї, вистави, научні подорожи наших часів посередниками культурних впливів і міжнародних взаємин. 2. Шк. до вибору: а) Характеристика героїнї в „Наймичцї“ Шевченка. (На основі шкільної лєктури). б) „Перебендя“ Шевченка а „Бандурист“ Шашкевича (На основі шкільної лєктури). 3. Дом. Автономічні змаганя Українців по унії в Креві. (На основі науки істориї). 4. Шк. до вибору а) Анґлїйска драматурґія перед виступом Шекспіра. (На основі лєктури Стороженка). б) Характеристика Кулїшевої поезиї. 5. Дом.: Мої пляни на будуче. 6. Шк. до вибору: а) 60 рр. XIX. ст. на росийскій і галицкій Українї. (На основі шк. науки.) б) Характеристика украïньскої байки. (На основі шк. науки). 7. Шк. до вибору: а) Лїрика Федьковича. (На основі шк. лєктури.) б) Радість як пануючий мотив в оповіданю Федьковича: „Люба-згуба“. (На основі шк. лєктури). 8. Шк. до вибору: а) Погляд Руданьского на житє і людий в поезиях „Наука“ і „До дуба“. (На основі шк. лєктури). б) „Lex Iusephovicia“ і його наслїдки для украïньскої лїтератури. (На основі шк. науки).

2. В польскій мові.

Кляса Va.

1. Żniwa. (dom.) 2. Przyjazd p. Tadeusza do dworu soplicowskiego. (szk.) 3. Historya mapy szkolnej przez nią opowiedziana. (dom.) 4. Koleje życia Jana Bieleckiego. (szk.) 5. Kiedy przeżyłem najpiękniejszy dzień w mojem życiu? (dom.) 6. Jakie wyobrażenia o ciałach niebieskich mieli Rzymianie? (Na podstawie lektury Owidyusza). (dom.) 7. Soplicowskie stawy. (Na podst. „P. Tadeusza“ A. Mick.) (szk.) 8. W których znanych mi utworach poetyckich wyrażają poeci tęsknotę za ojczyzną? (dom.) 9. Jakie znaczenie ma opis arcyserwisu w P. Tadeuszu? (szk.) 10. Który z obrazów A. Grotgera podoba mi się najwięcej i dlaczego? (dom.)

Кляса Vб.

1. Sianożęcie. (dom.) 2. Pierwsze kroki p. Tadeusza w Soplicowie. (szk.) 3. Historya ławki szkolnej przez nią opowiedziana. (dom.) 4. Jak zginął stolnik Horeszko? (szk.) 5. Która nowella

z przeczytanych w tym roku podobała mi się najlepiej i dlaczego? (dom) 6. Publiusz Owidyusz Naso w świetle swojej elegii: „De vita sua.“ (dom.). 7. Bitwa z Moskalami w dworze soplicowskim. (szk.) 8. W których znanych mi utworach prozaicznych wyrażają autorowie tęsknotę za ojczyzną? (dom.). 9. Zaręczyny Tadeusza ze Zosią. (Na podstawie „Pana Tadeusza“ A. Mickiewicza (szk.) 10. Który z obrazów J. Matejki podoba mi się najwięcej i dlaczego? (dom.)

Klasa VIa.

1. Krążenie wody w przyrodzie (dom.) 2. O utworach satyrycznych M. Reya. (szk.) 3. Która pocztówka podobała mi się najlepiej i dlaczego? (dom.) 4. Na czem polega genialność A. Frycza Modrzewskiego? (szk.) 5. Wątek powieściowy dowolnej powieści historycznej J. I. Kraszewskiego. (dom.) 6. Stosunki w Rzymie za konsulatu M. T. Cicerona. (Na podstawie Bellum Catilinae Sallust. (dom.) 7. Jak pojmuje ks. Piotr Skarga miłość ojczyzny? (szk.) 8. Do wyboru: Oblężenie Zbaraża, Częstochowy lub Kamieńca Podolskiego (Na podstawie tryiogii H. Sienkiewicza.) (dom.) 9. Która bajka J. Krasickiego podoba mi się najwięcej i dlaczego? (szk.) 10. Lato i jego przyjemności. (dom.)

Кляса VIб.

1. Drzewo, jego użytek i znaczenie. (dom.) 2. Reyowski ideał szlachcica, ziemianina. (szk.) 3. Katedra ruska w Przemyślu. (dom.) 4. Mikołaj Rey i Łukasz Górnicki jako pisarze. (szk.) 5. Wątek powieściowy dowolnej powieści hist. J. I. Kraszewskiego. (dom.) 6. San. (dom.) 7. Przebieg rady trojańskiej w „Odprawie posłów greckich“ J. Kochanowskiego. (szk.) 8. Do wyboru: a) Bitwa pod Grunwaldem, b.) Jurand ze Spychowa i jego koleje życia, c) Danusia a Jagienka. (Porównanie) (Na podstawie „Krzyżaków“ H. Sienkiewicza.) 9. Który z drobnych wierszy Fr. D. Kniaźnina podobał mi się najwięcej i dlaczego? (szk.) 10. Nasze krajobrazy w miesiącu czerwcu. (dom.)

Кляса VIв.

1. Szkoła a ogród (dom,) 2. Znaczenie M. Reya w literaturze polskiej (szk.) 3. Z przechadzek po Przemyślu (dom.) 4. „Żywot człowieka poczciwego“ M. Reya, a „Dworzanin“ Ł. Górnickiego. (szk.) 5. Wątek powieściowy dowolnej powieści historycznej J. I. Kraszewskiego. (dom.) 6. Zamek przemyski. (dom.) 7. Antenor jako ideał dobrego obywatela. (Podług „Odprawy posłów greckich“

J. Kochanowskiego.) (szk.) 8. Do wyboru: a.) Jakie śmieszności szlachty polskiej w pierwszej połowie XIX. w. wyśmiewa w „Kollokacyi“ J. Korzeniowski). (dom.) b. Charakterystyka dowolnej postaci w Kollokacyi. c.) Francuskie wychowanie w Polsce w pierwszej połowie XIX. w. podług Kollokacyi J. Korz. (dom.) 9. Który z drobnych utworów Fr. Karpińskiego podobał mi się najlepiej i dlaczego? (szk.) 10. Wspomnienia z ostatniej mojej wycieczki. (dom.)

Kляса VIIa.

1. „I ten szczęśliwy, kto padł wśród zawodu, jeżeli poległem ciałem dał innym szczebel do sławy grodu“ (dom.) 2. Jakie znaczenie w literaturze polskiej ma „Pierwiosnek“ A. Mickiewicza? (szk.) 3. Wjazd B. Chmielnickiego do Kijowa. (Podług obrazu M. Iwasiuka.) (dom.) 4. Jak zapatruje się J. P. Woronicz na losy Polski? (szk.) 5. Krzyżacy w literaturze i sztuce polskiej (dom.) 6. „Pares cum paribus facillime congregantur“ (M. T. Cicero: Cato Maior. (dom.) 7. Jak zapatruje się A. Mickiewicz na losy Polski? (szk.) 8. Jak pojmuje stanowisko poety Adam Mickiewicz, a jak Bohdan Zaleski? (dom.) 9. Osnowa dowolnej komedyi Al. Fredry (szk.) 10. Moje plany na wakacye.

Kляса VIIб.

1) „Dzieckiem w kolebce kto łeb urwał hydrze, ten młody zdusi centaury, piekłu ofiarę wydrze, do nieba pójdzie po laury“ (dom.) 2. Jakie znaczenie w literaturze polskiej ma wiersz: „Romantyczność“ A. Mickiewicza? (szk.) 3. „Ładem domy i narody słyną, Bez niego domy i narody giną“. (A. Mickiewicz.) (dom.) 4. Stanowisko Fr. Morawskiego w literaturze polskiej (szk.) 5. Stosunek pieśni o Wilii do całego Konrada Wallenroda. (dom.) 6. Życie mieszczańskie w Niemczech pod koniec 18. w. (Podług Hermann und Dorotea v. Goethe (dom.) 7. Widzenie ks. Piotra w III. część Dziadow. (szk.) 8. Czy i jakie podobieństwo zachodzi między postaciami z „Zemsty“ Al. Fredry a „Pana Tadeusza“ Ad. Mickiewicza? 9. Która duma lub dumka Zaleskiego podoba mi się najwięcej i dlaczego? (szk.) 10. Czem jest poezya dla ludzi i narodów? (dom.)

Kляса VIIIa.

1. O najważniejszych zjawiskach meteorologicznych w przyrodzie. (dom.) 2. Która postać z utworów J. Słowackiego podoba mi się najlepiej i dlaczego? (szk.) 3. „Nie czas żałować róż, gdy

płoną lasy". (Jul. Słowacki). 4. Martyrologia Polaków na Sybirze. (podług „Anhellego" J. Słow. (szk.) 5. Ocena literacka dowolnej powieści polskiej w tym roku przeczytanej. (dom.) 6. Moje wrażenia z występów ruskiego tęatru w Przemyślu. (dom.) 7. Mowa na dowolnie wybrany temat. (szk.) 8. Przegląd moich wiadomości nabytych w gimnazyum z zakresu literatury polskiej. (dom.)

Кляса VIIIб.

1. „Czyń każdy w swoim kątku, co każe duch Boży a całość sama się złoży. (dom.) 2. Przewodnia idea w „Kordyanie" J. Słowackiego. (szk.) 3. Czy i o ile ma racyę Heraklitowe: „*Πάντα ῥεῖ*"? (dom.) 4. Jakie mają znaczenie harfy Derwida? (szk.) 5. Ocena literacka dowolnej powieści polskiej w tym roku przeczytanej? (dom.) 6. Moje wrażenia z występów teatru ruskiego w Przemyślu. (dom.) 7. Mowa na dowolnie wybrany temat. (szk.) 8. Przegląd moich wiadomości nabytych w gimnazyum z zakresu literatury polskiej. (dom.)

З. В нїмецкій мові.

Кляса Va.

1. Шк.: Welche Hindernisse muß Möros auf dem Rückwege nach Syrakus überwinden. 2. Шк.: Wie wurde der Schuhmacher aus seiner Not gerettet? (Auf Grund der Schullektüre.) 3. Дом.: a) Ein Spaziergang im Herbst. b) Das Begräbnis eines verdienten Mannes. 4. Шк.: a) Johanna Sebus von J. W. Goethe. (Gedankengang., b) Wie hat die Königin von dem Tode ihrer Tochter erfahren? (Auf Grund der Schullektüre.) 5. Шк.: a) Das Schicksal der Spitzin (Auf Grund der Erzählung „Die Spitzin" von Marie von Ebner-Eschenbach.) b) Wie hat Provi bitten gelernt? (dtto) 6) Дом: Wie habe ich die Weihnachten zugebracht. (In Briefform.) 7. Шк.: War die Schadenfreude der Kollegen des Dorns Hanekamp gerechtfertigt, oder nicht? (Auf Grund der Schullektüre). 8. Шк.: Wer hat die Mörder des Sängers Ibykus verraten? 9. Дом: a) Heute halte ich es in der Schule schier nicht aus. b) Die ersten Frühlingsboten. 10. Шк.: a) Rudolfs Frömmigkeit. (Nach Schillers Romance: „Der Graf von Habsburg.") b) Die Tat des Grafen nach der Darstellung des Sängers. (dtto.) 11. Шк.: a) Der Handschuh von Fr. von Schiller. (Eine Erzählung des Vorfalls.) b) „Der Handschuh" und der Taucher" (Ein Vergleich.) 12. Дом.: Der Ostersonntag auf dem Lande. 13. Шк.: Der Kaiser erzählt, wie er den Grafen von Limburg für sich gewann.

Кляса Vб.

1. Antigones Selbstaufopferung für ihren Bruder. (Ödipus und sein Geschlecht) шк. 2. Wie rächte Orest den Tod seines Vaters? (Das Geschlecht des Tantalos.) дом. 3. Erlebnisse des Kalifen in Storchengestalt (Kalif Storch.) шк. 4. Labakans Entlarvung (Das Märchen vom falschen Prinzen von Hauff.) шк. 5. Die Entdeckung der Mordtat des Königs im Bechsteinschen Märchen „Das klagende Lied." шк. 6. „Der Prozeß" von Gellert (vom Dorfpfarrer erzählt.) шк. 7. Gemeinsamkeit der Motive in den Gedichten „Johanna Sebus" von Goethe und „Nis Randers" von O. Ernst. дом. 8. Erlebnisse eines Bauernknaben auf seiner ersten Eisenbahnfahrt („Als ich das erstemal mit dem Dampfwagen fuhr" von Rosegger) шк. 9. Wie sah es in einem römischen Zirkus aus? („Ein gladiatorenkampf und eine Tierhetze in der Arena zu Pompei" von Th. Simons). дом. 10. Das Komische Motiv in der Erzählung „der Friedensrichter" von W. Fischer. шк. 11. Kurgefaßte Inhaltsangabe des Märchens „Das Wasser der Jugend" von Baumbach. шк. 12. Orbasans Rolle im Hauffschen Märchen „Die Errettung Fatmes" шк. 13. Andreas Hofers Gefangennahme und Tod („Andreas Hofer" von Rosegger.) дом. 14. Mucks Befreiung aus dem Kerker („Die Geschichte vom kleinen Muck von Hauff.) шк.

Кляса VIa.

1. Die Darstellung in Björnsons Erzählung der „Vater". шк. 2. До вибору: a) Das Volk in Schillers „Kampf mit dem Drachen" шк. b) Der innere Kampf des Ritters in Schillers „Kampf mit dem Drachen" шк. 3) Die Eigenschaften des Reineke Fuchs. шк. 4. Die innere Umwandlung der Hauptperson in H. Villingers Erzählung „Ungleiche Kameraden". шк. 5. Die Kinderszenen in H. Villingers Erzählung „Der Töpfer von Kandern." шк. 6. Das Individuelle und das Typische in „Reineke Fuchs". шк. 7. Die Schlußszenen in H. Villingers Erzählungen „Die Karrenschieber" und der „Töpfer von Kandern". шк. 8. До вибору: a) Das Dornröschenmotiv in Uhlands „das Glück von Edenhall" шк. b) Kurzgefaßte Inhaltsangabe der Uhlandschen Ballade „Das Glück von Edenhall. шк. 9. Mops in Wildenbruchs Erzählung das „Orakel" шк. 10. до вибору: a) Das Orpheusmotiv in der „Gudrun". шк. b) Horand, Frute und Wate. (Auf Grund des Gudrunepos. шк. 11. a) Das Motiv der Entführung in der „Gudrun." шк. b) Das Motiv der Werbung in der „Gudrun". шк. c) Das Vogelmotiv in der „Gudrun" und in R. Wagners „Siegfried."

12. До вибору: a) Das Motiv der Treue in der „Gudrun". шк. b) Kriemhild und Gudrun. шк. 13. До вибору: a) der Gedankengang in Schillers „Hektors Abschied". шк, b) Hektors Abschied bei Schiller und bei Homer. шк. 14. Das Grundmotiv in den Erzählungen „Krambambuli" und „die Spitzin" von M. v. Ebner- Eschenbach." шк.

Кляса VIб.

1. Lipps Lebenslauf („Freund Lipp" von Baumbach). шк. 2. Die Rolle des Gelben in der Erzählung „Krambambuli" von M. Ebner Eschenbach. дом. 3. Isidor Scharnagel erzählt einem seiner Bekannten sein nächtliches Abenteuer („Der Nachtwächter von Eschenreut. von J. Wichner). шк. 4. Brunhildens Tod. шк. 5. Mopsens Charakterbild in der Erzählung „Das Orakel von Wildenbruch. дом. 6. Friedrich Mergels Schuld und Sühne („Die Judenbuche" von Droste-Hülshoff.) шк. 7. Die Hauptpersonen in der Gudrunsage (Versuch einer Charakteristik.) дом. 8. Stephans Erlebnisse mit dem ererbten Esel („Der Eseltrieb" von Rosegger.) шк. 9. Geritha und Doktor Merula in der Erzählung „Johannissegen von E. Muellenbach. шк. 10. Inhalt und Grundidee der Erzählung „Das Geheimnis der Mischung" von Ganghofer. шк. 11. Das gegenseitige Verhältnis zwischen den beiden Hauptpersonen in der Erzählung „Ungleiche Kameraden" von H. Villinger. дом. 12. Hannabeins Bekehrung in der Erzählung „Die Glücksuhr von Wölfis" von M. Bülow. шк. 13. Das komische Motiv in der Erzählung „St. Huberti Wunder" von R. Baumbach. шк. 14. Parcivals Lebenslauf kurz dargestellt („Die Gralsage" nach L. Uhland.") шк.

Кляса VIв.

1. Ein Ausflug während der Ferien. дом. 2. Gudruns Not und ihre Erlösung. шк. 3. Das Wasser im Dienste des Menschen. дом. 4. Das Motiv der schlafenden Jungfrau in der Sigurdsage und im Dornröschen. шк. 5. Reinekes Schuld und Sühne. шк. 6. Das Abenteuer des Nachtwächters von Eschenreut. шк. 7. Aus welchen Motiven entschliesst sich der Johanniterritter zum Kampfe mit dem Drachen? шк. 8. Welches Bild entwirft uns Schiller von dem Johanniterritter in seinem Gedichte „Der Kampf mit dem Drachen? шк. 9. Gute Bücher sind gute Freunde. дом. 10. Charakteristik des Grafen von Edenhall. шк. 11. Schuld und Sühne des „Gelben" in der Erzählung „Krambambuli" von Ebner Eschenbach. шк. 12. Was treibt die Menschen in die Ferne? дом. 13. Die Bekanntschaft des

Dichters mit dem armen Spielmann. шк. 14. Des armen Spielmanns Lebensende. шк.

Кляса VIIa.

1. Siegfrieds Anteil an der Entwickelung der Handlung im I. Teil des Nibelungenliedes. шк. 2. Die Exposition in Goethes „Hermann und Dorothea". шк. 3. Der Apotheker und der Pfarrer. Zwei Charakterbilder. (Nach Goethes „Hermann und Dorothea") шк. 5. Warum wird Friedrich Meigel ein Mörder (Auf Grund der „Judenbuche" von A. v. Droste-Hülshoff.) шк. 6. Die Vorgeschichte in T. Storms „die Söhne des Senators". шк. 7. до вибору: a) Warum geht der Fischer zugrunde? шк. b) Die Darstellung in Goethes „Fischer". шк. 8. до вибору: a) Der erste Konflikt in Goethes „Hermann und Dorothea". шк. b) Ruhe und Bewegung in Goethes „Hermann und Dorothea. шк. 9. Das tragische Motiv in A. Sterns „Die Flut des Lebens" шк. 10. Die praktische Verwertung der Lessingschen Laokoontheorie in Goethes „Hermann und Dorothea" шк.

Кляса VIIб.

1. Mein bisheriger Lebens- und Bildungsgang. дом. 2. Hermanns Anteil an dem Schicksale der Vertriebenen. шк. 3. Gedanken bei der Leichenfeier eines bedeutenden Mannes und Patrioten. дом. 4. Luthers Verdienste um die deutsche Sprache und Literatur. шк. 5. Die Motive in Bürgers „Lenore" und in ähnlichen slavischen Balladen. дом. 6. Albrecht von Wallenstein und Bohdan Chmelnyckyj. (eine Parallelle). дом. 7. Das heilige Abendmahl von Leonardo da Vinci (nach eigener Anschauung). шк. 8. Die Entwicklung des deutschen Dramas. дом. 9. Welche Scenen aus dem Niebelungenliede veranschaulichen die in der Klasse hängenden Bilder? шк. 10. Aeneas in der Unterwelt. (nach Vergils Aeneis) дом.

Кляса VIIIa.

1. Thorbjörns Streit mit Knud („Synnöwe Solbakken" von Björnsterne-Björnson) шк. 2. Die Merkmale echter Bildung. („Was ist Bildung" von Paulsen.) дом. 3. Die novellistischen Motive in Goethes „Novelle." шк. 4. Der Pfarrer und der Apotheker unter den Vertriebenen („Hermann und Dorothea von Goethe) шк. 5. Wie scheidet Lessing das Gebiet der Poesie von dem der Malerei („Laokoon"). шк. 6. Exposition zum Shakespeareschen Macbeth. шк, 7. Reinhards Persönlichkeit in der Erzählung Immensee von Th. Storm. дом. 8. Der Lotsenkommandeur. Ein Charakterbild auf Grund der gln. Erzählung von Wilbrandt.

Кляса VIIIб.

1. Der erste Konflikt in dem Lustspiel „Die Journalisten" von G. Freytag. шк. 2. Welche Bedeutung haben die Wunder in der Kleistschen Legende „Die heilige Cäcilie" für den weiteren Verlauf der Handlung? шк. 3. Dorotheas Persönlichkeit (Hermann und Dorothea von Goethe) дом. 4. Durch welche Gräueltaten machten sich die kaiserlichen Vögte bei der schweizerichen Landbevölkerung verhaßt? („Wilhelm Tell" von Schiller.) шк. 5. Wie verschärft sich der Konflikt zwischen dem Obersten und Dr. Oldendorf („Die Journalisten" von G. Freytag.) шк. 6. Tells Meisterschaft. („Wilhelm Tell" von Schiller) шк. 7. Spielhagens Theorie über das Schaffen der Dichter (auf Grund der Schull.) шк. 8. Kurzgefaßte Inhaltsangabe der Erzählung „Das Fest zu Kenelwort" von L. Tieck. шк.

V. Наукові середники.

1. Книжки закуплені до учительскої бібліотеки.

A. Arendt: Technik der anorganischen Experimentalchemie. — Бородицкій В. Общій Курсъ русской граматики. — Vondrak W. Vergleichende slavische Grammatik. — Vondrak Altkirchenslavische Grammatik. — Возняк М. Писання Маркіяна Шашкевича. — Volkmann. Wykształcenie artystyczne. — Witkowski A. Zasady fizyki. Hegi Gustaw. Illustrierte Flora von Mitteleuropa. — Elsner E. Prinzipien der Literaturwissenschaft. — Elssner K. Aufgaben für Zeichnen und Werktätigkeit. — Ягичь В. Енциклопедія славянской филологии —Jagič V.: Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache. — James Jarosch J Methodik des Unterrichtes in der dardarstellenden Geometrie. — Jerusalem W. Die Aufgaben des Lehrers an höheren Schulen. — Jerusalem W. Lehrbuch der Psychologie. — Кобилянський Ю.: Латинсько-Український словар. — Libinski H. Jak czytać austryackie mapy wojskowe. — Lipiński W. Z dziejów Ukrainy. Löwenhardt: Leifaden für die chemischen Schülerübungen. — Müllner J. Methodik des geographischen Unterrichts. — Murko M. Geschichte der älteren südslavischen Litteraturen. — Niederle L. Slovansky Svet. — Ohmann O. Die Verhütung von Unfällen im chemischen und physikalischen Unterricht. — Pasaurek G. Guter und schlechter Geschmack im Kunstgewerbe. — Paulsen Fr. Pädagogik. Paulsen Fr. Aus meinem Leben. — Ribot T. Psychologie der Gefühle. — Rosenberg K. Experimentierbuch für den Unterricht in

der Naturlehre. — Siegel C. Methodik des Unterrichts in der philosophischen Propädeutik. — Сиповскій В. Исторія русской словесности. — Соболевскій А. Лекціи по исторіи русскаго язика. — Frick D. Physikalische Technik. — Шевченко Т. Малюнки.

Б). Видавництва Краківської Академії наук.

(даром).

Wieszczyckiego z Wieszczyc Adryana sielanki albo pieśni. Wyd. S. Rachwał. Horodyski W. Bronisław Trentowski. Zachorowski S. Rozwój i ustrój kapituł polskich w wielkach średnich. Jabłonowski A. Historya Rusi południowej do upadku Rzeczypospolitej polskiej. Janczara pamiętniki. Wyd. J. Łoś. Kirkor-Kiedroniowa Z. Włościanie i ich sprawa. Rybarski R. Nauka o podmiocie gospodarstwa społecznego. Skibiński M. Europa a Polska w dobie wojny o sukcesyę austryacką. Tretiak J. Piotr Skarga.

Рівнож одержує бібліотека даром періодичні виданя Академії.

Від проф. Прислопского: Bartunek J. Wskazówki do szczęśliwego życia. Madeyski E. Nauka gimnastyki szkolnej. Pruvodce sbirkami Musea Kralovstwi Ceskoho w Praze. Poliński R. Nauka stenografii. Rostafiński J. O pamięci. — Від п. Мосєвича: Neumayr M. Erdgeschichte. Twain M. Humoristische Schriften.

В) *Часописи*: Дзвін. — Записки наукового українського товариства у Київі. — Записки наукового товариства імени Шевченка у Львові. — Літературно-науковий Вістник. — Наша школа. — Світло. — Сяйво. — Українська хата. — Учитель. — Kwartalnik historyczny. — Kosmos. — Książka. — Missye katolickie. — Muzeum. — Przewodnik naukowy i literacki. — Przewodnik bibliograficzny. — Czasopismo pedagogiczne. — Naš smer. Kartographische und Schulgeographische Zeitschrift. — Lehrproben und Lehrgänge aus der Praxis der höheren Lehranstalten — Die neue Rundschau. — Neue Jahrbücher für das klassiche Altertum. — Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. — Zeitschrift für mathematischen und naturwissenschaftlichen Unterricht. — Zeitschrift für den physikalischen und chemischen Unterricht. — Zeitschrift für Zeichen- und Kunstunterricht. — Zeitschrift für österreichische Volkskunde.

2. Бібліотека учеників.

А) *Руска бібліотека:* Алчевська: Вишневий цьвіт (2. прим.). — Винниченко: Краса і сила (2. прим.). — Воробкевич: Твори т. I.

і II. (по 2 прим.) — Вороний: Лїричні поезиї (2 прим.) — Галичанка: Вражіня з дороги. — Глїбів, Климкович: Твори. (Руска письменність) (2 прим.) — Грінченко: Соняшний промінь і На роздоріжжю (по 5 прим.) — Грушевський Історія України (6 прим.) — Заревич: Хлопска дитина. — Коваленко Жарти життя. — Ковалїв: Похресник (2 пр.) В остатній лавці (3 прим.) Щаслива бабуня (3 прим.), Писанка (3 прим.), Чародійна скрипка (3 прим.) — Кониський: Грішники (2 прим.), Непримирена (2 прим.) — Котляревський: Твори вид. Рускої письменности (4 прим.), Твори вид. Ефремова (2 прим.) — Кропивницкий: Збірник творів І. 2 прим.) Коцюбиньский: В путах шайтана (2 прим.), Поєдинок (2 прим.), По людскому (2 прим.), У грішний сьвіт (2 прим.) — Левицкий — Нечуй: Над чорним морем (4 прим.), Нові повісти і оповіданя т. VII. (2 прим.) — Леся Украінка: Твори т. І. (4 прим.) — Маковей: Житєпис Федьковича (5 прим.), Оповіданя, Пустельник з Путни (2 прим.) — Маркович: По степах та хуторах (3 прим.) — Мирний: Лихі люди (2 прим.) — Олесь: Книжка трета (2 прим.) — Осадчий: На границї XX. столїтя т. II. (2 прим.) — Свидницький: Люборацькі (4 прим.) — Стороженко: Історія західн. евр. літератур. — Тесленко: Страчене життя (4 прим.) — Тобилевич: Хазяїн (5 прим.) — Драми і комедиї т. II. (5 прим.) Філяньский: Calendarium (2 прим.) — Франко: Учитель, (5 прим.) — Цеглиньский: Кара совісти (2 прим.), — Чайківский: Своїми силами (2 прим.) — Черкасенко: В старім гнїздї (2 прим.) — Жарти життя (2 прим.) — Чупринка: Огнецьвіт, Метеор, Ураган, Сон — трава, Білий гарт, Контрасти. — Шашкевич: Твори вид. Рускої письменности (3 прим.) — Шекспір: Антонїй і Клєопатра, Коріолян — Ярошиньска: Перекінчики.

Б) *Нїмецка бібліотека:* Anzengruber L.: Der Erbonkel und andere Geschichten (2 пр.) — Bunte Bücher B. I. II. III. (по 1 пр.) — Dr O. Dähnhardt: Naturgeschichtliche Volksmärchen (1 пр.) — von Ebner - Eschenbach Marie: Die Freiherren von Gemperlein (5 пр.) — Halm Fr.: Die Marzipanliese (3 пр.) — Hauff W.: Das Bild des Kaisers (3 пр.) — Hennigsen: Erzählungen neuerer deutschen Dichter B. I.-III. (по 1 пр.) — Keller Gottfried: Die drei gerechten Kammacher (3 пр.) — Ludwig O.: Der Erbförster (1 пр.) — Laube H.: Die Karlsschüler (1 пр.) — Lion A. Dr: Jungdeutschlands Pfadfinderbuch (1 пр.) — Meyer Conr. Ferd.: Jürg Jenatsch (1пр.) — Müller Emil: Eine Sammlung der besten Scherzmärchen (1 пр.) — Porger G. Dr: Moderne erzählende Prosa (15 пр.) — Riehl W. H.:

Aus der Ecke (1 пр.) — Stifter Ad.: Bergkristall (2 пр.) — Schmitthenner Adolf: Aus Geschichte und Leben (3 пр.)— Tiecks Märchen (1 пр.) — Wicher Ernst: Der Wilddieb (5 прим.). Wildbrandt Adolf: Novellen aus der Heimat — (3 пр.) von Wildenbruch Ernst: Das edle Blut (2 пр.) — Vogel Rud.: Frau Märe (1 пр.).

B) *Польска бібліотека:* Korzeniowski: Kollokacya (5 пр.) — Kraszewski: Powrót do gniazda (5 пр. — Piekarski: Kraszewski (1 пр.) — Mazanowski: Piotr Skarga (1 пр.) — Rzewuski: Listopad I. II. (5 пр.) — Rydel: Zaczarowane koło (5 пр.) Sienkiewicz H.: Quo vadis (5 пр.), Krzyżacy (5 пр.) — Żeromski: Popioły (3 пр.) Ludzie bezdomni (3 пр.)

Дарував директор А. Алиськевич Dzieci Bolesława Prusa.

3. Природничий ґабінет.

Стінні таблиці (Schmeil — Renntiere) 4 прим. — Модель росички (Drosera), — окунь — шаран — лин — щупак (всі сухі препарати) — полоскун — червона ара — тхір в борбі з куркою Горностай з снїжкою — гупало — пелїкан (всі моделї випхані) — Ґрупа колібрів з гнїздом (ошклене). Загальне число предметів (не числячи скількости поодиноких оказів в деяких предметах) виносить 444.

4 Історично-ґеоґрафічний ґабінет.

Brunelik: Belgien, Niederlande, Lunenburg. — Hemleb: Nord-Amerika (phys. pol.), Süd-Amerika phys. pol.) — Goebler: Frankreich (phys.), Deutsches Reich, Europa (phys.) — Івасюк: Вїзд Б. Хмельницкого до Києва. — Leeder: Wandkarte der Alpen. — Niederle: Narodopisná mapa Slovanstwa (8 прим.) — Olszewski: Mapa górniczo-przemysłowa Galicyi. — Ottosen: Dänemark. — Falks: Induktionsglobus, Tellurium. — Umgebungs-karte von Przemyśl (30 прим.) — Wandtafel z. Einführung in d. Kartenverständn s.

Загальне число предметів (не числячи скількости поодиноких примірників) виносить 350.

5 Фізикальний ґабінет.

А) Звичайна дотация: Заплачено другу рату за фотоґрафічний апарат і закуплено більшу скількість шкляних посудин до досьвідів в хемії около 196, решту з'ужито на закупно хемікалій і на поправу деяких приладів.

Б) З надзвичайної дотациї ц. к. Мінїстерства Просьвіти закуплено: (стояк Edelmann'a з додатками; бігунову вагу; алюмінїовий

електрометр Grimsehl'a з додатками, звено Kolber'a до оказаня внутрішного опору; акумулятор до демонстрації; цівковий ґальванометер; місток Wheatston'a; 3 прилади Hofmann'a до виказаня законів Faraday'a; прилад до ґальванопластики; прилад до виказаня діланя перехресних токів; рурку Holtz'a; електротермічний прилад Schumann'a, 2 кондуктори Weinhold'a; фляшку Laner'o; прилад до виказаня ріжниць потенциялу (Höfler); переривач Wenelt'a; дошку до досьвідів з ртутею; щипці до ртути; прасу до чищеня ртути; 2 шрубки Holtz'a; 4 звена Hellesen'a: 13 опорів; комулятор тока.

З попередних літ було в ґабінеті 364 приладів (не числячи поодиноких оказів в деяких предметах і шклянних посудин до хемічних досьвідів).

6. Рисунковий ґабінет.

В сім шк. році закуплено 52 рисункових моделів. Загальне число предметів (не числячи скількости поодиноких примірників і частин) виносить: 175.

7. Середники до науки математики і ґеометриї.

В сім році шк. закуплено 10 цирклів до таблиць, 10 кутомірів і 10 трикутників.

Загальне число предметів виносить 58.

8. Середники до науки музики і сьпіву.

Закуплено в сім шк. році 270 музичних творів; в тім 210 українських а 60 чужих. Загальне число 363.

9. Підручна бібліотека Директора:

В сім шк. році прибуло 8 нових підручників. Разом всіх книжок 108.

VI. Важнійші розпорядки шкільних властий.

1. Рада Шк. Кр. дозволила рескр. з 26. грудня 1912 Ч. 22314/IV, щоби в школах, котрі обходять гр. кат. торжества,

увільнювано молодїж дня 18. сїчня яко навечерє Богоявленія (Йордану) від шкільної науки *о год. 11ій* так, щоби могла взяти участь в торжестві водосьвятія.

2. Мінїстерство Вір. і Пр. пригадує рескр. з 4. грудня 1912 Ч. 41960, що при *надзвичайних іспитах для практичних цїлий* належить поступати з такою самою беззглядною точностию, як єї нормують шкільні приписи для вступних іспитів (рескр. Ради Шк. Кр. з 31. грудня 1912 Ч. 21913/IV).

3. Рада Шк. Кр. пригадує рескр. з 30. вересня 1912 Ч. 16788/IV дотичні приписи *в дїлї клясифікованя* з 11. червня 1908, з орґанїзацийного начерку §. 73 і розпорядок Мінїстерства Вір. і Пр. з 24. лютого 1873, особливо в дїлї *непризнаваня дозволу на повторний іспит* по фериях з одного предмету ученикам, які були виказувані на всїх конференциях з 6—8 предметів і в дїлї непредкладаня Радї Шк. Кр. подань о дозвіл на повторний іспит ученикам, які мимо лихих поступів, невідповідного поведеня, малої пильности і неправильного ходженя до школи одержали при кінци року недостаточний поступ тільки з одного предмету.

4. Рада Шк. Кр, пригадує рескриптом з 10. мая 1912 Ч. 9102/IV розпорядок Мінїстерства Вір. і Пр. з 6. жовтня 1878 Ч. 13510 в дїлї *недопусканя по фериях до вступного іспиту до висшої кляси сих учеників, що виступили по дни 15. мая* а се тому, що суд учителїв о поступах ученика і єго уздібненю або зрілости до слїдуючої кляси повинен бути по дни 15. мая вповнї вироблений, отже сьвідоцтво відходу по 15. мая заступає річне сьвідоцтво і заключає загальний степень поступу ученика.

5. Рада Шк. Кр. доповняє рескриптом з 26. лютого 1913 Ч. 2845/IV. розпорядок Мінїстерства Вір. і Пр. з 5. сїчня 1912 Ч. 42833 в дїлї *науки ґеоґрафії в I. півроцї VI. кляси* а се в тім напрямі, що з огляду на викінченє сего предмету яко самостійного (подібно як мінеральоґії в I. півроцї Voї кляси) ученики, які одержали за I. *піврік з ґеоґрафії недостаточний поступ,* мають здавати з сего предмету в перших шістьох тижнях II. півроку *повторний іспит* а на случай некорисного висліду можуть на основі ухвали клясової конференциї і за згодою директора повторити сей їспит ще раз в часї промоцийних іспитів; услівієм такого дозволу є добрий поступ ученика у всїх инших предметах і єго загальна дозрілість до висшої кляси.

6. Рада Шк. Кр. зарядила рескриптом з 30. падолиста 1912 Ч. 21311/IV *зменшене числа нїмецких задач* в слїдуючім вимірі: в I. кл. мають бути місячно 2 шкільні задачі, з тих на кождий

півріч 3 диктати; в II. кл. 2 задачі на місяць, на переміну шкільні і домові; в клясах III—VI що три тижні одна задача, на переміну шкільна і домова; в клясах VII. і VIII. що місяць одна задача, на переміну шкільна і домова. Через сю редукцию повинен зискати учитель богато на часї і мати спроможність, вести успішно і інтензивно *устні вправи в конверсациї*. Крім сих задач, котрі учитель старанно поправляє і оцїнює (Prüfungsarbeiten), поручає Рада Шк. Кр. звернути пильну увагу на часті вправи (Übungsarbeiten), які ученики вписують до препараций принагідно в школї і вдома. Учитель контролює сї короткі, але щоденні вправи в цїли пояснення ученикам правил нїмецкої мови і запевненя їм більшої вправи в письменнім висловлюваню гадок.

7. Рада Шк. Кр. поручає рескр. з 31. грудня 1912 Ч. 14517/IV *не приймати* безуслівно учеників при головних а також пізнїйших вписах протягом року на основі вступних іспитів, вкінци також на случай переходу ученика з иншого заведення *без предложеня доказів защіпленої віспи*, зглядно ревакционациї.

8. Рада Шк. Кр. пригадує рескриптом з 15. цьвітня 1913 Ч. 14173/IV тамтогорічний рескрипт з 26. мая Ч. 8689 в дїлї твореня *вакацийних осель* більших і менших розмірів, особливо в дїлї розміщуваня убогих а анемічних або ослаблених учеників *в гостинних домах, по селах* (у сьвященників, властителїв і посесорів дібр, заможних селян тощо) на час великих лїтних ферий під услівієм, що вибрані ученики будуть в сїй гостинї поводити ся під кождім оглядом взірцево і помагати муть своїм господарям охочо в поли чи огородї та в сей спосіб окажуть їм вдячність і прихильність.

9. Рада Шк. Кр. поручає рескриптом з 9. цьвітня 1913 Ч. 6024/IV уладити від вересня 1913 *окрему рисункову салю*, подбати ще більше о потрібні наукові середники, книжки і часописи з области штуки і рисунків та узглядняти більше як доси питомі *национальні мотиви і прикраси*.

10. Рада Шк. Кр. поручає рескр. з 22. марта 1913 Ч. 4631/IV книжку Теннера Юлїяна „Technika żywego słowa“ до библїотек середних шкіл.

11. Рада Шк. Кр. поручає рескр. з 30. цьвітня 1913 Ч. 5155/IV четверте виданє помічної книжки: Franciszek Terlikowski, Życie publiczne, prywatne i umysłowe starożytnych Greków i Rzymian, (цїна 4 К. 80 с.).

12. Рада Шк. Кр. поручає рескр. з 24. серпня 1912 Ч. 11147/IV книжочку Германа Лїбаньского: Jak czytać austryackie mapy woj-

skowe i oryentować się z ich pomocą w terenie? — яко помічний середник при науці ґеоґрафії.

13. Рада Шк. Кр. поручає поборювати рішучо так званий *дикий scouting* (пласт) і не допускати між молодежию до подібних орґанїзаций стрілецких дружин (рескрипт Президиї Ради Шк. Кр. з 10. грудня 1912 Ч. 597).

14. Рада Шк. Кр. забороняє рескр. з 14. лютого 1913 Ч. 1245/IV членам пластових дружин (scouting-y) виступати поза вправами і прогульками в спортових одягах (скавтових, пластових), особливо в часї шкільних обходів і торжеств.

15. Рада Шк. Кр. поручає рескр. з 13. вересня 1912 Ч. 15726/IV пильно на се зважати, щоби члени пластових дружин не занедбували ізза своїх вправ і прогульок недільних і сьвяточних Богослужень і ексорт.

16. Рада Шк. Кр. поручає рескр. з 31. грудня 1912 Ч. 22341/IV учительским зборам не допускати в часї *прогульок* до уживаня алькоголїчних напитків та виконувати точний нагляд над молодежию під кождим зглядом (після давних розпорядків з 24. цьвітня 1896 Ч. 8502, 19. жовтня 1906 Ч. 47591 і 1. цьвітня 1907 Ч. 34690).

17. Рада Шк. Кр. поручає рескр. з 26. мая 1913 Ч. 5042/IV переводити що два тижнї клясові конференциї (під проводом господаря кляси), які би інформували Дирекцию і родительский дім в пору про лихі поступи учеників, обмежити т. зв. клясифікацийні іспити до істориї і ґеоґрафії, фізики і пропедевтики фільософії в висших клясах, давати молодежи як найбільше нагоди до домашної самостійної працї в цїли поглубленя і перероблення шкільної науки, обмежити рухові забави і спорти (найбільше до 2 пополудньв в тижни), вкінци примінювати обережно і в міру промоцийні і повторні іспити — а то все в цїли виробленя в молодежи самостійности, волї, енерґиї і витревалости.

VII. Заходи

коло фізичнсго вихованя молодежи.

1. В шк. р. 1912/13 розвивала ся *наука руханки* зовсїм нормально, о скілько на се позволяли досить зужиті прилади в ґімнастичній салї. Слїдуючий рік принесе в тім напрямі великий

поступ, бо Мінїстерство Вір. і Пр. признало вже обом заведеням (з польским і руским викл. язиком) значну підмогу на відновленє обстанови ґімназияльної салї а се в висотї 1800 К.

В часї перерв відбували ся як попередними лїтами час від часу систематично ведені *гри і забави*. Піклували ся тим ученики V-VII кл., члени „Сянової Чайки".

2. *Наука стріляня* розвивала ся в сїм роцї с. є. другім від єї заведеня успішно. Записало ся з початком року з кляс VIIa і VIIб 68, з кляс VIIIa і VIIIб 40, разом 108 учеників. При кінци виносило число учасників курсу 80.

Начальним провідником і інструктором курсу був капітан X. полку піхоти Іван Зємба а помагали єму офіцери: Евген Чировский і Тадей Чехович, далше 3 вахмайстри і 12 підофіцерів. Наглядали учеників в школї, на огородї і підвірю шкільнім та підчас походів і стріляня на стрільницях учителї: Лісикевич Осип, Барнич Василь, Білиньский Володимир, Кравець Остап, деколи також Сметаньский Іван. Теорию стріляня удїлювано в рухонковій салї; тут також і на подвірю вправляли ся ученики в стріляню капслями; в погідні днї (а се в суботу) виходили ученики постійно по за місто до стрільниць в Пикуличах або на Липовицї

і стріляли до мети. Керманич курсу капітан І. Зємба доложив разом з своїми офіцерами всїх старань, щоби ученики як найбільше навчили ся і набули найбільшу вправу. О тих ревних змаганях сьвідчило найлїпше змагове стріляне (Bestschiessen), яке уряджено на закінченє курсу торжественно для учеників VIII кл. дня 25. мая а для учеників VII кл. дня 15. червня в присутности Директора і многих членів Збору. Долучені сьвітлини суть саме зроблені підчас стріляня і роздачі нагород.

Роздано разом 20 нагород в цїнї 80 К, крім того 10 військових відзнак. На сї нагороди дали: Дирекция з фонду призначеного на гри і забави 30 К а місцева коменда краєвої оборони, котра дбала в загалї про доставу оружа, амунїциї і всїх приладів, 50 К. Виєднав сю квоту капітан І. Зємба. Торжество закінчило ся промовами капітана І. Зємби і Директора.

Дирекция почуває ся до милого обовязку зложити в першій мірі капітанови І. Зємбі а відтак згаданим офіцерам і учителям сердечну подяку за всї щирі труди і змагання та незвичайну посьвяту.

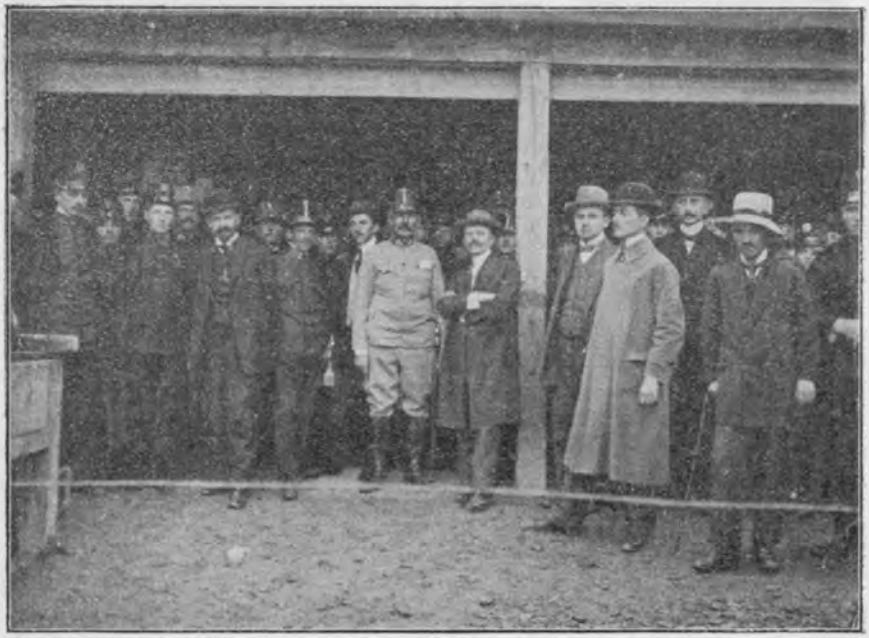

4. Коло фізичного виховання молодежи положив дальше великі заслуги спортовий *кружок „Сянова Чайка“*. Подаємо тут звіт

єго дїяльности в четвертім роцї істнованя а се по злуцї з другим кружком „Запороже".

Четверті загальні збори відбули ся дня 8. вересня 1912 р. в присутности дир. А. Алискевича і відпоручників Учительского Збору проф. Терлецького Маркіяна, Лїсикевича Осипа, Барнича Василя: яко кураторів кружка та фахового провідника проф. Любовича Евгена. По звітї уступаючого Видїлу і по удїленю йому абсолюторії вибрано новий Видїл, в склад якого вийшли: Шкреметко С. уч. VII. кл. голова, Старчак Т. уч. VII. кл. містоголова, Лазор І. уч. VI. кл. секретар, Пастернак В. уч. VIII. кл. скарбник, Сапрун С. уч. VI. кл. скарбник на філії, Чехович К. уч. VII. кл. господар, Мудрик А. уч. VI. кл. і Рубчак Я. уч. VI. кл. помічники господаря, Споляк А. уч. VI. кл. бібліотекар, Олешко Т. уч. VII. кл. і Лапчук І. уч. VI. кл. контрольори, Артимович А. уч. VI. кл. головний провідник, Ґоцкий І. уч. VII. кл. і Трач О. уч. VII. кл. заступники видїлових.

Щоби уможливити працю в кружку, що числив в сїм роцї 202 членів, і розвинути дїяльність як слїд, Видїл подїлив кружок на 11 віддїлів.

Дїяльність поодиноких віддїлів представляє ся ось як:

I. Віддїл руханковий.

Як і попереднїх років так і сего року Видїл устроїв руханковий вечер, який відбув ся дня 4. грудня 1912 р. в салї „Народного Дому". Програма складала з 5 руханкових а 4 звукових точок і вступного слова проф. Барнича В. Руханкові точки: свобідні вправи, вправи на кони, вправи на поручах а особливо вежі подобали ся численно зібраній публицї. Вечер руханковий закінчили живі ґрупи мраморні, які викликали прямо подив.

II. Віддїл прогульковий; провідником в І. півроцї був Ширба Р. VIII. кл., в II. п. Артимович А. VI. кл.

Всїх прогульок до 15. VI. уряджено 10, з того 2 більші:

Ч. п.	Дата	Місцевість	Ч. учас.
1.	21. IX. 12.	до Коломиї на виставу гуцульск. пром.	30
2.	29. IX. 12.	на Липовицю	216
3.	13. X 12.	до лїса Кашубиньского	128
4.	20. X. 12.	до Львова на вистаау риболовства	31
5.	6. IV. 13.	на Вали	165
6.	17. V. 13.	на Малі Буди	164
7.	24. V. 13.	на Липовицю	180
8.	31. V. 13.	на Великий Кругель	130
9.	4. VI. 13.	на Малі Буди	120
10.	8. VI. 13.	„ „ „	250

III. Віддїл купелево-руханковий; пров. Талпаш. М. VII кл.

Почавши від 2. червня уряджував сей віддїл рано в погідні днї свобідні вправи над рікою Сяном а по вправах, що тревали ½ години, купелї в ріцї.

IV. Віддїл легкої атлєтики — пров. Талпаш М.

До сего віддїлу належало 36. членів. Вправи відбували ся в лїтнім сезонї кождої пятницї від год. 2½ до год. 4½ і в днї вільні від науки на ґімназ. площі, або на Бакончицях на площі Х. п. п. Члени вправляли мет ратищем ваги 800 gr., мет диском 2000 gr., кулею 5000 gr., біг на 100—400 m., скок в даль з місця і з розгоном, скок в гору, вільний і з дручком.

Дня 5. червня виїхав тов. провідник до Львова, щоби взяти участь в „Великім Спортовім Дни“ устроєнім акад. спорт. тов. „Україна“. Ратищем метнув 37·82 m. (I. нагорода), диском 27·73 m. (I. нагор.), скочив в гору 1·40 m. (II. нагор.), в даль 4·63 m. (IV. нагорода).

На день 16. VI. заповіджено змаганя в легкій атлєтиці, але задля великого дощу відложено їх на 24. VI.

V. Віддїл тяжкої атлєтики — пров. Волян Г. V. кл. — 13, членів.

Атлєти аматори вправляли грецко-римське борбництво, підношенє тягарів і ґумами „Matador Muskelstärker“. Вправи відбували ся кождої неділї по ексортї в руханковій сали. На вправах був присутний проф. В. Зубрицький.

VI. Віддїл наколесників — пров. Ґоцкий І. уч. VII. кл.

До віддїлу наколесників належало 53 членів, з того числа 13 мало своє колесо. Цїлию сего віддїлу було пізнанє околиці Перемишля через уряджуванє прогульок, яких до 15. VI. уряджено 4 завсїди під проводом куратора Е. Любовича.

Ч. п.	Дата	До	Віддаленє	Ч. уч.
1.	13. IV.	Медики	13. km.	9.
2.	11. V.	Красїчина	10. km.	7.
3.	21. V.	Ваповець	8. km.	8.
4.	7. VI.	Оріховець	8. km.	6.

Кружок має власне колесо, на якім провідник учив членів їздити.

VII. Віддїл лещетарів — пров. Зибліkевич Е. VII. кл.

Віддїл сей плянував зробити кілька більших прогульок, але задля браку стійної погоди не міг їх здїйснити. Відбули ся лише 2 прогульки: до Брилинець і Гелихи. Учасників на першій було 5., а на другій 6.

VIII. Віддїл саночкарів — пров, Терлецкий Г. уч. VIII. кл.

В тім спортї брало участь понад 80 членів. Кождого дня, пригідного до санкованя, випозичав господар санки і члени більшим гуртком йшли санкувати ся на Липовицю або на Вали.

IX. Віддїл совгарів — провідник Дмоховский Т. уч. VII. кл. розвивав тому, що сегорічної зими Сян не замерзав, невелику дїяльність.

X. Віддїл копаного мяча — пров. Кузьмич Я. уч. VII. кл.

Числив 25. членів, 2 дружини, які вправляли в лїтнім сезонї два рази на тиждень на Болоню.

XI. Віддїл веслярів — пров. Калужняцкий Т. VII кл.

Членів 27. Більшість членів уміє кермувати човном і добре пливати. До дня 17. VI відбуло ся 11. прогульок.

XII. Віддїл сьвітливців.

Тому, що Дирекция ґімназиї віддала до ужитку 2 апарати з фізикального ґабінету, повстав XII. віддїл сьвітливців. — Провідником був Чехович Яр. VIII. кл. Віддїл числив 16 членів, які кождої неділї по ексортї сходили ся до власної кімнати на філії і тут проф. Любович удїляв їм потрібних вказівок, що до насьвітлюваня. В II. півроцї перенесено прибори до фізикального ґабінету, де члени продовжали свою роботу під наглядом проф. Кравця

XII. Віддїл пластунів. З днем 1. жовтня 1912 р. засновано віддїл пластунів (Skouting), який в вільних від науки днях постепенно присвоював собі відомости з области пласту і то на підставі підручників теоритично, а вправами полевими практично.

Віддїл складав ся з двох гуртків по 8 членів. Першим гуртком проводив тов. Венгринович Стефан VI. кл., а другим тов. Коцик Роман VII. кл.

Вправ полевих відбув віддїл протягом року шкільного 24.

1.) 13. X. 1912. Лїс Кашубиньск.
2.) 20. X. „ Липовиця
3.) 27. X. „ Бушковичі.
4.) 3. XI. „ Кругель малий.
5.) 8. XI. „ Малі Буди
6.) 10. XI. „ Острів.
7.) 17. XI. 1912. Замок.
8.) 24. XI. „ Зеленка.
9.) 1. XII. „ Липовиця.
10.) 15. XII „ Великі Буди.
11.) 19. XII. „ Знесїнє.
12.) 22. XII. „ Кругель вел.

13.) 9. II. 1913. Лїс Кашубиньск.
14.) 16. II. „ Кругель малий.
15.) 16. III. „ Зеленка.
16.) 30. III. „ Кругель великий
17.) 13. IV. „ Великі Буди.
18.) 20. IV. „ Пралківцї.
19.) 1. V. 1913. Знесїнє.
20.) 4. V. „ Лїс Кашубиньс.
21.) 11. V. „ Рокшинї.
22.) 18. V. „ Липовиця.
23.) 25. V. „ Пралківцї.
24.) 7. VI. „ Кунківцї.

В часї непогоди віддїл приготовляв ся в будинку ґімназияльнім теоритично.

Від 23/II 1913 приучували ся пластуни в стріляню до цїли 6 mm. карабінком фльоберта. Наука стріляня відбувала ся що неділї від 10 год. рано, а перепроваджено єї 11 разів.

Крім того учащали пластуни що суботи на руханку „Сянової Чайки" в годинах 5—7 вечером, а від 2/VI. 1913 брали участь в воздушній купели, полученій з вправами руханковими і коротонькою купелею в Сянї.

У всїх вправах пластунів брав живу участь проф. Любович Е.

XIV. Віддїл стрілцїв.

В місяци мартї на внесенє тов. Пристая Богдана Видїл утворив 14. віддїл стрілецкий. Членів записало ся 16. Провадив Пристай Б. VIII. кл. а в червни Чмола Іриней, уч. VII. кл. Вправи відбували ся в неділю по ексортї від год. 10—12. Члени учили ся вправ карабіном та стріляли до цїли з 6 mm. карабіна фльоберта. Опісля Дирекция ґімназиї позволила уживати до сеї цїли ґімназияльних військових карабінів.

Крім всїх повисше згаданих вправ відбула ся за дозволом Дирекциї в салї руханковій кождої суботи від год. 5—7 руханка спортова під проводом проф. Любовича.

Дня 11. лютого 1913 р. відбули ся заходом „Сянової Чайки" в салї „Народного Дому", під опікою Директора і членів Учительского Збору, домашні вечерницї з танцями.

Дня 23. лютого скликав Видїл „Надзвичайні загальні Збори". На місце уступаючого скарбника Пастернака В. вибрано скарбником Коцика Романа уч. VII. кл.

Вкінци устроїв кружок за дозволом Дирекциї 2 курси танцїв. Наука танцїв відбувала ся в руханковій салї.

Інструкторами першого курсу були товариші Клюфас І. VII. кл. і Трач. Ол. VII. кл., а інструкторами другого курсу товариші Кузьмич Я. VII. кл. і Іваськевич В. VII. кл.

VIII. Шкільний варстат і фізична праця.

Столярский варстат почав щойно в сім році успішнійше розвивати ся. Завдяки тому, що Краєвий Сойм призначив на сю ціль підмогу в висоті 100 К, була Дирекция в спроможности розширити столярню, с. є. докупити другий варстат, 2 помічні варстати та 25 штук ріжнородних знарядів, так що тепер може в варстаті працювати 8—10 учеників нараз. Великі заслуги положив коло розширеня і веденя столярні учитель рисунків Станислав Якубовский, який майже безкористно і з посьвятою удїляв ученикам 3 рази на тиждень науку в столярстві і різбарстві та постарав ся о моделї для науки різбарства; прислала сї моделї за єго старанєм школа промислова в Станїславові зовсім безкористно. — На сю науку принято від 1. падолиста 23 учеників з кляс IV—VIII. При кінци ходило пильно на сю науку 10 учеників. Деякі вирабляли вже досить гарні річи. Оплата виносила 6 К. річно. Рахунки столярні покінчено недобором в висоті 16 К 18 с, які покриє Дирекция з забавового фонду. —

Коли Мінїстерство Просьвіти узгляднить прошенє Дирекциї і удїлить в р. 1914. значнїйшу підмогу з державних фондів, повстане з часом з сего варстату поважна інституция шкільна для добра молодежи і заведеня. —

IX. Ґімназияльна орхестра.

В шк. р. 1912/13 розвивала ся шкільна музика як в попередних роках правильно. Були 3 музики а се: дута, смичкова і тамбура. Дуту музику можна назвати головною і властивою музикою заведеня. В сім році грала она через кілька місяців в часї другого богослуженя шкільного на хорах, виступила з продукцями на концертї в честь Шевченка, на похоронї бл. п. директора Цеглиньского і кілька разів на прогульках. — Всїх музикантів було 25; нових учеників було 15. Інструментів було 31. В обсягу знаня обнимає 6 звичайних маршів, 2 похоронні марші, 6 церковних мельодий і 3 народні пісні.

Учителем був вахмайстер одної з тутешних капель Антін Посипаль, дириґентом і помічником учителя був ученик кл. VIIб Лесик Роман, якому музика завдячує свій розвиток. — Смичкова

орхестра числила 30 учеників. Дириґентом був також згаданий ученик Лесик Роман. Она виступила на концертї в честь ім. Шевченка.

Тамбура числила 11 музикантів; дириґентом був Коленьский Осип. Она грала підчас продукций спортового кружка, шкільних концертів і доповняла дуту орхестру.

На удержанє шкільної музики видала Дирекция з забавового фонду 466 К 46 с.

X. Надобовязкова праця умова учеників.

1. Проби відновити „Кружок для самообразованя", який розвязав ся в вересни 1911, піднимали деякі з ідейнїйших учеників, але поки що не довели они до пожаданих результатів. Істнував тільки в р. 1912/13. оден кружок, а се

2. *„Драматичнй Кружок"*. Загальні Збори, що відбули ся в присутности Директора і проф. Авдиковича Ореста дня 27. вересня 1912, став головою Клїш Володимир, уч. кл. VIIa, містоголовою Заворотюк Алекс., скарбником Крутїй Пант., режісером Куник Евген, секретарем Козїй Теодор, бібліотекарем Трешневский Роман, контрольором Ломіньский Іван. — Членів дїйсних було 43. Кружок має малу бібліотеку і кілька козацких строїв. Кружок дав 8. падолиста 1912 виставу комедиї „Сто тисяч" І. Тобилевича в салї „Народного Дому." Всї місця були розпродані. Чистого доходу було звиж 100 К, які Видїл розділив на добродїйні цїли (головно шкільні институциї.) Коло приготовленя сеї вистави заслужив ся крім Видїлу куратор кружка проф. Авдикович і учителька семінариї О. Цїпановска. — В II. півроцї не найшов Видїл часу і спроможности ладити нової нистави. —

3. Ученики ходили пильно на в і д ч и т и і в и к л а д и, які уладжували члени Учит. Збору в Товаристві П. Могили в осїнних і зимових місяцях під наглядом професорів: Авдиковича і Терлецкого.

Спортовий кружок *„Сянова Чайка"* аранжував кілька відчитів а се о ґрамофонї, фотоґрафованю, кінотеатрі.

Фізик Шефлєр з Дрезна урядив в заведеню дня 5. лютого 2 інтересні виклади о радї і єго приміненю.

Дві наукові подорожи уряджено з молодежию а се 21.

вересня до Коломиї для звидженя промислово-господарскої вистави (було 33 учеників і 3 учителїв) а 20. жовтня до Львова для звидженя музеїв і вистави риб. —

XI. Материяльна поміч для убогої молодежи.

1. **Запомогова Каса** Дирекциї збирала як що року жертви при ріжних нагодах і йшла з помочию убогим ученикам удїляючи їм беззворотні підмоги, зворотні позички, купуючи книжки, лїки то що.

З вписів зібрано 195 К 21 с, з пушок 95 К 12 с. Більші жертви дали: адвокат Др. Кормош 40 К, О. Гинилевич 5 К, купець Борис 10 К, Товариство задаткове в Устриках 5 К, а на Товариство Кирила зібрано з жертв, вечерниць і від давних учеників 188 К 77 с. Разом виносили приходи з згаданих позиций і зворотних позичок 691 К 29 с.

Розходи виносили 601 К. 53 с. На се зложили ся: 22 підмоги або позички для учеників, видатки на лїки (6 К 98 с), на оправу і закупно книжок 125 К 60 с, на Товариство Кирила 292 К 50 с. Готівка дня 22. червня виносить 89 К 76 с.

2. **Товариство шкільної помочи ім. сьв. Кирила** відбуло 30. жовтня 1913 загальві збори. Головою вибрано директора А. Алискевича, містоголовою катихита О. Льва Несторовича, касиєром проф. І. Мануляка, секретарем проф. І. Мандюка, контрольором проф. Д. Івашкевича, видїловими професорів: М. Терлецкого, В. Зубрицкого і О. Лїсикевича. — Дїйсних членів числить Товариство 63, спомагаючих коло 30.

На цїли Товариства с. є. умундуроване убогих учеників зложили датки слїдуючі Добродії: Дирекция гімназиї 150 К, Сойм Краєвий 100 К, Тов. задаткове „Віра“ в Перемишли 50 К, Магістрат перемиский 40 К, ученики з вечерниць в честь Шевченка 50 К, бувші ученики 61 К, Драматичний Кружок з вистави 10 К, з бльочків 34 К, О. Балко 10 К.

Ученики одержували одяги або зовсїм даром (около 30), або по зниженій цїнї (около 20) або на сплату в місячних ратах (около 30), так що користало з Товариства около 80 учеників. — Рати від учеників збирав що місяця проф. М. Терлецкий. — Разом виносили приходи по день 22. червня 744 К, видатки 881 К,

недобір 137 К; коли однак узгляднити залеглости учеників на квоту 250 К, остане надвижка около 100 К. Всім Добродіям складає Дирекция і Видїл Товариства ще на сім місци іменем убогої молодежи сердечну подяку.

3. Товариство **„Українське жіноцтво"** удїлило і всім році кілька підмог убогим ученикам а се на загальну квоту около 100 К.

4. **„Дешева Кухня"**, що істнує вже третий рік, перенесла з кінцем серпня свій льокаль до ново збудованої каменицї „Брацтва сьв. Миколая" зараз за шк. будинком. Кухню і їдальню уряджено відразу в часї будови на цїли сеї институциї з огляду на се, що Товариство льокувало оден удїл (в квотї 600 К) на каменицї Брацтва.

Число харчівників виносило уід 80—100, пересїчно 90, а се: снїданє і обід побирали всї, вечеру 50—60 учеників. Наглядали кухню Панї: радникова Дмоховска, професорові Авдиковичева і Коренцева, директорова Алиськевичева, професори: Гамчикевич і Кравець.

Загальні Збори Товариства відбули ся 5. жовтня 1912. Вибрано: головою і касиєром на ново директора А. Алиськевича, містоголовою проф. Р. Гамчикевича, секретарем О. Ол. Мартиновича, господинями і контрольорами Панї: Авдиковичеву, Гамчикевичеву і Коренцеву. До Видїлу входила ще ц. Левкевичівна. З кінцем серпня 1912. перенесено на III. адмінїстрацийний рік готівку 1174 К 48 с (в тім удїл в Брацтві Миколая в висотї 600 К). До дня 22. червня виносили приходи 10090 К 20 с, розходи 8992 К 04 с; сальдо виносить отже 1098 К 16 с (крім удїлу в Брацтві Миколая). По виплаченю послїдних рахунків і стягненю залеглостий від учеників перенесе Видїл на IV. адмінїстрацийний рік около 700 К. —

Ученики зложили дорогою складок по клясах протягом року 190 К 96 с, а з коляди і щедрівки 173 К 07 с.

Виказ жертв і жертводавців оголошував Видїл в „Вістнику Перемискім" 16 жовтня, 20. грудня, 28. марта і при кінци червня. Загалом вплинуло по конець мая з оплат учеників 5483 К 80 с, з підмог і жертв 2854 К 69 с, значить місячно пересїчно около 300 К, так що до кождого ученика доплачувано місячно 3—3·50 К. —

Видїл Товариства поробив вже енергічні заходи коло основаня постійної оселї вакацийної імени бл. п. Гр. Цеглиньского, прибравши собі до помочи з поміж бувших учеників Покійника

і старших Громадян Перемишля 4 членів. Зладжено відозви і заяви, розіслано їх в числї 400 і зібрано доси на сю ціль вже 500 К. По зібраню фондів закупить Товариство в р. 1914. в гірскій околиці відповідну реальність і введе в житє так потрібну і хосенну інституцию, переносячи Кухню на час ферий що року в гори. —

XII. Статистичні

	Кляси ґімназиї									
	Ia	Ib	Iв	Iг	IIa	IIб	IIв	IIг	IIIa	IIIб
I. 1. Доповненє кляснфікациї з р. 1912.										
а) Поправляло іспит по фериях.	3	2	1	3	2^{1}	1	—	—	1^{1}	9
Поправило	3	2	1	1	2^{1}	1	—	—	1^{1}	8
Не поправило	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1
б) Мали доповняючий іспит . .	—	0^{2}	0^{1}	2	1	0^{1}	—	—	—	—
Зложили іспит	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—
Не зложили єго	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Не явили ся	—	0^{1}	0^{1}	—	—	0^{1}	—	—	—	—
2. Загальний вислїд кляснфікациї з р. 1912.										
Здібних з відзначенєм	7^{1}	4	3	6	6	5	5	1	2	2
Здібних	20^{1}	28^{2}	22	30^{1}	31^{1}	15	26	22	22^{3}	23
В загалї здібних	9	7	6	7^{1}	2	8	9	7	10	3^{1}
Нездібних	5	6^{2}	4^{1}	5	2	5^{1}	3	8	1	4
Разом з кінцем 1911/12	41^{2}	45^{1}	35^{1}	48^{2}	41^{1}	33^{1}	43	38	35^{3}	32^{1}
II. Число ученик. в р. 1912/13.				IIa	IIб	IIв	IIг	IIIa	IIIб	IIIв
1. З початком шк. р. записалось	46	46	41	43^{3}	43^{2}	36	43^{2}	40	31^{1}	43^{1}
2. Серед року прибуло	0^{8}	0^{1}	0^{6}	1	—	—	—	—	—	—
3. Між ними було:										
а. сих що перейшли з инших шкіл, а се:										
а) з низшої кляси	35^{8}	14^{1}	38^{6}	3	1	—	—	—	—	—
б) повторяючих клясу . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
б. учеників тутешнього заведеня										
а) з низшої кляси	7	25	1	37^{3}	39^{2}	28	41^{1}	40	24^{1}	37^{1}
б) повторяючих клясу . .	4	7	2	4	3	8	2^{1}	—	7	5
4. Серед року виступило . . .	3	8	7	4	6	3	4	1	8	12
5. Число учеників з кінцем шк. р. 1912/13	51	39	40	43	39	33	41	39	24	32
6. Між ними:										
а) публичних	42	38	34	39	38	33	39	39	23	32
б) приватних	9	1	6	4	1	—	2	—	1	—
III. Місце уродженя учеників.										
Родом з Перемишля	1	7	9	11	8	3	2	5	5	4
„ „ повіта перемиского . .	13	15	8	5	18	10	3	3	6	7
„ „ инших повітів галицких	28	16	17	23	12	20	34	31	12	21
„ „ инших країв Монархії .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IV. Рідна мова учеників.										
Руска	42	36	34	39	38	33	38	39	23	32
Нїмецка	—	2	—	—	—	—	1	—	—	—

табелї заведеня

Кляси ґімназиї													Кляса приготовляюча	Разом
IIIв	IVa	IVб	Va	Vб	Vв	VIa	VIб	VIIa	VIIб	VIII а	VIII б	Разом		
1	0^{1}	7	8	8	8	9	13	9	12^{1}	6	—	103^{1}	8	111^{1}
1	0^{1}	7	6	7	8	8	13	8	12	5	—	94^{3}	6	100^{3}
—	—	—	2	1	—	1	—	1	0^{1}	1	—	9^{1}	2	11^{1}
1^{1}	1^{2}	0^{2}	—	0^{1}	0^{1}	—	1^{1}	—	—	—	0^{2}	6^{14}	—	6^{14}
—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	5	—	5
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
0^{1}	0^{2}	0^{2}	—	0^{1}	0^{1}	—	0^{1}	—	—	—	0^{2}	0^{11}	—	0^{14}
3	1	5	4	4	1^{1}	6	5	—	6	4^{2}	3	83^{4}	3	86^{4}
15	28^{2}	27^{1}	28	24	27	30^{1}	37	36	32^{1}	35	37^{1}	595^{15}	33	628^{15}
3	10	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	87^{2}	—	87^{2}
5^{2}	6^{2}	3^{2}	5^{1}	2^{1}	2^{1}	7	3^{1}	3^{1}	0^{1}	1	0^{2}	80^{18}	10	90^{18}
26^{2}	45^{4}	41^{3}	37^{1}	30^{1}	30^{2}	43^{1}	45^{1}	39^{1}	38^{2}	40^{2}	40^{3}	845^{39}	46	891^{39}
IIIг			IVв	Va	Vб			VIв	VIIa	VIIб	VIII а	VIII б		
32	31^{2}	30^{2}	24^{1}	40^{1}	39	36^{1}	30	29^{3}	38^{2}	43^{1}	35^{2}	38^{4}	858^{28}	44	901^{28}
—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	3^{15}	—	904^{43}
1	1	1	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—	97^{15}	39	136^{15}
—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	3	—	5
29	30^{2}	28	23	35^{1}	34	32^{1}	26	24^{3}	34	41^{1}	35^{1}	38^{3}	689^{21}	—	688^{20}
2	—	1^{2}	1^{1}	5	5	4	2	4	4^{3}	2	0^{1}	0^{1}	72^{8}	5	77^{8}
6	5	5	2	4	4	6	7	4	1	1	—	—	101	8	109*
26	28	27	23	38	35	31	23	28	40	43	37	42	802	36	838
25	26	25	22	36	35	30	23	26	39	42	36	37	759	36	795
1	2	2	1	2	—	1	—	2	1	1	1	5	43	—	43
4	1	—	2	—	5	2	—	4	1	1	5	—	80	5	85
12	7	6	6	7	9	12	5	5	19	10	11	6	203	12	215
9	18	19	14	29	21	16	18	17	19	31	20	30	475	19	494
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1
23	26	25	22	35	35	30	23	26	39	42	34	36	750	36	786
2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	1	9	—	9

* Процент виступивших виносить 11·5%.

	Кляси ґімназиї																Кляса приготовляюча	Разом
	Ia	Iб	Iв	IIa	IIб	IIв	IIг	IIIa	IIIб	IIIв	IIIг	IVa	IVб	IVв	Va	Vб	VIa	VIб	VIв	VIIa	VIIб	VIII а	VIII б	Разом		
V. Віра.																										
Греко католицька	42	36	34	38	35	31	36	34	19	28	23	24	25	20	35	32	30	23	25	39	42	33	35	719	35	754
Римо католицка	—	—	—	—	—	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	5	1	6
Греко-орієнтальна	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1
Евангелицка А. В.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Мойсеєва	—	2	—	1	3	1	1	4	4	4	2	2	—	2	—	3	—	—	1	—	—	2	1	33	—	33
VI. Вік учеників.																										
Мало літ																										
„ „ 10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	14
„ „ 11	6	9	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	5	33
„ „ 12	16	17	15	15	12	6	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	84	12	96
„ „ 13	14	9	2	11	14	13	10	3	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	83	4	87
„ „ 14	4	3	4	6	6	5	13	9	5	8	12	1	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81	1	82
„ „ 15	2	—	—	4	6	7	11	14	7	7	5	12	4	6	3	4	—	—	—	—	—	—	—	92	—	92
„ „ 16	—	—	—	1	—	—	2	12	6	6	7	12	8	4	10	9	3	2	2	—	—	—	—	79	—	79
„ „ 17	—	—	—	—	—	2	—	1	—	7	—	4	8	7	12	12	3	3	6	3	2	—	—	70	—	70
„ „ 18	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	1	2	2	1	7	7	7	3	6	6	11	8	2	66	—	66
„ „ 19	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	2	10	5	5	15	17	8	7	75	—	75
„ „ 20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	7	9	4	6	7	4	6	45	—	45
„ „ 21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	6	4	10	11	35	—	35
„ „ 22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	4	3	10	—	10
„ „ 23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	4	5	—	5
„ „ 24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4	6	—	6
„ „ 25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VII. Місце побуту родичів.																										
В Перемишли	2	10	9	12	16	6	2	4	10	5	6	2	5	5	7	6	4	3	6	8	8	8	3	147	9	156
В повіті перемискім	10	14	9	8	15	11	3	4	5	8	12	8	4	7	7	9	9	4	5	16	9	10	5	192	14	206
В инших повітах Галичини	30	14	16	19	7	16	34	31	8	18	7	16	16	10	22	20	17	14	15	15	24	18	29	417	13	430
В инших краях монархії	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
В Америці	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	3	—	3
VIII. Стан родичів.																										
Священники	3	5	4	6	2	3	—	1	3	4	1	6	1	1	6	5	3	9	2	2	12	3	11	93	6	99
Урядники	3	1	1	8	4	—	—	—	—	—	1	—	2	1	3	—	1	—	1	3	6	2	2	39	—	39
Учителї народні	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	1	—	—	2	1	—	—	5	15	3	18
Підурядники	—	—	2	3	5	1	—	1	—	—	3	—	—	3	—	—	2	2	2	—	1	1	—	26	3	29
Селяни	27	16	20	11	14	21	29	23	9	16	15	13	17	8	17	20	20	10	12	25	15	21	10	389	14	403
Міщани і ремісники	1	9	3	8	4	5	1	7	8	9	—	2	2	—	3	3	2	2	6	3	8	5	7	98	4	102
Державні слуги	2	5	3	1	5	2	8	5	1	1	—	2	3	3	4	2	1	—	—	5	—	3	—	56	5	61
Зарібники	1	1	1	—	1	—	—	—	2	2	1	2	—	2	2	1	—	—	1	—	—	—	—	17	1	18
Купці і промисловці	—	—	—	—	2	1	—	2	—	—	1	—	—	1	—	2	1	—	—	—	—	1	1	12	—	12
Нотарі-адвокати-лїкарі	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	4	—	4
Посесори-управителї дібр	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3
Приватні урядники	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	7

	Кляси ґімназиї									
	Ia	Ib	Iв	IIa	IIб	IIв	IIг	IIIa	IIIб	IIIв
IX. Шкільна оплата.										
1. Оплату шкільну зложило:										
а. в I. півроці	7^{2}	9^{3}	6^{1}	7^{1}	2	8	3	2^{2}	9	9
б. в II. півроці	4^{1}	6	6	11^{3}	13^{1}	8	5^{1}	7	11^{1}	11^{1}
2. Увільнених від шк. оплати були										
а. в I. півроці	39	37	35	36	41	28	40	38	22	34
б. в II. півроці (з кінцем року)	38	32	28	28	25	25	34	32	12	21
3. Оплата шкільна виносила:										
а. в I. півроці	280	360	240	280	80	320	120	80	360	360
б. в II. півроці	160	240	240	440	520	320	200	280	440	440
4. Вступні такси	108	94	94	94	90	72	90	80	64	88
5. Датки на наукові середники	180	72	189	21	8·40	12·60	8·40	—	8·40	16·80
6. Датки на гри і забавн	54	47	47	47	45	36	45	40	32	44
X. На надобовязкові предмети ходило:										
На науку: французкої мови	—	—	—	—	—	—	—	2	3	6
„ „ стенографії	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ рисунків	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ сьпіву	4	3	7	7	6	4	26	7	3	13
„ „ ґімнастики	21	13	14	16	13	24	26	22	40	21
„ „ стріляня	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XI. Стипендиї або підмоги										
мали	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—
на квоту	—	—	—	—	—	120	—	60	180	—
XII. Клясифікація учеників з кінцем р. 1912/13.										
До висшої кляси було здібних	4	3	2	7	4	3	5	6	4	4
з відзначенєм	27	25	25	27	25	17	27	24	9	20
Здібних	6	4	6	1	2	3	3	6	3	4
В загалї здібних	5	4	1		7	8	4	3	4	2
Нездібних										
Позволенє до поправч. іспиту одержало	—	2	—	4	—	2	—	—	—	2
Неклясифіковано (доповн.ісп.)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Виступило	3	8	7	4	5	3	4	1	8	12
Разом	45	46	41	43	43	36	43	40	31	44

Кляси ґімназиї														Кляса приготовляюя	**Разом**
IIIг	IVa	IVб	IVв	Va	Vб	VIa	VIб	VIв	VIIa	VIIб	VIII а	VIII б	Разом		
2	3	2^{1}	2	10	6^{2}	4	5	5	4^{1}	8^{1}	5^{2}	8^{1}	126^{17}	42	168^{17}
12	4	6^{1}	6	10	7	5	6	6^{2}	9^{1}	10^{2}	18^{1}	16^{2}	197^{16}	16	213^{16}
30	28	28	22	30	33	32	25	24	34	35	30	30	775	—	775
13	22	19	16	26	28	25	17	20	30	32	18	21	598	20	618
80	120	80	80	400	240	160	200	200	160	320	200	320	5040*	420	6140*
480	160	240	240	400	280	200	240	240	360	400	720	640	7880	160	8040
64	66	64	50	84	78	74	60	64	82	90	74	84	1808	86	1894
4·20	4·20	4·20	—	16·80	—	8·40	8·40	4·20	8·40	16·80	—	8·40	600·60	00	600·60
32	33	32	25	42	39	37	30	32	41	45	37	42	904	43	947
—	6	4	1	2	9	4	1	3	6	3	—	1	51	00	51
—	—	—	—	1	9	7	4	4	2	7	—	—	34	00	34
—	—	—	—	—	2	3	1	—	2	2	1	2	13	00	13
3	4	6	3	7	4	6	6	5	4	8	5	5	146	8	154
8	10	12	7	13	16	9	8	3	11	20	2	7	306	18	324
—	1	1	1	—	1	3	3	1	2	1	—	3	20	—	20
	60	240	60	—	60	600	430	100	260	200	—	575	2945	—	2945
1	3	3	2	4	5	3	5	2	3	5	—	4	82	2	84
12	14	15	13	23	21	19	15	13	25	21	29	20	466	23	489
3	4	4	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	—	57
8	2	3	1	3	5	2	2	2	3	3	2	4	81	5	87
1	3	—	1	5	4	6	—	9	7	12	5	9	69	5	73
—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	1	—	—	4	1	5
7	5	5	2	4	4	6	7	3	1	2	—	—	101	8	109
32	31	30	24	40	39	36	30	29	40	44	36	37	860	44	904

* Приватисти заплатили в I. півр. 680 К, в II. півр. 640 К. —

XIII. Лїтопись заведеня.

Вписи учеників відбули ся дня 29. червня 1912. і в трех послїднихъ днях серпня 1912.—Вписало ся з початку 901[29] учеників.

Реґулямін для домашних надзорів з уповажненєм держати учеників на станциї (загалом 80) видавано в днях 25—29. серпня.

Вступні іспити до приготовляючої і першої кляси відбули ся перед фериями 29. червня а по фериях 2. вересня 1912. (перед 3 комісиями).

Повторні і доповняючі іспити відбули ся в днях 30. 31. серпня, 1. і 2. вересня 1912, а вступні іспити до висших кляс в днях 5 — 14. вересня.

Шкільний рік почав ся 3. вересня торжественним богослуженєм, яке відправив схолїярх Пралат О. І. Стрийский з дияконами в місцевій катедральній церкві; при кінци відсьпівала молодїж народний гимн. — Дня 4. вересня відчитано і пояснено ученикам по клясах шкільні правила, переведено вписи на надобовязкові предмети і подїлено 1. клясу на 3 віддїли.

В днях 13 — 20 вересня приступила молодїж перший раз до сповіди і причастія (в 4 партиях).

Дня 9. вересня 1912. с. є. в річницю смерти Єї цк. Величества бл. п. Цїсаревої Єлисавети відбуло ся поминальне богослуженє в катедральній церкві, а так само дня 18. падолиста яко день Ангела пок. Цїсаревої. Молодїж брала кождим разом спільно з Учительским Збором участь в богослуженю.

В другій половинї вересня перевели члени Учит. Збору першу основну ревізию апробованих станций.

Дня 24. і 25. вересня відбув ся іспит зрілости в осїннім речинци під проводом директора заведеня А. Алиськевича. Складало іспит 11 абітуриєнтів; узнано всїх зрілими.

З причини удїленя відпустки учителеви Др. Ст. Балеєви на цїлий рік від 1. жовтня, повороту з війска учителя І. Мандюка щойно 3. жовтня і іменованя учителїв О. Т. Пасїчиньского і О. Кравця щойно в падолистї діждало ся заведенє сталого розкладу предметів і нормальних відносин аж від 6. падолиста.

Дня 21. вересня уряджено наукову подорож 33 учеників до Коломиї для звиджения промислово-господарскої вистави під проводом учителїв: Терлецкого М., Зубрицкого Вол., Барнича Вас., і Любовича Евг. а 21. жовтня до Львова для звиджения музеїв і вистави риб під проводом учителїв: Мануляка І. і Барнича Вас. (брало участь 22 учеників).

День 4. жовтня 1912. яко день імянин Єго ц. к. Апостольского Величества Цїсаря Франц-Йосифа I. сьвяткувала ґімназия як звичайно торжественно, беручи участь в понтифікальнім богослуженю в катедральній церкві.

В половинї жовтня зачали ся інформацийні конференциї для родичів і надзирателїв по станциях, які відтак відбували ся правильно 2 рази в місяци (з виїмком місяцїв сїчня, в части лютого і червня).

Дня 27. жовтня брала молодїж з Учительским Збором участь в похоронах першого директора заведеня бл. п. Григоря Цеглиньского; професор Гамчикевич Роман звеличив в імени Збору і молодежи заслуги Покійника в промові виголошенїй з балькону шкільного будинку а музика і хор ґімназиї супроводжали Покійника піснями аж на кладовище. Дня 28. жовтня взяла молодїж зі Збором участь в поминальнім богослуженю, яке відправив в катедральній церкві Єго Ексцелєнция Епископ Кир К. Чехович.

Дня 8. падолиста дав „Драматичний Кружок“ учеників в салї Нар. Дому виставу комедиї Тобилевича: „Сто тисяч“. Численно зібрана публика приняла гру аматорів з вдоволенєм і признанєм.

Дня 4. грудня відбув ся в салї „Народного Дому“ вокально-руханковий концерт спортового кружка „Сянова Чайка“ при звуках тамбури. Продукциї учеників були в повнї вдоволяючі.

Дня 30. сїчня закінчив ся I. півріч; сего дня роздано ученикам піврічні викази.

Дня 1. лютого зачав ся II. півріч а наука розпочала ся 3. лютого.

В днях 10 — 11. лютого люстрував науку рисунків інспектор А. Стефанович.

Дня 14. лютого відбув ся іспит зрілости в зимовім речинци під проводом Директора заведеня. Зложило іспит 3 абітурієнтів.

Дня 13. лютого відбуло ся по поминальнім богослуженю в шкільній каплиці відслоненє памяткової таблиці бл. п. Гр. Цеглиньского, першого директора заведеня, в присутности представителїв обох ґімназий з польским викл. язиком, духовеньства і сьвітскої інтелїґенциї, всеї молодежи і Учит. Збору. Промову в шк. каплиці виголосив проф. Зарицкий Сев. а перед таблицею вмурованою в сходовій клїтці директор Аліськевич Андрій. Таблицю з портретом Покійника виконав проф. Якубовский Стан. і різьбар Маєрский. Потрібну на се квоту зложили: молодїж (200 К.), Учительский Збір (100 К.) а місцеві институциї економічні (100 К.)

В днях 9. і 11. марта відбули ся концерти в честь Кобзаря Т. Шевченка (I. для низшої, II. для висшої ґімназиї). Молодїж під проводом проф. М. Демчука і учителя сьпіву О. Теодора Пасїчиньского працювала щиро, щоби звеличити достойно великого народного Ґенїя. Чистий дохід роздїлено між шкільні институциї і Рідну Школу.

В днях 30. 31. марта і 1. цьвітня відбули ся великодні рекольєкциї а в днях 1.—5. цьвітня приступила молодїж до великодної сповіди і причастія.

Дня 19. пьвітня обходило заведенє 200 лїтний ювилей виданя „Санкциї праґматичної.“ Ученики висших кляс зібрали ся в авлї і вислухали виклад проф. Зарицького Сев. про сей основний закон державний.

Дня 3. мая с. ѥ. в першу річницю смерти бл. п. професора Ос. Прислопского відбуло ся від г. 8—9 поминальне богослуженє.

В днях 15.—17. мая відбув ся письменний іспит зрілости а в днях 9.—17. червня устний іспит зрілости під проводом Директора А. Алиськевича.

Дня 19. мая 1913 люстрував науку релїґиї схоліярх пралат О. І. Стрийский.

В днях 25. мая і 15. червня відбуло ся змагове стріляне (Bestschiessen) учеників кл, VIII. і VII. на стрільниці в Пикуличах, почім роздано по відповідних промовах керманича курсу капітана І. Зємби і Директора А. Алиськевича в присутности кількох членів Учит. Збору нагороди.

В днях 17.—20. червня приступила молодїж третий раз до сповіди і причастія.

Дня 22. червня сьвяткувала молодїж під проводом Учительского Збору празник ґімназияльного Патрона сьв. Кирила Александрийского торжественним богослуженєм в катедральній церкві.

Дня 28. червня відбуло ся поминальне богослуженє за супокій душі бл. п. цїсаря Фердинанда, в якім взяла участь вся молодїж під проводом Учит. Збору. —

Вступні іспити до приготовляючої і першої кляси перед фериями відбули ся за дозволом Ради Шк. Кр. дня 28. червня.

Шкільний рік закінчив ся дня 29. червня 1913. благодарственним богослуженєм і відсьпіванєм народного гимна в катедральній церкві, почім роздано ученикам річні сьвідоцтва. —

XIV. Виспїд іспиту зрілости.

А.) **Осїнний речинець** (в днях 17—19, 24, 25 вересня).

Теми письменних виробів:

Руска задача: 1) Характеристика українськоґ байки до Глїбова включно; 2) Чим перевисшали Греки инші народи старинного сьвіта?; 3) Розвинути думки, що містять ся в пословицї: „Як посїєш, так збереш". —

Латиньска задача: Sallustius, Bellum Catilinae 40—41.

Грецка задача: Xenophon, Anabasis I. 20.

Одержали сьвідоцтво зрілости:

1. Величко Михайло
2. Гайдукевич Александер
3. Галевич Петро
4. Грабець Василь
5. Гринчук Іван
6. Махник Тадей
7. Пушкар Іван
8. Салук Панталеймон
9. Склярский Василь
10. Менцїньский Станислав
11. Чума Мирон

Проводив при іспитї директор заведеня Алискевич Андрій.

Б). **Зимовий речинець** (в днях 10, 11. і 14. лютого).

Теми письменних виробів:

Руска задача: 1) Руска трійця і єї роля в галицкому лїтературному відродженю; 2) Значінє 1848 р. в историї Европи; 3) Пояснити слова І. Франка: Скупий не пан своїх засїків повних, А сторож і приставник і невольник."

Грецка задача: Xenophon, Anabasis II, I.

Одержали сьвідоцтво зрілости:

1. Вереницкий Іван
2. Волосяньский Сем. Омел.
3. Лаврівский Северин

Проводив при іспитї директор заведеня Алискевич Андрій.

В). **Лїтний речинець** (15.—17. мая, 9.—17. червня).

І. Віддїл А. а) *Руска задача:*

1. Характеристика Европи в першій половинї 19. столїтя з зазначенєм змін на полї відносин полїтичних і суспільних.

2. Які хвилї житя мож порівнати з пробудженєм із сну?

3. Лїтературні зносини австрийскої і росийскої Украіни за послїдних пятьдесять лїт.

Латиньска задача: C. Plini Caecili Secundi Epistularum liber VIII. 24.

Грецка задача: Геродота істориї кн. IV. 131—141.

б. *Руска задача:*

1. Яку ролю відграла козаччина в боротьбах Польщі і Москви о перевагу у східній Европі в столїтях 16. і 17.

2. Чим красне житє?; 3) Яким ідеалам служить українська лїтература 19. столїтя?

Латиньска задача: C. Plini Caecili Secundi Epistularum liber IX. 33.

Грецка задача: Демостен, Жалоба проти опікуна Афоба XXVII. 4—6.

II. Віддїл Б. а) *Руска задача*:

1. Ідея любови вітчини в творах Шевченка; 2) Кієво-печерский монастир і єго заслуги для українськоï культури і лїтератури; 3) Як треба розуміти слова І. Франка: „Лиш боротись значить житє".

2. *Латиньска задача*: Corneli Taciti Annalium l. XIV. c. 5.

3. *Грецка задача*: Плютарха Марк Катон XXII.

б) *Руска задача*:

1. Цезар а Наполєон (порівнанє); 2) Українські письменники реалїсти 60 рр. XIX ст.; 3) Розвинути і умотивувати слова І. Франка: „Лиш праця ржу зотре, що грудь зїдає, Лиш в працї мужа виробляєсь сила, Лиш праця сьвіт таким як є створила, Лиш в працї варто і для працї жить".

Латиньска задача: Corneli Taciti Historiarum liber V. c. 13.

Грецка задача: Демостена *Περὶ τοῦ στεφάνου* §. 25—26, 30.

Сьвідоцтво зрілости одержали:

Віддїл А.

1. Бардаховский Андрій
2. Вовчик Михайло
3. Ґоцкий Омелян Григ.
4. Дутко Петро
5. Кебуз Стефан
6. Коленьский Осип
7. Корженьовский Володимир
8. Львівский Николай
9. Малецкий Іван
10. Мальчик Олекса
11. Мандель Мойсей Вольф
12. Михалович Іван
13. Мриґлод Михайло
14. Наконечний Роман
15. Пастернак Володимир
16. Первенець Ілия
17. Пшанецкий Іван
18. **Риґель Юрій** (з відзнач.)
19. Сенета Михайло
20. Хома Іван
21. Хома Осип
22. Фільц Костантин
23. Чехович Ярослав Корнило
24. Шпилька Теодор

Оден абітуриєнт відступив ізза недуги, 4 абітуриєнтів репробовано на пів року. По фериях буде ще здавати іспит 6 абітуриєнтів, яких призначено до повторного іспиту з 1 предмету.

Віддїл Б.

1. Боберский Юлїян
2. Гойдиш Теодор
3. Ґронда Яків
4. Дзїковский Василь
5. Дорош Андрій
6. Козій Іван
7. Косоноцкий Яків
8. Кузьминьский Дмитро
9. Купчиньский Роман
10. **Кушнїр Стефан** (з відзнач.)
11. Лукомский Антін
12. **Околот Іван** (з відзнач.)
13. **Павлїш Іван** (з відзнач.)
14. **Перхач Андрій** (з відзнач.)
15. **Пристай Богдан** (з відзнач.)
16. Старух Миколай Теоф.
17. Терлецкий Григорій
18. Трильовский Петро
19. Фариняк Михайло
20. **Федаш Іван** (з відзнач.)
21. Фельзен Ляйб
22. Черник Теодор
23. Шайдицкий Йосиф
24. Яновский Родіон
25. **Гарматїївна Мария Марта** (з відзначенєм)
26. **Менцїньска Олена Мария** (з відзначенєм)

Одна приватистка відступила ізза недуги.

По фериях буде ще здавати іспит 9 абітуриєнтів, яких призначено до повторного іспиту з 1 предмету і 2 приватистів.

Проводив при цїлім іспитї зрілости директор заведеня Аліскевич Андрій.

З всїх абітуриєнтів обох віддїлів (в числї 69). рішило ся пійти

1.	на науку теольогії	15
2.	„ „ фільософії	5
3.	„ „ права	25
4.	„ „ медицини	5
5.	„ „ техніку	5
6.	до торговельної академії . . .	10
7.	до гірничої академії	2
8.	на ветеринарию	2

XV. Виказ книжок.

на шкільний рік 1913/14.

I. КЛЯСА.

Релїґія: Більший катихизм христ. катол. релїґії. Львів 1906, ціна 80 с.

Язик латиньский: Самолєвич-Р. Цеглиньский, Граматика

латиньска для I. і II. кл. IV. виданє. Львів 1911, ц. 1 К. 20 с.; Др. І. Демянчук: Латиньскі вправи на І. кл. II. вид. Станиславів 1911, ц. 1 К. 60 с.

Язик руський: В. Коцовський - І. Огоновський, Методична граматика руської мови 1911, 50 с.; А. Крушельницький: Руська читанка для І. кл. Львів 1911, ц. 2 К. 20 с.

Язик польский: Konarski Fr., Zwięzła gramatyka języka polskiego 1909, ц. 50 с.; Dr. Reiter, M. Czytania polskie dla klasy pierwszej szkół średnich Lwów 1910, ц. 3 К.

Язик нїмецкий: Ґерман-Петелєнц-Калитовський: Вправи нїмецькі для І. кл. 2—4 вид. 1910, ц. 2 К.

Історія: Пр. Богдан Барвінський: Оповіданя з рідної істориї, Жовква 1911, ц. 2 К. 20 с.

Ґеоґрафія: Ю. Левицький: Ґеоґрафія для І. кл. Львів 1911, ц. 1 К. 50 с.; Др. М. Кордуба: Ґеоґрафічний атляс 1912, ц. 2 К. 20 с.

Математика: Огоновський П.: Учебник аритметики для низших кляс. Ч. І. Вид. 4. 1911, ц. 1 К. 80 с.; І. Сїтницкий: Ґеометрия для І. кляси 1912, ц. 60 с.

Історія природи: Верхратский: Зоольоґія на низші кляси 4. вид. 1910., ц. 3 К. 20 с.; Верхратский: Ботанїка на низші кляси. 2. вид. 1912. ц. 3 К. 60 с.

II. КЛЯСА.

Релїґія: Середний катихизм христ. катол релїґії. Львів 1906, ц. 80 с.; Лїтурґіка гр. кат. Церкви. Заходом кружка катихитів. (В друку).

Язик латинський: Самолєвич — Р. Цеглинський, Граматика лат. для І. і II. кл. 4. вид. Львів 1911. ц. 1 К. 30 с.; Прокіп Мостович: Латинські вправи для другої кляси. 1912. ц. 2 К.

Язик руський: Коцовський-Огоновський: Метод. граматика руської мови. Друге поправне виданє. 1911. ц. 50 с.; А. Крушельницький: Руська читанка для II. кл. Львів 1912, ц. 2 К. 70 с.

Язик польський: Konarski Fr., Gramatyka (як в I кл.); Dr. Reiter M. Czytania polskie dla II. kl. Lwów 1911., ц. 3 К. 40 с.

Язик нїмецький: Ґерман-Петелєнц-Калитовський: Вправи нїмецькі для II. кл. 2—3 вид. 1910, ц. 2 К. 30 с.

Історія: Семкович-Білецький, Оповіданя з істориї всесьвітної. Часть І. 1910, ц. 2 К.

Ґеоґрафія: Калитовський Ом., Ґеоґрафія для шкіл середних 1912, ц. 4 К. і Др. М. Кордуба: Ґеоґрафічний атляс. 1912, ц. 2 К. 20 с.

Математика: Огоновский П. Учебник аритметики ч. І. 4 вид.

Львів 1911, ц. 1 К. 80 с. М. і Грицак, Ґеометрия для II і III кл., ц. 1 К. 60 с.

Історія природи:; Верхратский І., Зоольоґія 4. вид. Львів, 1910, ц. 3 К. 20 с.; Верхратский: Ботанїка, Львів 1912, ц. 3 К. 60 с.

III. КЛЯСА.

Релїґія: Торонський, Історія бібліїйна стар. зак. 2 вид. 1899, ц. 2 К. Літурґїка гр. кат. церкви вид. Кружка катихитів. (В друку).

Язик латинський: Самолєвич-Солтисїк-І. Огоновський: Граматика лат. ч. II. 3. вид. 1911, ц. 2 К. 40 с. Прухницький-І. Огоновський, Вправи латинські для III. кл., 1—2 вид., 1909, ц. 1 К. 60 с. В. Кміцикевич, Хрестоматия з Корнелїя Непоса і Кв. Курція Руфа, Чернівці 1911; Cornelius Nepos, вид. Саля 1907, ц. 1 К. 60 с.

Язик грецький: Фідерер-Р. Цеглинський, Грецька граматика, 1910, ц. 3 К. і Вінковський-Таборський-Роздольський, Вправи грецькі для III. і IV. кл., Львів 1911, ц. 2 К.

Язик руський: Стоцький-Ґартнер, Граматика руська, вид. II., 1907, ц. 2 К. і А. Крушельницький, Руска читанка для III кл. 1912. ц. 3 К.

Язич польський: Małecki A., Gramatyka polska, Wyd. 11. 1910, ц. 2 К. 40 с. і Dr. Maryan Reiter, Czytania polskie dla III. kl. 1912, ц. 3 К. 40 с.

Язик нїмецький: Ґерман-Петелєнц-Калитовский, Вправи нїмецькі для III. кл., 2 вид. 1901, ц. 2 К.; Jahner A., Deutsche Grammatik, 4. Auflage 1911, ц. 2 К. 20 с.

Істория: Др. А. Копистяньский, Оповіданя з істориї австрийско-угорскої монархії.

Ґеоґрафія: Калитовський, Ом., Ґеоґрафія для серед. шкіл, 1912 ц. 4 К.; Др. Кордуба: Ґеоґрафічний атляс 1912, ц. 2 К. 20 с.

Математика: Огоновський П., Учебник аритметики для низших кляс, часть II., вид. 2. 1907, ц. 1 К. 80 с. і М. Грицак, Ґеометрия для II. і III. кл.

Фізика: Огоновський П., Учебник фізики для низших кл. 2. змінене виданє, 1910, ц. 2 К. 20 с.

IV. КЛЯСА.

Релїґія: Торонський А., Історія бібліїйна нового завіта 1, 2. вид. 1911, ц. 1 к. 60 с.

Язик латиньский: Самолєвич-Солтисїк-І. Огоновський, Граматика лат. ч. II. 3. вид. 1911, ц. 2 к. 40 с. і Прухницький-І. Ого-

новський, Вправи лат. для IV. кл. 1912, ц. 2 к. і C. I. Caesar, Commentarii de bello Gall. Друге змінене виданє Макарушки 1912, ц. 3 к.

Язик грецкий: Фідерер - Р. Цеглинський, Грецька граматика. Львів 1910, ц. 3 к. і Вінковський-Таборський-Роздольський: Вправи грецькі для III. і IV. кл. 1899, ц. 3 к.

Язик руский: Стоцький-Ґартнер, Граматика руська. Вид. 2. ц. 2 к. і А. Крушельницький, Руска читанка 1907, для IV. кл.

Язик польський: Małecki A. Gram. języka polsk. wyd. 11, 1910, ц. 2 к. 40 с. Próchnicki-Wojciechowski, Wypisy polskie I, IV, ц. 3 к. 60 с.

Язик нїмецький: А. Алискевич-Р. Гамчикевич, Вправи нїм. для IV. кл. Львів 1913, ц. 3 к.; Jahner A. Deutsche Grammatik 4. Aufl. 1911, ц. 2 к. 20 с.

Істория: Закшевський-Барвінський, Історія всесьвітна часть I, Коломия 1912, ц. 2 к. 40 с.

Ґеографія: Бенонї-Маєрський-Полянський: Ґеоґрафія австр. угорської монархії 1899, ц. 1 к. 20 с. і Др. М. Кордуба: Ґеоґрафічний атляс 1912, ц. 2 к. 40 с.

Математика: Левицький-Огоновський: Альґебра для висших кляс часть I. 1906, ц. 2 к. і Савицький: Ґеометрия для висших кл ґімн. 1908, ц. 3 к. 80 с.

Фізика: Огоновський П., Учебник фізики для низших кл. шк. еред. 2. вид. 1910, ц. 2 к. 20 с.

Істория природи: Др. Юлїян Гірняк; Начерк мінералоґії і хемії для серед. шкіл 1912, ц 2 к.

V. КЛЯСА.

Релїґія: Тороньский А., Доґматика фундаментальна і апольоґетика для кляс висших 2. вид. Львів 1906 Ц. 2 К.

Язик латиньский: T. Livius. Ab urbe condita libri I, II, XXI, XXII. ed. Zingerle — Majchrowicz, Ц. 2 К. 50 с. і Ovidius. вид. Скупнєвича — Макарушки 1908, Ц. 1 К. 60 с.; Самолєвич — Солтисїк — I. Огоновский: Граматика латиньска, часть II., 3 вид., 1911, Ц. 2 К. 40 с.

Язик грецкий: Xenophon, Хрестоматия, вид. Макарушки 1903., Ц. 2 К. 40 с. і Homeri Ilias. ed. Scheindler — Soltysik часть I. Ц. 1 К. 20 с.; Фідерер — Р. Цеглиньский. Граматика грецка, 1910, Ц. 3 К.

Язик руський: Лучаковський К. Взірцї прози і поезиї для V. кл. 2. вид., Ц. 3 К 60 с.

Язик польский: Próchnicki i Wojciechowski, Wypisy polskie Tom V. 1911., Ц. 3 К. 80 с.

Язик нїмецький: Ippoldt — Stylo: Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen I. Teil V. Klasse. 3. вид. 1912, Ц. 3 К. 80 с.

Істория: Закшевський — Барвінський: Всесьв. істория для висших кл., ч. І. 1912, Ц. 2 К. 40 с. Ч. ІІ. 1901. Ц. 2 К. 40 с.

Ґеоґрафія: Калитовский: Ґеоґрафія для середних шкіл 1912, Ц. 4 К.; Др. М. Кордуба: Ґеоґрафічний атляс. 1912. Ц. 2 К. 20 с.

Математика: Левицький — Огоновський: Альґебра для висших кл. часть І. 1906, ц. 2 К. і Савицький: Ґеометрия для висших кляс (нове виданє) 1908, ц. 3 К. 80 с.

Історія природи: Н. Мельник: Мінеральоґія і ґеольоґія для середних шкіл, Львів 1911, ц. 2 К. 20 с.; Ростафиньский-Верхратский: Ботанїка для висших кляс, 1896, ц. 2 К. 40 с.

VI. КЛЯСА:

Релїґія: Торонський А., Доґматика частна для висших кляс. Вид. ІІ. Львів 1908. ц. 2 К.

Язик латинський: М. Т. Cicero, виданє Др. Макарушки.; C. Sallustius: Jugurtha, вид. Макарушки, ц. 1 К.; P. Vergilii Maronis Aeneidos epit. ed Eichler-Rzepiński, ц. 1 К. 70 с. і Самолєвич-Солтисїк-І. Огоновський: Граматика лат. ч ІІ. 1911, ц. 2 К. 40 с.

Язик грецький: Homeri Ilias. ed. Scheindler-Sołtysik. Часть І. 1 К. 20 с. — часть ІІ ц. 1 К. 50 с. Herodoti Historiae. Виданє Терликовського ц. 2 К. 20 с. і Plutarchus-Pericles, вид. о. С. Кархут, ц. 2 К. 20 с.; Фідерер-Цеглиньский: Граматика грецька 1910, ц. 3 К.

Язик руський: М. Пачовський: Виїмки з українсько-руського письменства XI—XVIII. ст. 1911, ц. 1 К. 50 с.; Барвінський: Виїмки з українсько-руської словесности народної. Львів 1903, ц. 1 К. 50 с.

Язик польський: Tarnowski-Bobin: Wypisy polskie dla szkół realnych i semin. nauczycielskich. Cz. I. wyd. 5. 1912, ц. 3 К.

Язик нїмецький: Ippoldt-Stylo, Deutsches Lesebuch II. Teil, VI. kl. 1910 — ц. К. 60 с.

Істория: Закшевський-Барвінський. Всесьв. істория для висш. кл. ч. ІІ. 1901, ц. 2 К. 40 с. Часть ІІІ. 1903, ц. 2 К. 60 с.

Ґеоґрафія: Калитовский, Ґеоґрафія для середних шк. 1912, ц. 4 К.; Др. М. Кордуба: Ґеоґрафічний атляс 1912, ц. 2 К. 20 с.

Математика: Левицький-Огоновський: Альґебра для висших кляс. Часть ІІ. Львів 1908. ц., 3 К.; Савицький: Ґеометрия для вис-

ших кляс, нове виданє, 1908, ц. 3 К. 80 с.; Кранц, Льоґаритми. Краків 1911, ц. 1 К. 30 с.

Істориа природи: Шмідт-Полянський, Зоольоґія для висших кляс, 1889, ц. 2 К,

VII. КЛЯСА.

Релїґія: Дорожиньский: Христ. кат. етика для висших кляс 1904, ц. 2 К.

Язик латинський: M T. Cicero, виданє Макарушки (в друку), ц. 60 с.; P. Vergilius Epitome (як в VI кл.); Вибір з елєдіків вид. о. С. Кархута, ц. 1 К. 80 с.; Plinius-Epistolae,- вид. Kukula, ц. 80 с.; Самолєвич-Солтисїк-І. Огоновський. Грам. латинська. Часть II. 1911, ц. 2 К. 40 с.

Язик грецький: Demosthenes, Orationes, ed. Wotke-Schmidt, ц. 1 К. 40 с. Sophokles; вид. Майхровича; Homeri Odyssea, I—II.; Christ-Jezieniecki 1908, ц. 3 К.; Plato: Apologia, ed. Міллєра, ц. 1 К. Фідерер-Г. Цеглинський, Грам. грецка 1910, ц. 3 К.

Язик русьний: Барвінський (як в VI кл.); Барвінський Ол. Виїмки з народної лїтератури XIX. в. для висших кляс ч. І. 4 вид. 1905, ц. 3 К.

Язик польський: Tarnowski-Bobin: Wypisy polskie dla szkół realnych i sem naucz. Cz. II. 4. wyd. 1911. ц. 3 К.

Язик нїмецький: Ippoldt-Stylo: Deutsches Lesebuch III Teil. VII. Kl. 1911, ц. 4 К.

Істория: Закшевський-Барвінський: Істория всесьвітна; часть III. 1903, ц 2 К. 60 с.; Левицький-Матїєв: Істория краю родинного, 1894, ц. 2 К. 40 с.

Математика: Левицький-Огоновський: Альґебра для вис. кляс ч. II. 1908, ц. 3 К.; Савицький: Ґеометрия (як в VI. кл.); Кранц: Льоґаритми. Краків 1911, ц. 1 К. 30 с.

Фізика: Левицький Волод., Фізика для висших кляс. Львів 1912, ц. 4 К.

Льоґіка: Мандибур Т., Льоґіка, 1 К. 80 с.

VIII. КЛЯСА.

Релїґія: Ваплєр-Стефанович: Істория христ. катол. церкви, Львів 1913, ц. 2 к. 40 с.

Язик латиньский: Q. Horatius, виданє Дольницького.; Tacyta pisma historyczne wybrane wyd. Staromiejski, ц. 2 к. 20 с.; Самолєвич-Солтисїк-І. Огоновський: Граматика латинсьа ч. II, (як в III. кл.)

Язик грецкий: Plato: виданє Єнджейовського; Sophocles, ви-

данє Майхровича. Homeri Odyssea (як в VII. кл.); Фідерер-Цеглинський: Грам. Грецька (як в V. кл.)

Язик руський: Барвінський Ол. Виїмки з народної лїтератури XIV. в. часть IV. вид. 3 1902, ц. 4 к.

Язик польський: Tarnowski-Próchnicki. Wypisy polskie dla klas wyższych, Cz. II. 4. wyd. 1911, ц. 3 к. 60 с.

Язик нїмецький: Ippoldt, Deutsches Lesebuch IV. T., VIII Kl. 1909, ц .4 к.

Істория: Фінкель-Ґломбінський-Білецький, Істория і статистика австро-угорської монархії 1901, ц. 2 к. Др. М. Кордуба: Ґеоґрафічний атляс 1912, ц. 2 к. 20 с. Левицький-Матїєв: Істория краю родинного (як в IV. кл.)

Математика: Левицький-Огоновський: Альґебра для висших кляс (як в VII. кл.); Савицький, ґеометрия (як в VII. кл.)

Фізика: Волод. Левицький: Фізика для висших кляс, Львів 1912, ц. 4 к.

XVI. Бурси і інтернати.

1. **Бурса ім. сьв. Николая** від 1888. — удержувана Товариством тої самої назви, розширена в р. 1898. носить яко ювилейна фондация назву Єго Величества Цїсаря Франц-Йосифа I. Головою Видїлу є директор Алиськевич Андрій, містоголовою директор Рускої Щадниці Білиньский Ізидор. — Настоятелями в шк. р. 1912/13 були учителї: Пащак Михайло і Лїсикевич Осип. — Бурса давала харч, приміщенє і поміч в науцї 84 питомцям. Інструкторів було 7. Інструктори і 1 питомець мали приміщенє даром, всї прочі платили пересїчно по 22 К. місячно. Після кляс було: з приготовл. 1., з I. 18, з II. 19, з III. 13, з IV. 11, з V. 9, з VI. 7, з VII. 4, з VIII. 2.

2. **Ґімназияльний Інститут** уміщений в величавім будинку, істнує від 1905, належить до Товариства „Бурса сьв. Николая". Склад Видїлу той самий що під 1).

Настоятелями були учителї: Котецкий Станислав, Мандюк Іван і Грицак Евген. Економічний заряд був в руках вислуж. секретаря повітового Видїлу Олекси Яреми.

Питомцїв було з кінцем 92, в тім 9 інструкторів, 1 помічник канцелярийний. Після кляс було: з пригот. 4, з I. 18, з II. 12, з III. 6, з IV. 7, з V. 6, з VI. 15, з VII. 13, з VIII. 12. — Питомцї платили від 35—55 К.

Обі інституції мають свої городи а заразом площі до забави.

3. **Бурса селяньсна,** перенесена з кінцем серпця до просторого дому при ул. 3. Мая 33, удержувана Кружком Укр. Товариства Педагогічного, на котрого чолї стоять крилошанин О. Зубрицкий Александер і професор Ярема Алексїй. Істнує від 1910. Настоятелем був як в попередних лїтах учитель Ґонтарский Іван. Питомцїв було в шк. р. 1912/13. 73. Висота оплати виносила від 10—28 корон, пересїчно 19 кор. — Річний чинш за мешканє виносив 3000 кор. — Після кляс було учеників: з I. 7, з II. 24, з III. 25, з IV. 5, з V. 8, з VI. 3, з VII. 1.

4. **Бурса ім. Шашневича,** істнує від 1910, удержувана подібно як Бурса селяньска Видїлом Кружка Укр. Товариства Педагогічного. Настоятелем був в шк. р. 1912/13. учитель Росткович Мих. в I. півроцї а в II. учитель Білиньский Володимир. Була она уміщена в наймлених домах при ул. Сїнній. Оплата виносила від 24—26 кор. місячно. Питомцїв було 40. Після кляс було: з I. 6, з II. 13, з III. 6, з IV. 8, з V. 3, з VI. 4

Обі бурси під 3 і 4 мають просторі огороди і місце до забав.

5. **Бурса при „Дешевій Кухнї"** (т. зв. Приют), уміщена при ул. Тихій в домі Брацтва сьв. Николая, істнує від 1912, давала властиво тілько само приміщенє за 5 кор. місячно. За харч платили питомцї окремо Зарядови Дешевої Кухнї. — Управа та сама що в Дешевій Кухнї а се головою був директор Алиськевич Андрій. Настоятелем був учитель Кравець Остап. Питомцїв було 33; — після кляс було: з I. 2, з II. 5, з III. 8, з IV. 2, з V. 2, з VI. 4, з VII. 6, з VIII. 4. —

XVII. Поіменний спис всіх учеників.

(Дати в скопках означають дату виступленя зі школи.)

Початкові букви в іменах учеників здібних з відзначенєм печатані товстим друком.

КЛЯСА ПРИГОТОВЛЯЮЧА.

Вписало ся 44 учеників.

Антоняк Володимир
Ацеданьский В. (11.XI)
Бачиньский Вас. (15.V)
Березовский Ярос. (6.V)
Борис Теодор Алексїй
Буньо Іван
Буньо Михайло
Гарабач Петро
Гнатишак Ник. (28.XII)
Голїгуст. Вячес. (15.XII)
Головецкий Іван
Граб Николай Роман
Голїш Теодор
Дацько Конст. Всевол.
Дмитришин Йосиф
Домарадзкий Ярослав
Драган Петро Йосафат
Дутко Йосиф
Клюфас Орест Іван
Кобільник Стефан
Ковальский Володимир
Козак Николай
Козачкевич Мельх. Іван
Кокот Андрій (19.IX)
Кузик Александ. Евген
Кузьмич Володимир
Левандовский Іван Ом.
Леськів Михайло
Липский Богдан Корн.
Поляньский Юрій
Пушкар Лев Николай
Савицкий Стефан
Слоньский Іван
Смук Андрій
Станїшозский Іван (7.V)
Стасїв Евстахій
Ткач Володимир
Ткач Нестор
Федевич Вол. Евстахий
Филипів Евст. Й. (9.XI)
Флюнт Андрій
Цок Омелян
Шмідт Леопольд Йос.
Ярошевич Володимир

КЛЯСА I. а.

Вписало ся 54 учеників.

Афтанас Володимир
Білий Петро
Борущак Михайло
Вархомий Михайло
Війтович Андрій (29.III)
Войцїцкий Роман Теоф.
Гаврилів Юрий
Гавришко Стефан
Гнат Василь
Голишка Григорій
Грицеляк Петро
Зарицкий Іван
Калужняцкий Николай
Карпинець Іван
Клїш Анатоль (пр. 31.X)
Климовский Йосиф
Козїй Іван
Коченаш Тома
Кульчицкий Теодор А.
Кустодович Іван
Кушнїр Ілия (3.II)
Лебедович Михайло
Манастирский Дмитро
Матвіяс Ярослав Іван
Метелля Стефан
Ней Андрій
Новаковский Данило
Осїдач Николай
Павлишин Михайло
Пелех Андрій
Пелешак Юрій
Правець Волод. Теод.
Ривак Іван
Романик Теодор (21.X)
Сивак Григорій
Сидір Іван
Стороженко В. Сьвятоп.
Стороженко Ярослав
Тесля Іван Евген
Турчманович Ст. Ів. Т.
Федина Андрій
Федичак Василь
Цїж Михайло
Шиманьский Григорій
Шостачко Николай
Ярка Стефан
Ваврик Осип (прив.)
Волох Дмитро (прив.)
Гринаш Яків (прив.)
Дуцяк Михайло (прив.)
Жигаляк Юрій (прив.)
Кисїль Петро (прив.)
Костишин Іван (прив.)
Коцюба Василь (прив.)

КЛЯСА І. б.

Вписало ся 47 учеників.

Базилевич Роман
Барна Юлїян
Безкровний Евген (16.III)
Бий Юлїян
Богун Григорий
Бошко Петро
Бурий Микола
Бурий Осип
Вайсман Адольф
Венгрин Іван (10.III)
Гайдукевич Володимир
Гарцула Теодор
Гірник Петро
Глущишин Антін
Горечко Андрій
Горечко Теодор
Ґрендович Володимир
Дзядик Осип
Дутко Павло
Жовнїр Петро
Завойко Степан
Захариясевич Вол. Іван
Клачиньский Мих. (13.XI)
Ковалиско Микола
Коленьский Омел. (15.III)
Крупа Павло (1.II)
Кузик Михайло Северин
Кузьмич Осип (22.X)
Кучвара Павло
Марко Осип
Масляник Петро Тадей
Микита Микола
Млот Станислав
Паук Василь
Пшепюрский Евген В.
Рошко Михайло
Рудзїньский Іван
Ступак Андрій
Тарнавский Евген
Тимочко Евген
Феняк Омелян
Філїп Ізаак
Чайківский Богдан Осип
Шабара Степан (15.III)
Яросевич Осип
Яцик Степан (10.III)
Наклович Яросл. (прив.)

КЛЯСА І. в.

Вписало ся 46 учеників.

Березка Володимир
Березка Николай
Білик Іван
Вітик Евген
Гнатишак Юрій
Горак Іван
Гринишин Станислав
Данилко Александер
Деревляний Володимир
Дмитришин Володимир
Загатиньский Петро
Зальцберґ Саль. (27.X)
Загірний Михайло
Зелез Петро
Іванїцкий Яків (30.I)
Кіт Осип
Кириляк Осип
Ковальский Іван
Конрад Стефан
Куропась Петро
Ляниця Юлїян
Леськів Михайло (24.X)
Лопатяк Николай (13.III)
Мальчик Василь
Малецкий Вол. (23.X)
Марциян Петро
Маселко Володимир
Менцїньский Осип
Мисюк Теодор
Наконечний Онуфрий
Онишкевич Володимир
Осмак Семен (20.X)
Савойка Лев
Сьокало Володимир
Теодорович Михайло
Ткачишин Іван
Ушкевич Адам
Федевич Іван
Фецович Семен
Чайка Евстахий
Лабанців Стефан (прив.)
Нижник Михайло (прив.)
Павлишак Мик. (прив.)
Пріндан Іван (прив.)
Ребів Юрій (прив.)
Яворский Іван (прив.)

КЛЯСА ІІ. а.

Вписало ся 47 учеників.

Ацеданьский Мих. Тома
Балко Осип
Бичек Стефан
Болонний Василь
Борис Іван Юстин
Будзїньский Николай
Волотин Северин Евг.
Гентош Осип
Галензика Модест Анд.
Гелета Іван
Гинилевич Осип Ф. (30.I)
Гоцкий Ярослав Ізидор
Грошко Петро (8.II)
Домбровецкий Ром. Б.
Драган Михайло
Дримала Осип
Жуковский Конст. Вол.
Клочняк Павло
Козловский Іван
Комісар Мирон Мариян
Конрад Михайло
Костюк Юл. Каз. Йос.
Кипчиньский Богдан
Куропась Стефан
Левець Іван
Лисак Осип (30.X)
Лукач Евген Филип
Мандель Венямин
Марко Тимотей
Мащак Андрій
Негребецкий Стеф. Мир.
Оверко Роман
Ольшаньский Андр. В.
Осмак Яросл. Р. (3.IV.)
Паславский Тадей
Петруняк Стеф. (8.II.)
Повх Карло
Саморіз Осип
Скорчиньский Володим.
Соневицкий Еман. Вол.
Сорокевич Володимир
Фокшей Матїй
Чайківский Ярослав
Яремкевич Юрій Артур
Лучечківна Мария (прив)
Мосевич Іван (прив.)
Кочиркевич Ром. (прив.)

КЛЯСА II. б.

Вписало ся 44 учеників.

Баран Петро
Бібер Яків
Бравер Жиґмонт
Буба Михайло
Витиш Михайло
Войтасевич М. Ів. (4.XI.)
Волинець Богдан
Гайдукевич Андрій
Гульвич Осип
Давидович Стефан
Дашко Іван
Дибко Йосиф
Домарадзкий Володим.
Ждан Іван
Зибліґевич Володимир
Іванусїв Іван Марко
Комаровский Василь
Конюшик Стефан
Котик Юлїян
Кузьмів Александер
Максимович В. (30.X)
Мануляк Осип
Микита Петро
Нагайский Іван
Нагайский Мих. (1.II)
Олексин Іван (6.XI)
Опришко Дмитро
Охаб Станислав
Пікулицкий Іван
Савицкий Іван (27.III)
Саламан Стефан
Самкін Антін
Срогій Осип
Тимчишин Ярослав
Федорович Іван
Федорович Йосиф
Фільц Тарас
Чорняк Іван
Шайдицкий Володимир
Швед Теодор
Шепеля Дмитро
Шпрунґ Йосиф
Ярошевич Іван
Бенцїн Стефанїя (прив.)

КЛЯСА II. в.

Вписало ся 36 учеників.

Банах Олекса
Бортник Тома
Бук Дмитро
Вахович Николай
Гірняк Михайло
Гриньків Стефан (31/X)
Грицик Николай
Гук Володимир
Ґелета Іван
Ґнира Семен
Дужий Володимир
Жеребецкий Р. М. (2 ім.)
Заневчик Михайло
Івасик Дмитро (31.I)
Іваш Володимир
Кашицкий Петро
Комар Василь
Кут Андрій
Мацуский Николай
Несторович Роман
Нуд Володимир (27.III)
Олех Андрій
Онищук Михайло
Попель Василь
Пульгуй Володимир
Романовский Андрій
Сенечко Осип
Снїжко Іван
Созаньский Осип
Стельмах Лука
Стецків Петро
Туш Осип
Чиж Володимир
Шалєр Марко
Школик Семен
Щур Теодор

КЛЯСА II. г.

Биковский Теодор
Боднар Іван
Бохорский Володимир
Бурєра Іван
Вигінний Михайло
Внук Іван
Гриньків Михайло
Гуманьчик Петро (11.XI)
Дубик Володимир
Дуда Іван
Зінґер Озияш
Зїльник Ілия
Козїй Іван
Кондришин І. Ю. В. trin.
Крента Михайло
Кришталь Михайло
Куренда Михайло
Лех Теодор
Масляник Іван
Масляник Франц
Менько Теодор
Милещак Николай
Напора Михайло
Осмак Іван (30.I.)
Партика Володимир
Половинчак Іван
Ровдич Самуїл
Ровчковский Ом. (17.X.)
Савицкий Теодор
Савка Стефан
Садовий Михайло
Скіба Стефан
Сливич Олександер
Станько Іван
Стахняк Іван
Трушевич Петро
Федьків Володимир
Фіґлюс Мих. Д. (дв. ім.)
Чабан Дмитро
Шайовский Михайло
Шафран Марко
Шпак Іван (30.XI)
Ярош Юлїян
Коцюба Роман Т. (прив.)
Шустаковский Г. (прив.)

КЛЯСА III. а.

Вписало ся 40 учеників.

Антоняк Тарас Іван
Бахівський Тимотей
Брода Осип
Будник Дмитро
Ващишин Ілия
Вертгаймер Йосиф
Витвицкий Петро
Габер Маркус
Гавриїл Іван
Ганіткевич Іван
Глюз Омелян (3.II.)
Дорнбуш Юда Ляйб
Завада Петро
Камерман Авіодор
Кіт Андрій
Коваль Адам
Козак Антін
Кокорудз Теодор
Кострик Михайло
Кравс Стефан
Криса Іван
Кульчицкий Михайло
Лашкевич Юрий
Лесик Володимир
Лехицький Іван
Лехицький Михайло
Липецкий Франц
Мекелита Ярослав
Огризло Михайло
Онишко Дмитро
Пащак Михайло
Петрашкевич Осип
Петрівский Михайло
Савула Михайло
Сірий Іван
Скібич Василь
Ступак Дмитро
Тріска Льонгин
Шуфлят Павло
Ярема Михайло

КЛЯСА III. б.

Вписало ся 32 учеників.

Біян Степан
Вознічак Володимир
Гармата Михайло
Гузіл Михайло
Гарбачевский Александ.
Деревляний Михайло
Ділай Михайло (5.III)
Дмитерко Станислав
Жовнір Володимир
Зуб Остап (3.III.)
Зятик Лаврентій
Іваницкий Остап
Костик Омелян
Крок Ілля
Крутій Василь (15.XII.)
Крутій Гриць
Куропатва Степан (15.III)
Левкут Марко
Лизун Іван
Мацуский Онуфрій (1.II.)
Пашуля Петро
Пітула Герасим
Пушкар Володим. (1.III.)
Райф Авраам
Ребен Маврикій
Ріверант Самуїл
Родак Петро (1.II.)
Семчук Степан
Федевич А. (від 2.V. пр.)
Фрішер Маврикій
Чубиньский Александер
Шандровский Іван (1.II.)

КЛЯСА III. в.

Білас Микола (8.II.)
Білиньский Петро
Босий Володимир (17.III)
Брилиньский М. К. (2 ім.)
Ваврик Іван
Гащак Михайло
Гижий Дмитро
Глушик Володим. (16.II.)
Добряньский Микола
Зелик Василь
Катиньский Цел. (11.XI)
Коваль Михайло
Козій Іван (15.XI.)
Козій Степан
Костовецкий Іван Ом.
Краут Давид
Кушей Степан
Лозинник Юрко
Лучишин Іван
Малик Тимотей
Миколаєвич Данило
Неофіта Іван
Оберлєндер Натан
Опришко Іван
Пашковский Михайло
Підгорецкий Володимир
Пфеффер Давид
Рисовский Дмитро (23.V)
Саджуга Михайло
Сенів Микола (8.II.)
Сьвітий Василь (31.X.)
Сорокевич Іван
Терлецкий Степан
Турок Михайло (16.II.)
Федорович Карло
Ціннеманн Елімелех
Ханик Іван
Хитра Дмитро
Хухра Антін
Чуквіньский Ст. (16.IV.)
Чурилик Петро (31.X.)
Чучкевич Василь
Швець Андрій (8.II.)
Фарисей Іван

КЛЯСА III. г.

Вписало ся 32 учеників.

Андрущишин Иосиф(1.II)
Бонк Иосиф, Франц
Бурий Іван
Ґалензика Теодозий
Ґрадовский Андрій
Заборский Мариян
Костик Роман, Омелян
Крупа Петро
Курило Михайло
Макар Стефан
Менцїньский Волод. Ан.
Милик Михайло (1.II.)
Павлик Іван
Павлїш Павло
Потич Володимир Каз.
Пукалець Стефан
Рифон Михайло (30.XII)
Ставка Стефан
Стахняк Иосиф
Трухан Григорий
Федина Павло
Фрідман Яків
Ходоровский Вас. (29.III)
Цюк Лев
Чабак Теодор (15.III.)
Шапіра Ефроїм, Мойсей
Шевчик Іван
Шевчик Юлїян (14.V.)
Шумелда Стефан (27.III)
Шупяний Никола
Ялоха Теодор
Ярошевич Корнило

КЛЯСА IV. а.

Вписало ся 33 учеників, в тім 2 приватистки.

Бабяк Панталеймон
Бий Олександер
Богун Іван
Гадзевич Володимир
Глодзїньский Евген
Дочило Михайло
Зарицкий Іван
Зубрицкий Ігнат
Іванюк Василь (18.XII.)
Ілик Стефан
Калужняцкий Плятон
Козїй Григорий
Корба Іван
Лилик Никола
Лїбович Василь
Ляшецкий Стефан
Мачуґа Осип
Микита Василь (29.III.)
Миколайчук Володимир
Пачеха Григорий
Процевят Іван
Проць Микайло
Свистович Мих. (8.II.)
Татусько Роман (21.XII)
Федевич Іван (7.II.)
Федевич Ілия
Хоминьский Мирон Іван
Чупер Авраам
Шведзїцкий Ярослав
Шпайзер Лєві
Яремкевич Ярослав Т.
Кункевичівна М. (прив.)
Левандовска Юлїя (пр.)

КЛЯСА IV. б.

Вписало ся 32 учеників.

Білас Осип (29.V.)
Бунь Іван
Волинець Іван
Ґрех Іван
Дїдуник Роман
Дунай Андрій
Заблоцкий Ярослав
Кішка Іван
Костецкий Григорий
Кривяк Михайло
Кропельницкий О. (28.I)
Кузьмів Володимир
Кузьмів Стефан
Кучерепа Володимир
Лизак Теодор
Лихограй Михайло (28.3)
Лотоцкий Петро (1.XI)
Мачай Дмитро
Пастух Іван
Плахта Михайло
Ребізант Стефан (1.IV)
Роман Іван
Сабат Олекса
Стець Михайло
Тимчишин Евген
Фарисей Петро
Цимбалко Олекса
Чубоха Остап
Шевчик Григорий
Яворский Валер. (15 III)
Бованко Стефан (прив.)
Федачиньский В. (прив.)

КЛЯСА IV. в.

Вписало ся 25 учеників.

Бошко Володимир
Волощак Іван
Гнатів Олексїй
Ґайцгольц Сальомон
Ґенґало Петро
Дахновский Дмитро
Зальцберґ Мехель
Івановский Василь
Качмар Василь
Костюк Адам Ол. (25/2)
Лучечко Іван Маркіян
Людко Тома
Мартинович Мих.
Михаць Григорій (18/3)
Росовский Іван
Сасович Осип
Стасїв Іван
Стахів Матвій
Тарнавский Максим
Тима Василь
Тираньский Дмитро
Ференц Іван
Шульган Петро
Яремчишин Роман
Гойдиш Роман (прив.)

КЛЯСА V. а.

Вписало ся 42 учеників.

Андрух Іван
Антоник Іван
Аріо Кароль
Балаш Петро
Бень Василь
Босий Александер
Вахнянин Мариян
Величко Мих. (16/3)
Величко Стефан (9/12)
Винницкий Юлій
Величкович Николай
Гавриляк Мих. (27/3)
Дзуль Мих.
Жук Андрій
Захарко Андрій
Карван Іван
Кварцяний Іван
Комарницкий Яків
Коцай Василь
Кочиркевич Тадей
Кривий Дмитро
Куречка Теодозий
Лешера Ізидор
Ломиньский Іустав Іван
Мазяр Стефан
Метелля Осип
Мейский Володимир
Микита Петро
Михалович Василь
Мриглод Петро (27/3)
Наконечний Алексій
Піпский Григорий
Решетило Іван
Созаньский Стефан
Стефанишин Иосиф
Стецишин Алексій
Тергальский І. в. 27/3 пр.
Химка Николай
Хоминьский Роман
Ценкий Мих.
Юзичиньский Зеновій
Кохановска Мир. (прив.)

КЛЯСА V. б.

Вписало ся 39 учеників.

Базилевич Степан
Балко Теофіль
Блонарович Мих.
Бованко Роман Олекс.
Бурий Микола
Варгафтіг Освальд
Войтків Іван
Волошин Микола
Волян Григорий
Галун Михайло
Герінг Вольф
Глова Василь
Дорошак Іван
Заворотюк Мирон
Зинич Лука
Зубелик Тадей
Кіптик Мих. (30/10)
Козьориньский Осип
Комісар Евген
Кропельницкий І. (30/10)
Крутій Осип
Лещишин Григорий
Малик Леонтий
Миськів Семен
Огородник Микола
Онишко Юлій
Паславский Василь
Пашко Степан
Пілєрсдорф Ілия
Попель Петро
Посїкира Микола
Процакевич Мирон
Ромович Іван
Савойка Любомир
Савчак Григорий (22/10)
Тимчишин Іван
Фок Сидір
Шуплат Микола
Юрчак Степан (9/11)

КЛЯСА VI. а.

Артимович Антін
Барила Гнат
Бень Микола
Величко Олекса (18/9)
Венгринович Стефан О.
Грисьо Семен
Данилко Мих. 14/10)
Дзидз Стефан (18/9)
Залїтач Василь
Згорлякевич Олександ.
Клебан Дмитро
Ковалиско Антін
Козій Іван
Кривовяза Олекса
Крутій Панталеймон
Лабяк Василь
Лазор Іван
Лапчук Іван
Макаровскый Ярослав
Мануляк Роман
Михальчук Анатоль
Мудрик Андрій
Наконечний Федір
Новаковский Іван
Ольшаньскый Іван
Підгірний Микола
Пристай Володимир
Рончковский Володим.
Рубчак Ярослав
Савка Петро
Снак Володимир (18/9)
Споляк Антін
Тимець Іван (15/3)
Фільц Володимир
Хархаліс Олекса
Ходоляк Франц
Хитра Пантал. (прив.)

КЛЯСА VI. б.

Вписало ся 30 учеників.

Андрушко Стефан
Бандрівский Михайло
Березка Михайло
Бохонко Юрій
Гинилевич Конст. (3/2)
Глодзїньский О. (7/10)
Гринишин Михайло
Губаль Антін
Дзїнгало Антін (19/9)
Дівик Никола
Долиньский Анатоль
Заболоцкий Олександ.
Кравець Василь
Кравець Іван (10/2)
Лисак Мариян
Ляльович Осип
Онишкевич Роман
Палїїв Дмитро
Паславский Тим. (13/9)
Пелехович Богдан
Пелехович Ярослав
Поляньский Іван
Попель Іван
Сапрун Северин
Сенета Іван
Строкон Леоп. Ів. (18/3)
Цепиньский Кон. (29/11)
Чубко Евген
Шульган Володимир
Яріш Стефан

КЛЯСА VI. в.

Вписало ся 32 учеників.

Бабак Іван
Голейко Володимир
Гошовский Семен
Грабар Стефан
Ґера Стефан
Дацків Евген
Денека Григорій
Йовик Григорій
Козак Стефан
Коленьский Мих.
Конрад Іван
Лазорко Дмитро (15/3)
Макарець Теодор
Марців Дмитро
Напурко Остап (19/9)
Паньків Юрій
Петрівский Едвард
Радюк Іван
Рейнарович Омелян
Рейнарович Осип
Решетилович Іван
Ровдич Василь
Савицкий Андрій
Стріжик Мих.
Тисячний Іван (5/10)
Трешневский Роман
Фрідман Лев Хаїм
Хроповят Мих.
Цюпка Осип
Кац Яків (прив.)
Савчинівна Ірина (прив.)
Чеснок Савин (прив.)

КЛЯСА VII. а.

Вписало ся 41 учеників.

Бель Айталь
Блюй Володимир
Бумбар Николай
Вербенець Алексій (1/2)
Верхомий Володимир
Владичин Анат. Омел.
Волощак Іван
Гнатовский Петро
Грабовий Ілия
Демко Станислав
Дмоховский Теоф. Ем.
Заблоцкий Іван
Заворотюк Олекса
Зибліївич Мих. Евген
Каливошка Петро
Калужняцкий Теодозий
Клюфас Іван
Ковальский Тома
Когут Дмитро
Кузич Максим
Лешук Осип
Лопадчак Ілия
Мадай Стефан
Мазяр Олекса
Мальчик Мих.
Матичак Іван
Олешко Тимотей
Павлик Мих.
Стахняк Петро
Трач Олекса
Хомяк Франц
Хоростїль Василь
Чайківский Евген Вол.
Чехович Кость
Шкреметко Семен
Яндрухів Василь
Яріш Антін
Ґутковский Антін (прив.)
Деркач Филип
Купибіда Іван vel Купович
Чуквіньский Петро

КЛЯСА VII. б.

Баран Мих. (5/4)
Барановский Петро
Бурмич Мирон
Венгринович Роман Пл.
Вітик Іван
Гавришо Евген
Гамар Юрій
Голейко Олександер
Ґоцкий Іван
Ґула Антін
Дїдич Осип
Домарадский Андрій
Заяць Антін Дмитро
Іваськевич Володимир
Кашубиньский Андрій
Киричиньский Мих.
Козїй Теодор
Котик Василь

Коцик Роман
Кокот Мих.
Кузьмич Ярослав
Куник Евген
Лесик Роман
Ломіньский Володимир
Миколаєвич Юлїян
Паславский Василь
Перчиньский Стефан
Петрусяк Іван
Прибитковский Петро
Прокіп Андрій
Просїцкий Ілярион
Прудиус Петро
Романовский Іван
Соневицкий Роман
Созаньский Александер
Старчак Теодор
Талпаш Мирослав
Тарнавский Антін (9/10)
Тимкевич Антін
Тхір Григорій
Феснак Тома
Харамбура Роман
Худик Юлїян
Чмола Ириней
Шафран Іван (прив.)

КЛЯСА VIII. а.

Вписало сх 37 учеників.

Бардаховский Андрій
Васильків Степан
Вовчик Мих.
Гоцкий Омелян
Дутка Іван
Дутко Петро
Кебуз Стефан
Кліш Володимир
Ковалик Гриць
Коленьский Осип
Корженьовский Волод.
Кос Петро
Львівский Микола
Малецкий Іван
Мальчик Олекса
Мандель Мойс. Вольф
Михалович Іван
Мриглод Мих.
Наконечний Роман
Пастернак Володимир
Пачковский Степан
Первенець Ілько
Прокопів Володимир
Пшанецкий Іван
Ривак Степан
Ригель Юрій
Рубінфельд Ант.
Савицкий Петро
Сенета Мих.
Слабак Петро
Сьокало Николай
Фільц Константин
Хома Іван
Хома Осип
Чехович Ярослав
Шпилька Теодор
Савула Степан (прив.)

КЛЯСА VIII. б.

Вписало ся 43 учеників.

Боберский Юлїяи
Гаталяк Теодор
Гойдиш Теодор
Ґронда Яків
Даїковский Василь
Дорош Андрій
Кміцикевич Анатоль
Козій Іван
Косоноцкий Яків
Костек Володимир
Кузьминьский Дмитро
Купчиньский Роман
Кушнїр Стефан
Лукашевский Евген
Лукомский Антін
Околот Іван
Павліш Іван
Пасїчиньский Теофіль
Перхач Андрій
Пристай Богдан
Пристай Тарас
Сень Клим
Ставничий Мирослав
Старух Миколай
Терлецкий Григорій
Трильовский Петро
Трусевич Миколай
Фариняк Михайло
Федаш Іван
Фельзен Ляйб
Целевич Іван Денис
Целевич Лев А. (4/4 пр.)
Цеглиньский Остап
Черник Теодор
Шайдицкий Йосиф
Щирба Роман
Яновский Родіон
Януш Юлїян

приватисти

Менцїньска Олена
Гарматій Мария
Лучечко Ірина
Созаньский Богдан
Целевич Лев Антін

XVIII. Оповіщеня Дирекциї.

1. Рік шкільний 1913/14 розпочинає ся дня 3. вересня торжественним Богослуженєм, на котре мусять явити ся всї записані ученики.

2. Вписи учеників до ґімназиї відбудуть ся в трох послїдних днях місяця серпня в часї від год. 9—12 і 3—6.

Пізнїйші зголошеня приймають ся лиш в виїмкових случаях.

3. Такси при вписах виносять:

а) від ново вступаючих учеників 7 К. 20 с. і 20 на шкільні прибори до писаня; ученики приготовляючої кляси платять 3 К 20 с;

б) від давних учеників 3 К. і 20 с. на шкільні прибори до писаня; коли однак хто з них не викаже ся сьвідоцтвом шкільним з послїдного півроку, платить 7 К. 20 с. і 20 с. на шк. прибори.

4. Документи, які належить предложити при вписах, є такі:

а) метрика уродженя і сьвідоцтво щепленої віспи при вписах до кл. I. і приготовляючої, крім того послїдне сьвідоцтво шкільне і 2 карти вписові. Ученик, що вступає до приготовляючої кляси, мусить в р. 1913 мати скінчений девятий рік; сей, що вступає до I. кляси, десятий рік скінчений в р. 1913.

б) послїдне сьвідоцтво шкільне і 2 карти вписові при вписах до кляс II.—VIII. Чужих учеників не приймає ся, хиба що постарають ся в пору о дозвіл Ради Шкільної Краєвої.

5. Вибір станциї мусить бути в день впису довершений. Вибрати можна тільки апробовані станциї. Укривати тут нїчого не вільно. Хто до сего не примінить ся, не буде принятий до школи. Властителї станций (господинї чи господарі) мусять виказаси ся дозволом Дирекциї, який удїляє ся в днях 25—28 серпня. Тому, що в Перемишли є дуже мало відповідних станций, поручає Дирекция бурси, які в сїм роцї дадуть около 350 ученикам приміщенє. Тими бурсами а) є: Інститут ґімназияльний при ул. Баштовій. Цїна 30—50 Корон; Число учеників 130—150.

б) Бурса сьв. Миколая при ул. Баштовій. Цїна 24—30 К. Число учеників до 100;

в) Бурса селяньска уміщена тепер на Засаню при ул. 3. Мая 33. в досить вигіднім і гарно положенім домі. Ціна 20—30 К. Число учеників 75.

г) Приют при „Дешевій Кухні", при ул. Тихій для 35 учеників низшої ґімназиї дає само приміщенє за 5 К., в зимі за 6 К.

Родичі, що дбають дійсно про синів і бажають для них правдивої просьвіти і добра, повинні давати їх до одної з бурс, бо в бурсї навчить ся ученик карности, порядку, працї і почутя обовязку. До бурс, Інститута ґімназияльного, Дешевої Кухні і Приюта треба подавати на руки Дирекциї або Заряду дотичної бурси найдальше до 15. липня, долучаючи сьвідоцтво убожества, коли йде о зниженє оплати і заяву родичів, що будуть платити оплату точно що місяця найдальше до 8-го.

6. Явити ся до вписy має батько, мати або опікун чи домашний надзиратель. Лиш ученики найвисших кляс і то в виїмкових случаях можуть самі вписувати ся.

7. Вписові карти належить дуже точно виповняти.

При виборі надобовязкових предметів, особливо у слабших с. є. менше талановитих учеників або таких, що далеко мешкають, належить зріло застановити ся.

До вибору суть: ґімнастика (руханка) і сьпів; від III. кл. ще французка мова; від IV. шкільна музика; від V. рисунки і стенографія.

Члени спортових кружків мусять вписати ся на науку руханки, члени мужеского (церковного) хору мусять вписати ся на науку сьпіву. Ученики, що вписують ся на ґімнастику, мусять при вписах зложити 1 К. на мешти, без котрих не вільно вправляти ся на салї.

Від IV. кл. можуть спосібнїйші ученики записати ся на науку столярства і різьбарства. Оплати на піврік 3 К.

8. Виказ апробованих станций висить в партері прибитий на таблицї, так само і виказ апробованих підручників (книжок шкільних).

Книжки мусять бути чисті (с. є. непописані).

Без книжки не має ученик вступу до кляси, особливо необхідні є книжки до науки релїґії, латиньскої, грецкої, рускої, польскої і нїмецкої мови, атляс і прибори до науки рисунків.

9. Вибір домових учителїв (т. зв. інструкторів) є дуже

важною справою для учеників низших кляс, менше спосібних або лїнивих, байдужих.

При виборі станций і домашних учителїв служить завсїди Директор радою і помочию.

10. О увільненє від шкільної оплати можуть старати ся зараз на початку всї ученики I. кляси а з кляс II—VIII лиш ті, що мають добре (ев. дуже добре) поведенє і котрих узнано в сьвідоцтві шкільнім здібними а що найменше взагалї здібними.

Речинець вношуваня подань є в I. півр. конець вересня, в II. півр. конець лютого.

Долучати належить до поданя: сьвідоцтво убожества, виставлене в р. 1913 двома властями (духовною і сьвітскою) і послїднє сьвідоцтво шкільне. Убогі ученики I. кляси вносять всї поданя о увільненє від шкільної оплати по конець вересня, однак щойно вислїд конференциї при кінци жовтня рішає, чи котрому з них відложено оплату чи ні. — Коли ученик I. кл., якому відложено шк. оплату, одержить з кінцем сїчня лихий поступ з предметів або відповідне поведенє, мусить платити оплату з початком лютого за I. півріч а в марти за II. півріч.

11. Шкільна оплата виносить: в приготовляючій клясї 10 К., в клясах I—VIII. 40 К.

Речинець плаченя припадає на перших 6 тижнїв кождого півроку, отже в I. півр. від 1. вересня до 15. жовтня, в II. півроцї від 1. лютого до 15. марта. Хто в пору не заплатить, мусить бути зі школи усунений по 15. жовтня (евент. 15. марта.)

12. Вступні іспити відбувають ся:

а) до приготовляючої кляси і до I. кляси дня 1. вересня і 28. червня;

б) до висших кляс (II—VIII) від 2—10. вересня.

При вступних іспитах до I. кляси звертає ся головну увагу на викладову с. є руску мову, а именно поправне і плавне читанє, добре оповіданє, знанє граматики (форм, складнї) і аналїзу речення. Ученики, що не перейшли при вступнім іспитї до I. кл., можуть за згодою Дирекциї перейти до приготовляючої кляси без нового іспиту.

13. Поправчі і доповняючі іспити відбувають ся при комісиї в днях 29, 30, 31. серпня, виїмково ще 1. вересня. — До тих іспитів мусять бути дотичні ученики добре підготовані.

14. Інформацийні конференциї. Родичі, що дбають дїйсно про синів, повинні навідувати ся до школи в приписані

дні і питати ся про їх поступи і поведенє в школї і поза школою. Хто того не робить, спричиняє сам своєю байдужностию лихе поведенє і лихі поступи свого сина, — особливо тодї, коли вибрав і менше відповідну станцию.

Речинцї конференций в І. півроцї є такі: І. 12. жовтня в недїлю (від г. $10^1/_2$—$11^1/_2$); ІІ. 24 жовтня в пятницю (від г. $12^1/_2$—$1^1/_2$) ІІІ. 7. падолиста в пятницю (від г. $12^1/_2$—$1^1/_2$); ІV. 23 падолиста в недїлю (від г. $10^1/_2$—$11^1/_2$; 5. грудня в недїлю (від г. $10^1/_2$—$11^1/_2$); VI. 14. грудня в недїлю (від г. $10^1/_2$—$11^1/_2$).

В другім півроцї відбувають ся такі конференциї в місяцях: марти, цьвітни і маю на переміну в недїлю і пятницю по 1-шім і 15-тім.

Тіснї зносини між родичами (зглядно опікунами чи домашними надзирателями) а школою причиняють ся дуже богато до удержаня молодежи в карности, до виробленя в нїй почутя обовязку і доброго характеру.

15. Мундурки шкільні, які ученики обовязані на основі Найвисшої постанови від р. 1906/7 носити, мусять мати під кождим оглядом (особливо що до крою і краски) приписану форму. Всякі прикраски і вибаги та зміни строго заборонені. Ношенє вишиваних сорочок, краваток і вставок також заборонене. Хто сему приписови мимо упімнень не підчинить ся, буде зі школи усунений.

16. В Дешевій кухнї принимає ся на харч лиш убогих учеників по цїнї 8 К. за снїданє і обід, 11 К. за снїданє, обід і вечеру. Заможнїйші платять повну оплату с. є. 10 і 14 К. — Знижок не буде. Видїл нїкому удїляти.

Хто старає ся о харч в Дешевій кухнї, мусить внести зараз на початку шкільного року поданє, до котрого долучає сьвідоцтво убожества. Оплати за харч належить дуже точно платити.

17. Ученики, уміщені по бурсах, мусять самі пильнувати, щоби їх родичі платили за них місячні оплати безпосередно до Заряду і точно, бо інакше наразять ся на усуненє з институциї.

18. Ученики мусять держати ся точно шкільних правил в школї і поза школою. Правила прибиті в шкільнім будинку на коридори.

19. Домашні надзирателї мусять держати ся точно реґуля-

міну, особливо дотично зголошуваня недуги ученика, ходженя на інформацийні конференції, нагляду учеників вечерами і по ночах, усуване лихого товариства і всякого згіршеня та вздержуваня учеників від волокитства.

XIX. Статистичний перегляд шк. годин в тижни.

Предмет	КЛЯСА								Разом
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Релїґія	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Руска мова (викл.)	3	4	3	3	3	3	3	4	26
Латиньска мова	6	6	6	6	6	6	5	5	46
Грецка мова	—	—	5	4	5	5	4	5	28
Польска мова (обов.)	2	—	2	2	2	2	2	2	16
Нїмецка мова	5	2	4	4	4	4	4	4	33
Історія	2	4	2	2	I. п. 4 II. п. 2	2 4	4	3	21
Ґеоґрафія	2	2	2	2	I. п. — II. п. 2	2 —	—	—	10
Математика	3	3	3	3	3	2	3	2	23
Історія природи	2	2	—	—	3	3	—	—	9
Фізика і хемія	—	—	2	3	—	—	4	3[1]	12
Пропедевтика фільос							1	2	3
Рисунки	2	2	2	2	—	—	—	—	8
Каліґрафія	1								1
Разом	30	29	33	33	32	31	32	32	252

[1]) В другім півроцї 4 години.

Андрій Алискевич
ц. к. Директор.

Наукові розвідки,

які вийшли в річних звітах Дирекції ц. к. ґімназиї з руским язиком викладовим в Перемишли від початку.

1. в р. шк. 1895/6 Др. Гр. **Величко**: Вплив вітрів на асиметрию долин всхідно-европейскої низини.
2. в р. шк. 1896 7 проф. **А. Чичкевич**: Римский сенат.
3. в р. шк. 1897/8 **І. Франчун**: Жіночі типи в повістях Квітки Основяненка.
4. в р. шк. 1898/9 **К. Глїбовицкий**: Інтеґрали рівнань ріжничкових першого ряду в точках особливих п-кратних.
5. в р. шк. 1899/900 проф. **Дм. Чеховский**: Домашні боги в Помпеях.
6. в р. шк. 1900/01 Др. **В. Щурат**: Вибрані оди Горация (переклад і пояснення).
7. в р. шк. 1901/02 **Сильв. Яричевский**: Франц Прешерен, найбільший словіньский поет. Його житє і твори.
8. в р. шк. 1902/03. **В. Кмициневич**: Платонова оборона Сократа (переклад і пояснення).
9. в р. шк. 1903/04 проф. **Вол. Диний**: De sententiis et proverbiis Horatianis. Pars prima.
10. в р. шк. 1904/5 проф. **Вол. Диний**: De sententiis et proverbiis Horatianis. Pars posterior.
11. в р. шк. 1905/6 **Йосиф Роздольский**: Платон, Евтифрон, (переклад і пояснення).
12. в р. шк. 1906/7 **Никифор Садовский**: Короткий начерк теориї функций аналїтичних.
13. в р. шк. 1907/8 **Орест Авдикович**: Критичний розбір що важнїйших оповідань Ол. Конисьского.
14. в р. шк. 1908/9 **Ізидор Єлюк**; Катальоґ учительскої бібліотеки ц. к. ґімназиї з руским викладовим язиком в Перемишли.
15. в р. шк. 1909/10 **Gabriel Teich**: Die Anfänge von Tiecks Novellistik in den „Straussfedern“ (Ein Beitrag zur Geschichte der deutschen Novelle).
16. в р. шк. 1910/11 **Орест Авдикович**: Форма писань Маркіяна Шашкевича.
17. в р. 1911/12 **Др. Осип Туряньский**: Ѣ в украіньскій мові.

50,-
opr. 70,-
120,-